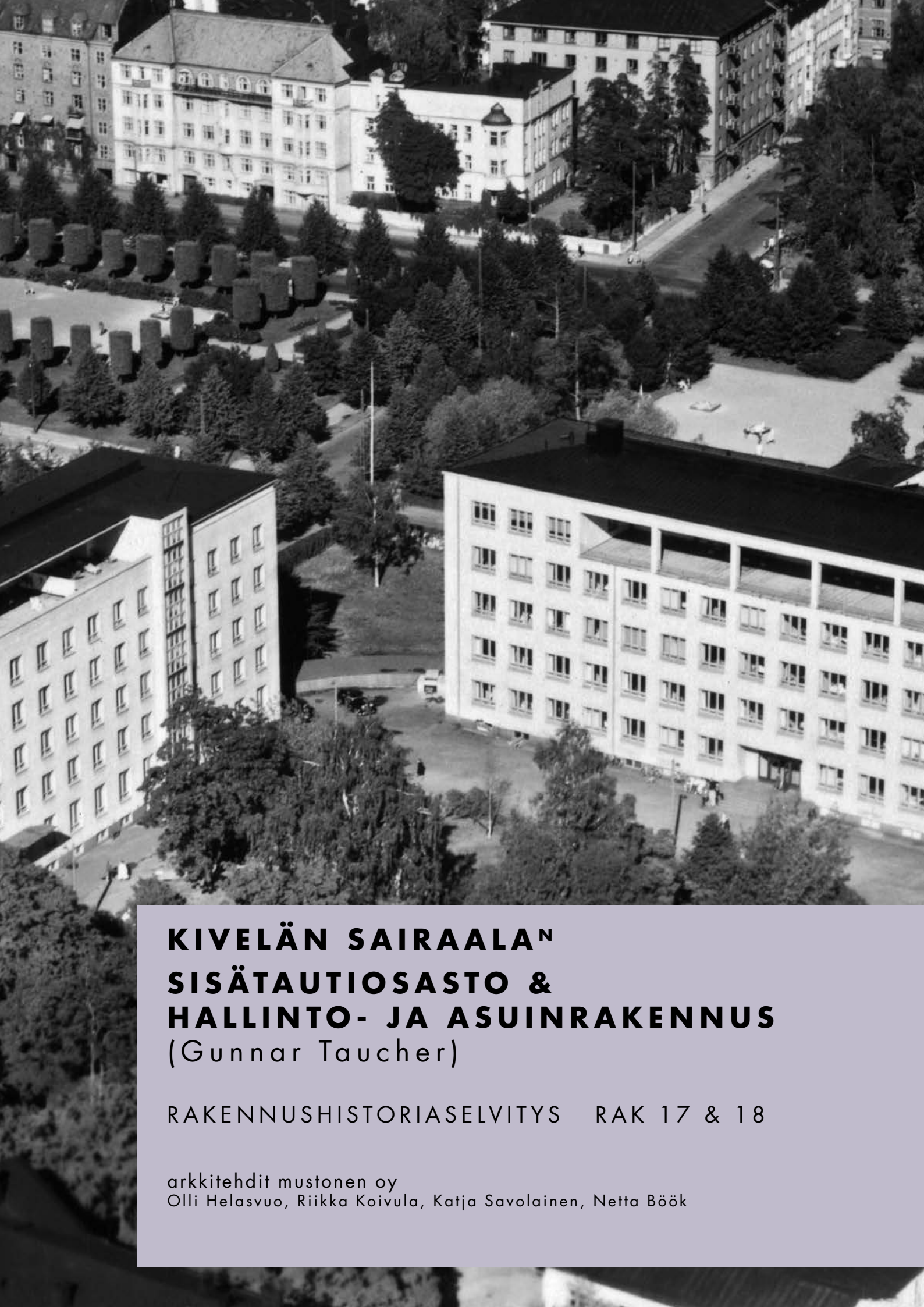

An aerial black and white photograph of the Kivelän Sairaala complex. The image shows several large, multi-story buildings with many windows, interspersed with green spaces, trees, and manicured lawns. A prominent building with a flat roof and a series of rectangular openings is visible in the lower right. The overall layout is organized and spacious.

KIVELÄN SAIRAALA^N SISÄTAUTIOSASTO & HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (Gunnar Taucher)

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 17 & 18

arkkitehdit mustonen oy
Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

KIVELÄN SAIRAALA^N

**SISÄTAUTIOSASTO &
HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS**

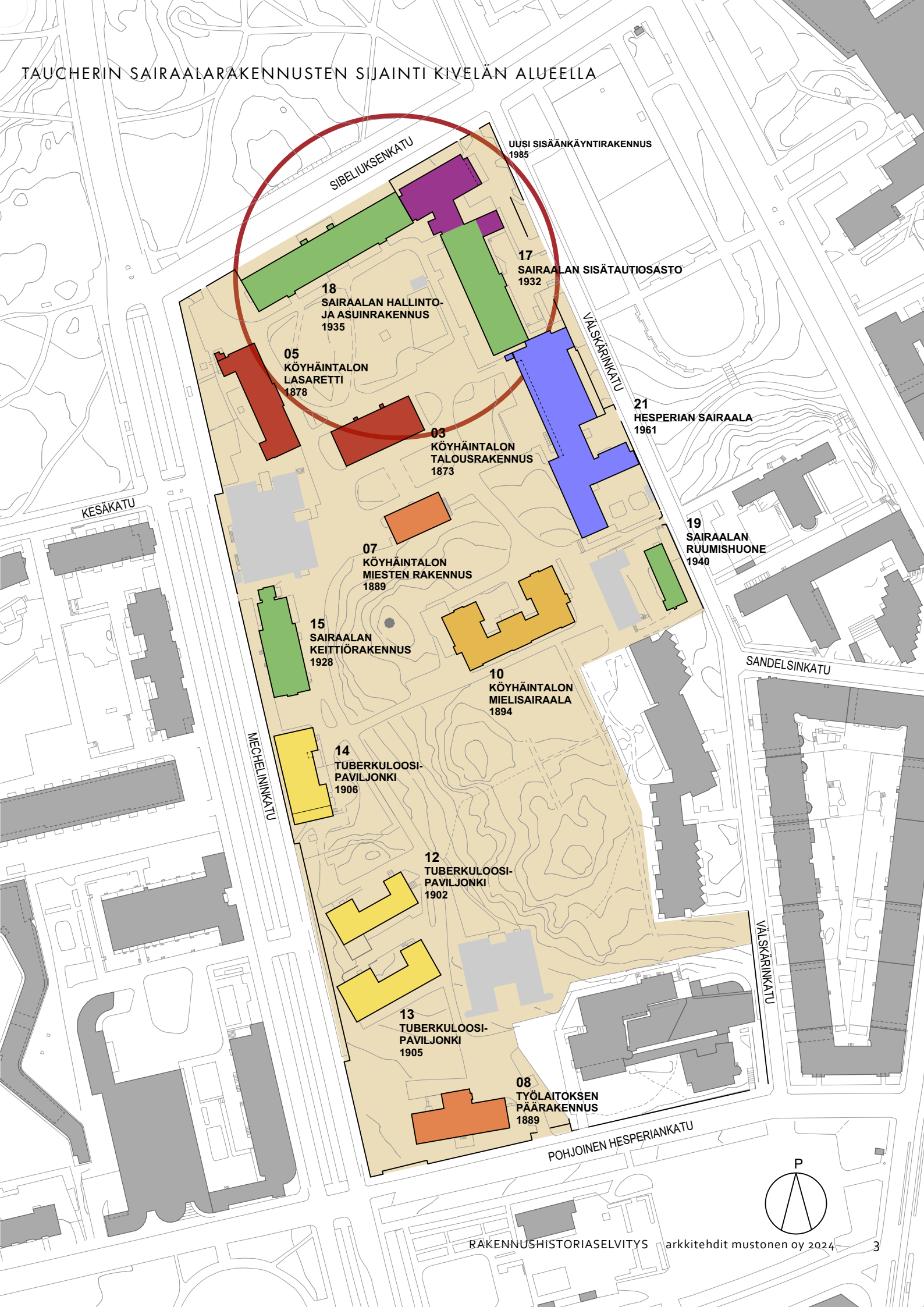
Gunnar Taucher 1932 & 1935

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 17 & 18

arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

TAUCHERIN SAIRAALARAKENNUSTEN SIJAINTI KIVELÄN ALUEELLA

UUSI SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUS
1985

17
SAIRAALAN SISÄTAUTIOSASTO
1932

SIBELIUKSENKATU

18
SAIRAALAN HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS
1935

05
KÖYHÄINTALON
LASARETTI
1878

03
KÖYHÄINTALON
TALOUSRAKENNUS
1873

VÄSKÄRINKATU

21
HESPERIAN SAIRAALA
1961

KESÄKATU

07
KÖYHÄINTALON
MIESTEN RAKENNUS
1889

15
SAIRAALAN
KEITTIÖRAKENNUS
1928

10
KÖYHÄINTALON
MIELISAIRAALA
1894

19
SAIRAALAN
RUUMISHUONE
1940

SANDELSINKATU

14
TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1906

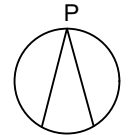
12
TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1902

13
TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1905

08
TYÖLAITOKSEN
PÄÄRAKENNUS
1889

VÄSKÄRINKATU

POHJOINEN HESPERIANKATU

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	6
Selvityksen lähtökohdat	6
 1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN	8
1.1 Köyhäintalovaihe	8
1.2 Sairaalamaihe	11
1.3 Kivelän alue ja 1930-luvun sairaalarakennukset	15
 2 1930-LUVUN UUDET SAIRAALARAKENNUKSET	18
2.1 Sairaala kasvaa	18
2.2 Arkkitehti Gunnar Taucher	20
 3 SAIRAALA-ARKKITEHTUURI 1920–1960-LUVUILLA	22
3.1 Sotienvälisen ajan sairaalat	22
3.2 Sotienjälkeisen ajan sairaalat	24
 4 1930-L SAIRAALARAKENNUSTEN MERKITTÄVÄT MUUTOSVAIHEET	26
4.1 Muutosvaiheet Sisätautiosasto (Rak 17)	26
4.2 Muutosvaiheet Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18)	29
4.3 Laajennus- ja muutosvaihe v.1982	31
 5 ULKOARKKITEHTUURI	32
5.1 Alkuperäinen ulkoarkkitehtuuri Sisätautiosasto (Rak 17)	32
5.2 Alkuperäinen ulkoarkkitehtuuri Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18)	38
5.3 Merkittävimmät julkisivumuutokset Sisätautiosasto (Rak 17)	42
5.4 Merkittävimmät julkisivumuutokset Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18)	44
5.5 Julkisivujen nykytilanne	49

6 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI	54
6.1 Alkuperäinen pohjaratkaisu ja sisätilat.....	54
6.2 Alkuperäiset pohjapiirustukset v. 1931 Sisätautiosasto (Rak 17).....	56
6.3 Alkuperäiset pohjapiirustukset v. 1934 Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18).....	58
6.4 Sisätilat ja säilyneisyys Sisätautiosasto (Rak 17).....	60
6.5 Sisätilat ja säilyneisyys Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18)	72
6 ARVOT JA ANALYYSI	88
7 LÄHTEET	92

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHTEET

Selvitystyön kohteena on ollut Kivelän sairaala-alueen ennen 2000-lukua valmistunut rakennuskanta.

Erilliset selvitykset on laadittu seuraavista kohteista:

- Köyhäintalon päärakennus v. 1873 (Rak 03)
- Köyhäintalon Lasaretti v. 1878 (Rak 05)
- Työlaitoksen Miesten rakennus v. 1889 (Rak 07)
- Työlaitoksen päärakennus v. 1889 (Rak 08)
- Mielisairaalarakennus v. 1894 (Rak 10)
- Tuberkuloosipaviljongit v. 1902, 1905, 1906 (rak 12, 13 ja 14)
- Keittiörakennus v. 1928 (Rak 15)
- Sisätautiosasto sekä Hallinto- ja asuinrakennus v. 1932 ja 1935 (Rak 17 ja 18)
- Ruumishuone- ja kappelirakennus v. 1940 (Rak 19)
- Hesperian sairaala v. 1961 (Rak 21)

Asemakaava ja suojelu

Selvitystä laadittaessa vuonna 2024 Kivelän sairaala-alueen asemakaava oli peräisin 1990-luvulta. Selvitys on laadittu asemakaavoitustyön tarpeisiin. Kaikkia selvityksen rakennuksia koskien suojelumääräykset tulevat tarkentumaan. Kohteet ympäristöineen ovat merkittävä osa köyhäinhoidon ja sairaaloiden historiaa Helsingissä sekä rakennushistoriallisesti arvokkaita.

SELVITYSTYÖ JA SEN TEKIJÄT

Selvitystyö

Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu Kivelän alueen ja sen rakennusten kaava- ja tarvesuunnittelua sekä päätöksentekoa varten. Selvitysten pääpaino on ollut rakennuksen säilyneisyyden, ominais-

piirteiden ja arvojen määrittämisessä. Tuberkuloosipaviljongeista (rak 12, 13 ja 14) tehty rakennushistoriaselvitys on muita tarkempi rakennusosien ajoituksen suhteen. Muiden rakennusten kohdalla rakennusosakohdainen ajoitus on tehty kevyemmin.

Tekijät

Rakennushistoriaselvityksen on laatinut riippumattomana konsulttityönä Arkkitehdit Mustonen Oy. Selvityksen tekoon ovat osallistuneet arkkitehdit Olli Heilasvuori, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök ja arkk. yo. Roope Mustonen.

Tilaaaja ja ohjausryhmä

Selvityksen on tilannut Helsingin kaupunki, maankäyttö- ja kaavoitusosaston sekä rakennetun ympäristön osastojen yhteistilauksena. Yhteyshenkilönä on ollut arkkitehti Karoliina Peräinen.

Selvitystyötä on ohjannut ohjausryhmä, johon kuulivat Sakari Mentu (arkkitehti, Asemakaavoitus), Santeeri Nuotio (arkkitehti, Asemakaavoitus), Karoliina Peräinen (projektiarkkitehti, Tilat-palvelu), Oula Rahkonen (maisema-arkkitehti, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu) ja Anne Salminen (tutkija, Helsingin kaupunginmuseo).

Lähdeaineisto

Tärkeimpinä lähteinä ovat olleet alkuperäiset ja varhaisten muutosvaiheiden piirustukset, joista vanhimmat löytyvät Helsingin kaupunginarkistosta ja uudemmat Helsingin rakennusvalvonnan ja Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkistoista. Vanhoja valokuvia on löytynyt erityisesti Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista, joitain myös Museoviraston ja Arkkitehtuurimuseon kokoelmista. Kirjallisista lähteistä keskeinen on ollut *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* vuodelta 1968.¹

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al., 1968.

→ Kivelän sairaala-
alue ilmakuvas-
saa vuonna 1969, jol-
loin kaikki nyt sel-
vityksen alaisena
olevat rakennuk-
set oli rakennettu.
HKP

Viimeisimpien vuosikymmenten muutosvaiheet ovat paikoin jääneet dokumentoimatta. Näiden osalta tiedot selvityksessä ovat vajavaiset ja tilanne vaihtelee rakennuksittain.

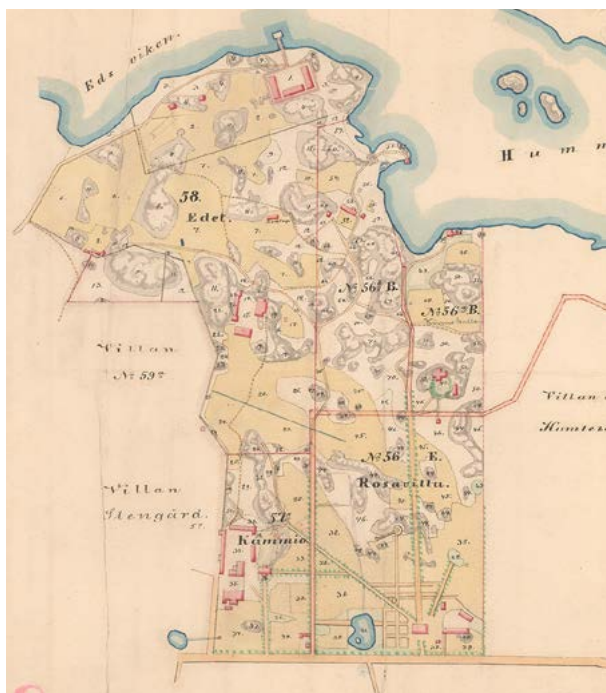
Tarvittavat lisäselvitykset

Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu kaava-suunnittelua ja päätöksentekoa varten. Rakennushistoriaselvityksiä on täydennettävä tarvittaessa, kun rakennuksissa lähdetään suunnittelemaan laajempia korjaus- ja muutostöitä tai lupakynnyksen ylittäviä toimenpiteitä. Selvitysten tarkennusvaiheessa käydään, väritutkimuksia ja rakenneavauksia hyödyntäen, tarkemmin läpi julkisivujen ja sisätilojen sekä niiden rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys. Analyysiä ja arvotusta tarkennetaan tutkimusten perusteella.

1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN

Seuraavilla sivuilla esitetään tiivistelmä Kivelän sairaala-alueen rakentumisesta, jotta tässä selvityksessä käsiteltävä rakennus asettuu kontekstiinsa. Päälähteenä alueen rakentumisen historiasta on käytetty vuonna 1968 julkaistua *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historiaa* ja Loci Maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaa *Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitystä* vuodelta 2012.

Alueella on rakennuksia melkein kaikilta vuosikymmeniltä aina vuodesta 1873 alkaen, ja suunnittelijoina on toiminut useita eri arkkitehteja. Heidän piirtämänsä rakennukset heijastavat oman aikansa rakennustekniikkaa ja köyhäintalo- ja sairaalarakentamisen vaatimuksia mutta myös tuolloisia arkkitehtuurin tyylivirtauksia.

↑ Vuonna 1872 laadittuun karttaan on piirretty Edet-huvilan tontille punaisella Kivelän köyhäintalon ensimmäiset rakennukset. Vasemmassa alakulmassa on Kammion huvila. Karta öfver staden Helsingfors underlydande villorna Kammio, Edet... . C. Reuter. HKA.

1.1 KÖYHÄINTALOVAIHE

Vaivaistenhoidosta vastasivat alkuun seurakunnat, kun taas työkykyisille kerjäläisille ja irtolaisille valtio rakens pakkotyölaitoksia. Köyhäinholitolainsäädäntöön työlaitokset ilmaantuivat vuonna 1817: seurakuntia kehoitettiin perustamaan työkykyisille avuntarvitsijoille työhuoneita käsityömaisen työnteon tukemiseksi. 1860-luvun katovuodet ja nälänhätä johtivat säädösten uudelleenarvioimiseen. Tässä vaiheessa myös Helsinkiin ryhdyttiin ajamaan ajanmukaista köyhäintaloa. Vuoden 1879 vaivaishoitoasetus selvensi, että kuntien oli huolehdittava niistä, joista ei kukaan huolehdi ja jotka eivät kykene työhön, mutta työkykyisten tuli tehdä avun vastineeksi työtä. Näin köyhäinhoidon tehtävät ymmärrettiin 1920-luvulle saakka.¹

KÖYHÄINHOITO HELSINGISSÄ

Helsingissä alkoi seurakunnallinen, järjestetty köyhäinhoito vuonna 1815. Köyhäintalo toimi keskustan tuntumassa Kruununhaassa, mutta hoidokkien määrän jatkuvasti kasvaessa uusi köyhäintalo todettiin jo 1830-luvulla välttämättömäksi.²

SIJOITUS KAUPUNGIN ULKOPUOLELLE

Oli pitkällisen prosessin tulosta, että köyhäintalo päätettiin Kivelään, joka ei tuolloin ollut Helsingin kaupungin alueella. Maaseutusijainnilla nähtiin kyllä monia etuja: laitoksen rakentaminen ja ylläpito tulisivat edullisemmaksi, vaivaiset terveemmiksi ja tyytyväisemmiksi, ja kevyt työnteko pelloilla ja puutarhassa olisi monessa mielessä hyödyllistä. Köyhäintalon sijoittamisen kaupungin ulkopuolelle teki kuitenkin mahdolliseksi vasta vaivaishuollon ohjesäännön muutos 1870-luvun alussa. Sen myötä köyhäintalolle hankittiin Edesvikenin (Taivallahden) Edet-huvilan tontti n:o 10, joka sijaitsi Stengårdin eli Kivelän huvila-alueella kaupungin ulkopuolella.³

¹ Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 131; Pulma, 1994. s. 56.

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 193.

³ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16.

KÖYHÄINTALON RAKENTAMINEN

Köyhäntalon arkkitehdiksi valittiin Theodor Höijer, ja sen ensi vaihe valmistui 1873. Se oli ryhmä rakennuksia, mitä kuvastaakin köyhäntalon ruotsinkielinen nimitys *fattiggård*. Siihen kuuluivat talousrakennus, itäinen siipirakennus eli työlaitos, läntinen siipirakennus, lastenkoti, sauna-pesutupa sekä joukko kevytrakenteisia vajoja ja talleja. Niiden voidaan katsoa noudattaneen nk. *paviljonkijärjestelmää*, jossa periaatteena oli hajauttaa eri toiminnot ja osastot omiin rakennuksiinsa, paviljonkeihin, kuten ajan sairaalarakentamisessakin oli tapana. Yksikerroksiset paviljongit voitiin toteuttaa taloudellisesti kokonaan puusta, kaksikerroksisissa toinen kerros. Kivelässä rakennuksista muodostettiin suora kulmaista koordinaatistoa noudattavia pihvoja, jotka tyypillisesti aidattiin. Taustalla vaikutti näkemys, että vaivaiset olisi järkevää sijoittaa useampaan pieneen rakennukseen, jotta köyhäntalosta ei tulisi kasarmia. Hoitopaikkoja riitti 113:lle ja lastenkotipaikat mukaan lukien 149 hoidokille.⁴ Vaivaisten ja köyhien määrän jatkuvasti kasvaessa köyhäntaloon rakennettiin lisätiloja sitä mukaa kuin rahoitusta myönnettiin.

LASARETTI, SAIRAALA, LASTENKOTI

Köyhäinhoitoon kuului myös fyysisten ja psyykkisten vaivojen ja sairauksien hoito. Vuonna 1878 köyhäntaloon valmistui lasaretti parantumattomasti sairaiden köyhien hoitoa varten ja läntiseen siipirakennukseen kirkko. Vuonna 1882 päästiin suunnittelemaan kaivattu mielisairaala ja 1889 laajentamaan lastenkotia.⁵ Nekin sijoitettiin paviljonkimaisesti mutta lähelle toisiaan.

TYÖLAITOS

Oman rakennusryhmänsä muodosti työlaitos, joka perustettiin hädänalaisten joukon vain kasvaessa. Sen tehtävä oli tarjota työansioita työhön kykeneville, kuten vuoden 1879 asetus edellytti. Arkkitehti Sebastian Gripenbergin 100 hengelle suunnittelema työlaitos nousi 1889 tontin lounaisnurkkaan ja käsitti neljä rakennusta: päärakennuksen, työlaitoksen valvojan asuintalon aputoimintoihin, paja- ja vajarakennuksen sekä ulkokuoneen. Köyhäntalon pihapiiriin valmistui miesten rakennus Mattila.⁶

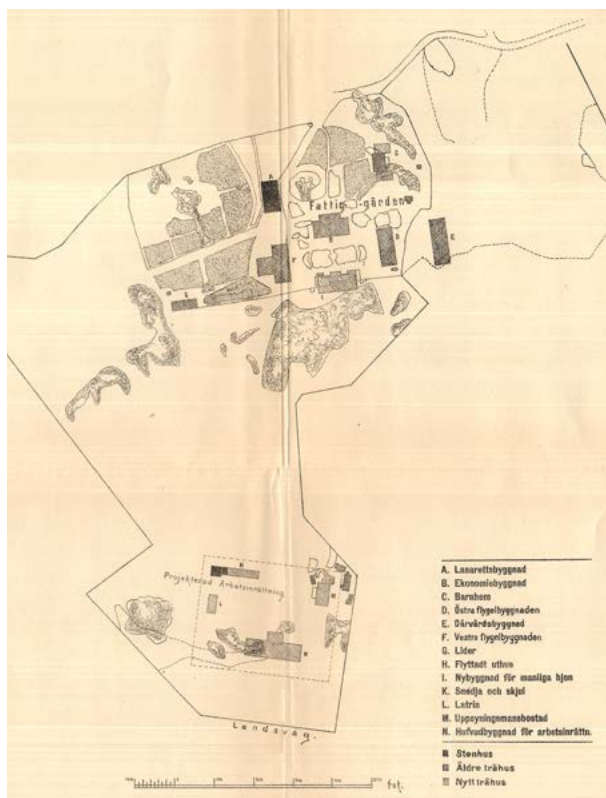
4 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16; Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 194–195.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 195–197, 198–202.

6 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 202–203.

↑ Helsingin kartassa vuodelta 1876 on esitetty köyhäntalo (fattiggård), kun taas tontin aiemmat rakennukset ovat kadonneet. Helsingin raja kulki vanhan Töölön kylän ja Meilahden välillä vuoteen 1906 asti. Plan af Helsingfors jemte omgifning, C. H. Nummelin 1876, HKA.

↑ Köyhäntalon asemapiirros vuodelta 1887. HKA.

↑ Köyhäntalon kirkko sijaitsi läntisessä siipirakennuksessa. Taustalla vasemmalta oikealle lasaretti, talousrakennus ja "Mattila". Eino Heinonen 1949. HKM.

SAIRAANHOIDON KASVAVAT TARPEET

Myös köyhien mielisairaalaapaikoista oli pula, johon pyrittiin vastaamaan rakentamalla 1894 suurempi ja modernimpi mielisairaala. Sen piirustukset laati aikansa pätevin sairaalasunnittelija, arkkitehti Onni Törnqvist. Toinen akuutti rakennustarve koski köyhiä tuberkuloosipotilaita, joita varten Kivelään pystytettiin vuosina 1902–1906 kolme tuberkuloosipaviljonkia Theodor Höijerin piirustusten mukaan. Ne sijoitettiin köyhäntalon ja työlaitoksen väliselle alueelle. Vielä akuutimpaa oli ilmeisesti mielisairaiden hoitaminen, sillä paviljongit otettiin nopeasti käyttöön näiden hoitotiloina.⁷ Ongelma sai kestäväen ratkaisun vasta silloin, kun Laaksoon valmistui uusi keuhkotautisairaala vuoden 1929 lopulla.

KÖYHÄINTALOSTA SAIRAALAKSI

Vähitellen oli tultu tilanteeseen, jossa suurin osa köyhäntalon potilaspaikoista oli sairaanhoidon käytössä. Lisäksi potilaat olivat kyllä varattomia mutta eivät varsinaisia köyhäinhoidon huostaansa ottamia kunnanvaimaisia. Kun merkittävä osa rakennuksista arvioitiin huonokuntoisiksi 1908 eivätkä Kivelän alue ja tilat muutenkaan riittäneet kaikkiin toimintoihin, Kivelä osoitettiin vuodesta 1912 lähtien pelkästään sairaalakäyttöön.⁸ Köyhäntalo ja työlaitos siirtyivät niille 1906 valmistuneeseen kunnalliskotiin Helsingin Koskelaan ja lastenkoti Oulunkylään, sillä niiden ei katsottu vaativan yhtä keskeistä sijaintia kuin sairaalan.⁹

⁷ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211–217.

⁸ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 215–216, 223.

⁹ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21.

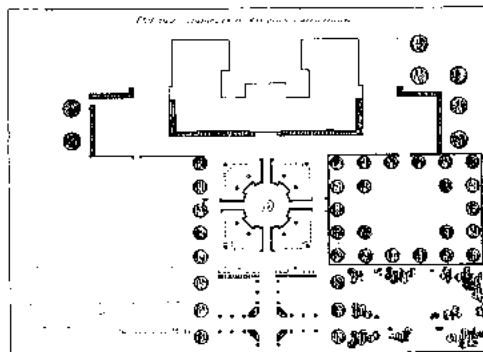
↑ Mikäli Kivelän köyhäntalon alue olisi järjestetty vuoden 1909 asemakaavan mukaisesti, yhteys merenrantaan olisi katkaistu ja Kivelän alue pilkottu tavalla, joka olisi suuresti hankaloittanut alueen kehittämistä sairaalana. Vuonna 1917 tontti kuitenkin palautettiin kokonaisuudeksi, ja sen itäreuna ulotettiin Välskärinkatuun. Kuvalähde: Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 221.

↑ Kivelän sairaalan alue ulottui vuonna 1913 Taivallahden rantaan, jonne kartassa on hahmoteltu suunnitteilla ollut uimahuone. Läntisen reunan alueesta rajasi pois 1920-luvun lopulla rakennettu Mechelininkatu. Karta öfver Stengårds sjukhus område, 13.6.1913. HKA.

↑ Uudet asuin- ja hallintorakennus ja sisätautipaviljonki vuoden 1935 ilmakuvassa. Veljekset Karhumäki. HKM.

↑ Kivelän mielisairaalan eteläpuolelle laadittu muotopuutarhasuunnitelma vuodelta 1926. Suomessakin alettiin 1920-luvulla kiinnittää huomiota hoitolaitosten ympäristöjen laatuun ja luonnonkauneuteen. Kivelän sairaalan puutarha oli vuodesta 1912 ollut sairaalan toimitsijan viljelyksessä, mutta vuonna 1920 kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila sai tehdä ehdotuksen, miten puutarha järjestettäisiin sairaalan tarpeisiin, pääasiallisesti mielisairaalarakennuksen eteläpuolelle. Ei ole varmuutta, onko ylläoleva piirustus Brunilan. (Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21, 28, 39.) HKA.

1.2 SAIRAALAVAIHE

SAIRAALA 1920–1930-LUVUILLA

Ensimmäinen ajanjakso, jolloin Kivelää kehitettiin yksinomaan sairaalakäytön näkökulmasta, oli 1920-luvulta 1930-luvun loppuun. Suunnittelijana toimi kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Alkuun valmistui kaupan kaivattu uusi keittiörakennus pesuloiheen ja saunoiheen 1928.

Ajanjakson alussa Kivelässä toimivat mielenterveys-, sisätauti- ja keuhkotautipotilaiden osasto, mutta vuonna 1929 alue päätettiin järjestää pääasiallisesti sisätautisairaalaaksi. Vain tiilinen mielisairaala jäi entiseen käyttöönsä.¹⁰ Laajasta rakennusohjelmasta toteutuivat 1930-luvulla sisätautipaviljonki ja hallinto- ja asuinrakennus sekä vuonna 1940 ruumishuone. Rakennetekniikan kehitys ja hissit mahdollistivat uudenlaiset, monikerroksiset *blokkisairaalat*, joissa toiminnot sijoitettiin päällekkäin pystyliikennetilojen varaan. Uudet sairaalarakennukset toteutettiin vuoden 1906 asemakaavan mukaisten katujen varteen alueen reunoille. Taivallahden rantaan rakennettiin sairaalalle uimahuone.¹¹

Mielisairaalan eteläpuolelle suunniteltiin 1920-luvulla asemakaava-arkkitehti Birger Brunilan johdolla muoto- ja kävelypuutarha, joka toteutui ainakin osin, kuten vuoden 1943 ilmakuva osoittaa.¹²

↑ Kivelän sairaala vuoden 1943 ilmakuvassa. HKP.

¹⁰ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236, 228, 240, 627–628.

¹¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 237.

¹² Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 28.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1956 ilmakuvassa. Sen alalaidassa näkyvät Ypyöiden suunnittelemat asuintornit Pohjoisen Hesperiankadun varressa tontilla, joka oli erotettu sairaalan tontista vuonna 1941. HKP.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1969 ilmakuvassa. HKP.

SAIRAALA 1950–1960-LUVUILLA

Sotien jälkeen sairaalaympäristöjä kehitettiin yhä suuremmiksi yksiköiksi. Tavoitteena olivat sairaanhoito-
piirikohtaiset keskussairaalat, mikä koski myös Kivelän sairaala-aluetta.

Vuonna 1951 kaupunki julisti kutsukilpailun Kivelän alueen uudelleenjärjestämiseksi. Voittajaksi valittiin arkkitehtien Ragnar Ypyän ja Martta Martikainen-Ypyän erittäin kokonaisvaltainen ehdotus. Vaikka sairaalasuunnitelmassa pyrittiin kokonaisratkaisuun, rakennukset toteutettiin yksittäisinä hankkeina, ja suunnitelmasta toteutui vain osia. Vuonna valmistui 1954 kaksi henkilökunnan asuintornia ja vuonna 1961 Hesperian sairaalan päärakennus. Ne sijoitettiin alueen reunalle, Pohjoisen Hesperiankadun ja Välskärinkadun varteen.¹³

¹³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 631–634.

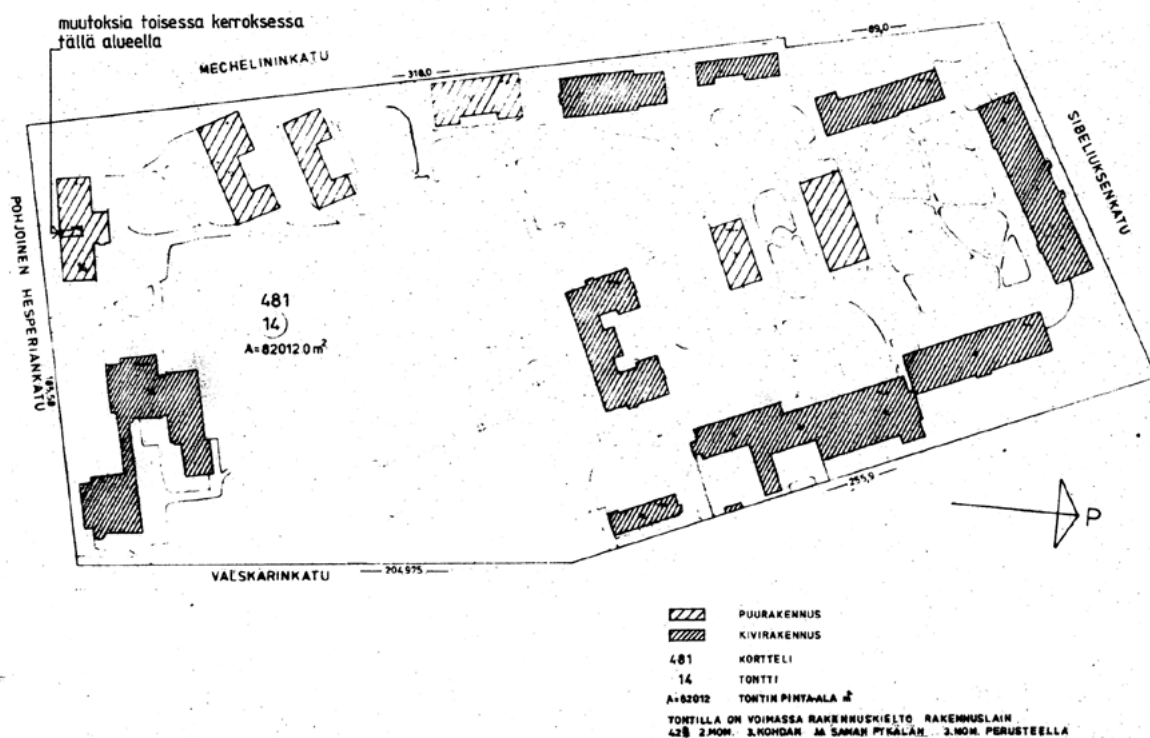
↑ Pohjoisen Hesperiankadun asuintornit rakennettiin sairaalan hoitajille ja sairaalapulaisille. V. S. Salokangas, 1957. HKM.

YHTEENVETO

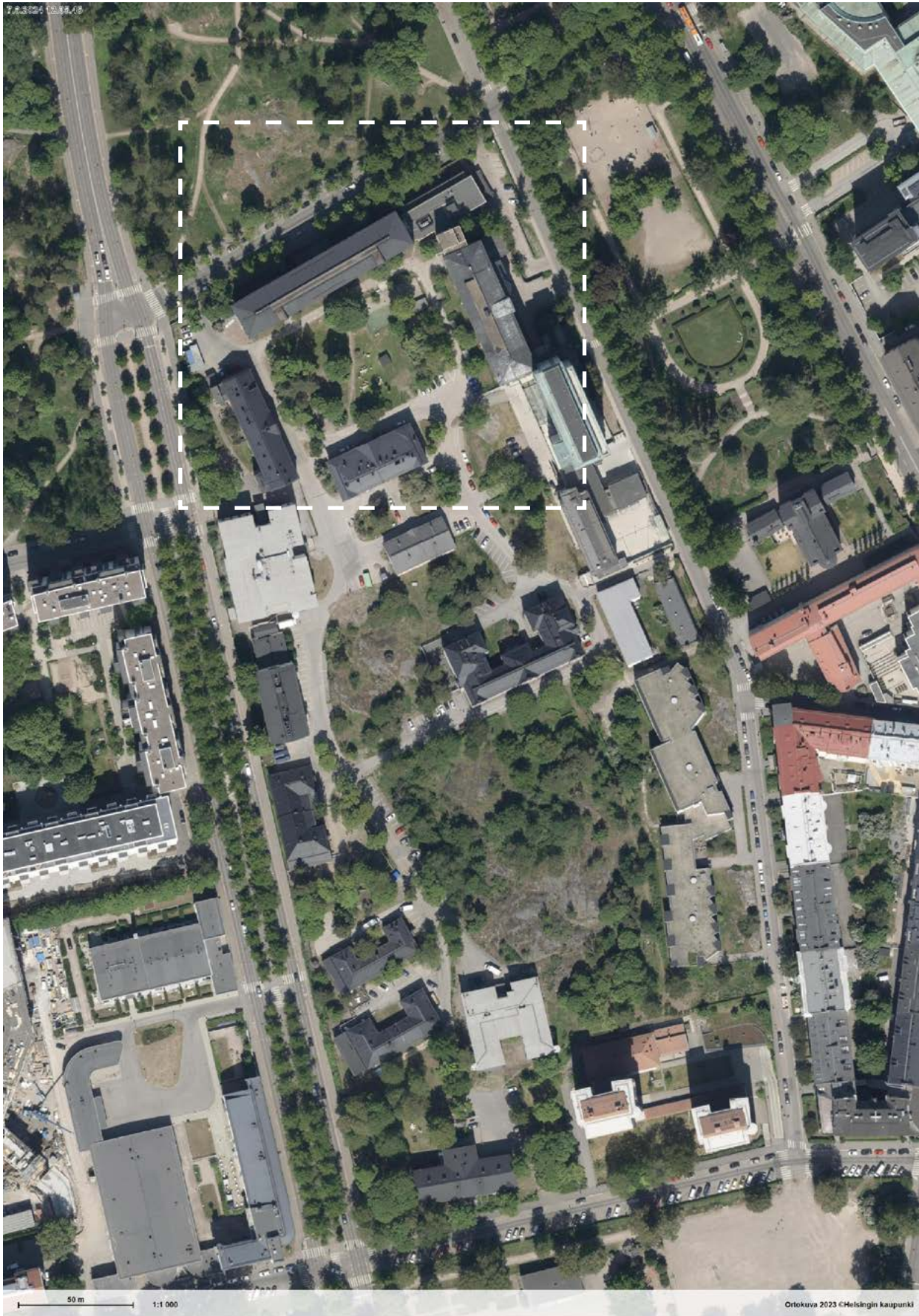
Kivelän sairaala-alueella on tutkitulla ajanjaksolla 1870-luvulta 1960-luvun alkuun tavoiteltu korkeatasoista arkkitehtuuria ja rakennettu laadukkaasti. Merkittävä osa rakennuksista on suunniteltu virkatyönä Yleisten rakennusten ylihallituksessa ja kaupungin rakennuskonttorissa. Rakennusten joustavuus on sallinut niiden muuntelun vaihtuvien toimintojen mukaisesti, ja uudisrakentaminen ja laajennukset on toteutettu huolellisen suunnittelun pohjalta kokonaisuuteen harkitus-
ti sovittaen. Vaikka Kivelän sairaala-alueen koko ja rajat ovat muuttuneet 140 vuoden aikana kulloistenkin tarpeiden ja ihanteiden mukaan ja tonttia on 2000-luvun mittaan pienennetty, sen vanhimmat rakennetut osat ovat säästyneet. Ne ovat peräisin Kivelän köyhäntalovaiheesta, joka on olennaisesti vaikuttanut alueen muotoutumiseen. Köyhäntalovaihetta onkin pidettävä yhtä tärkeänä osana Kivelän sairaala-alueen historiaa kuin sairaalavaihetta.

↑ Vuonna 1961 valmistunut Hesperian sairaala Välskärinkadun varressa vuonna 1974. Volker von Bonin. HKM.

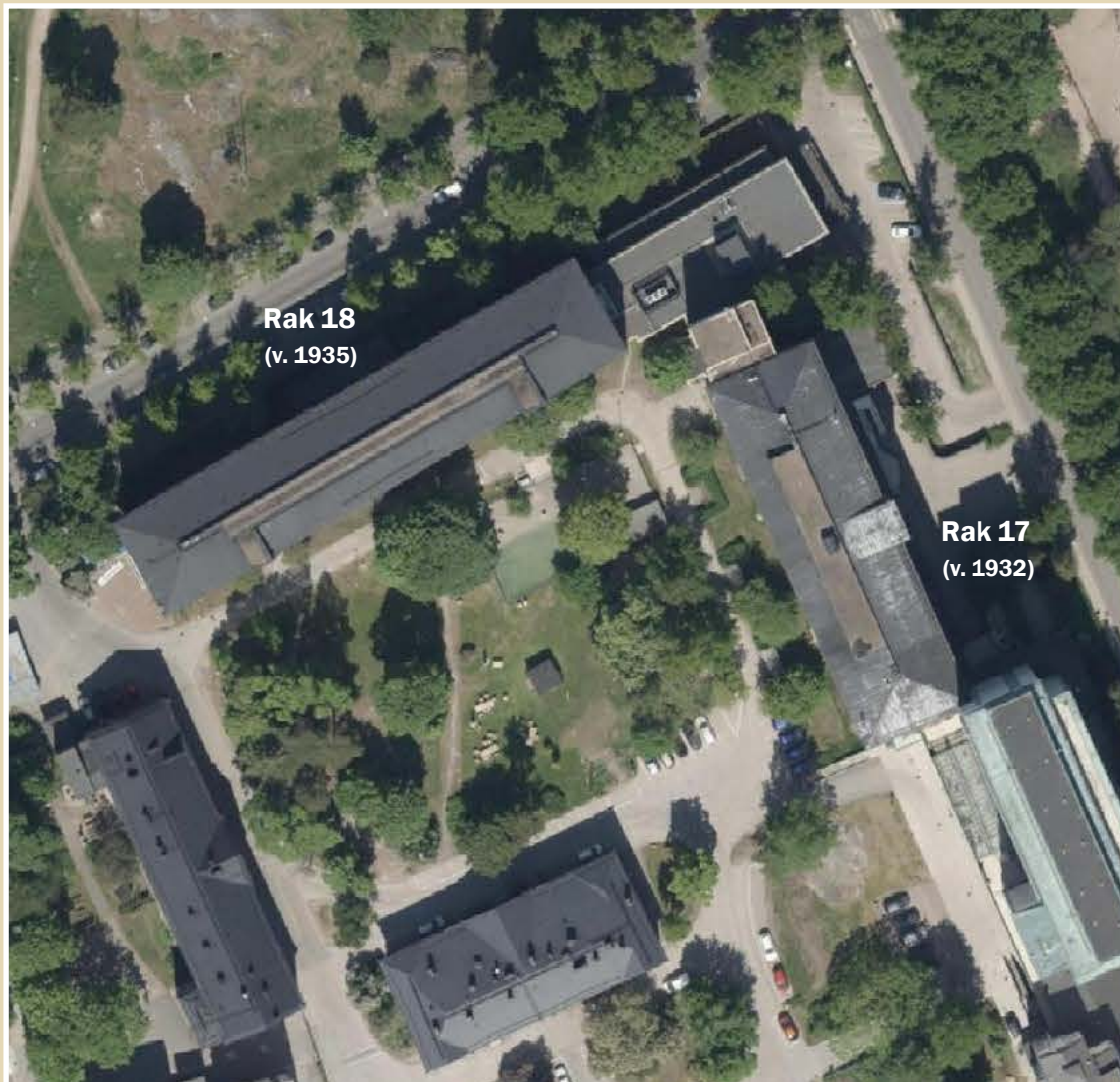

↑ Kivelän sairaalan asemapiirustus
22.12.1981. T. Pajunen, Helsingin kaupungin rakennusvirasto. HRVA

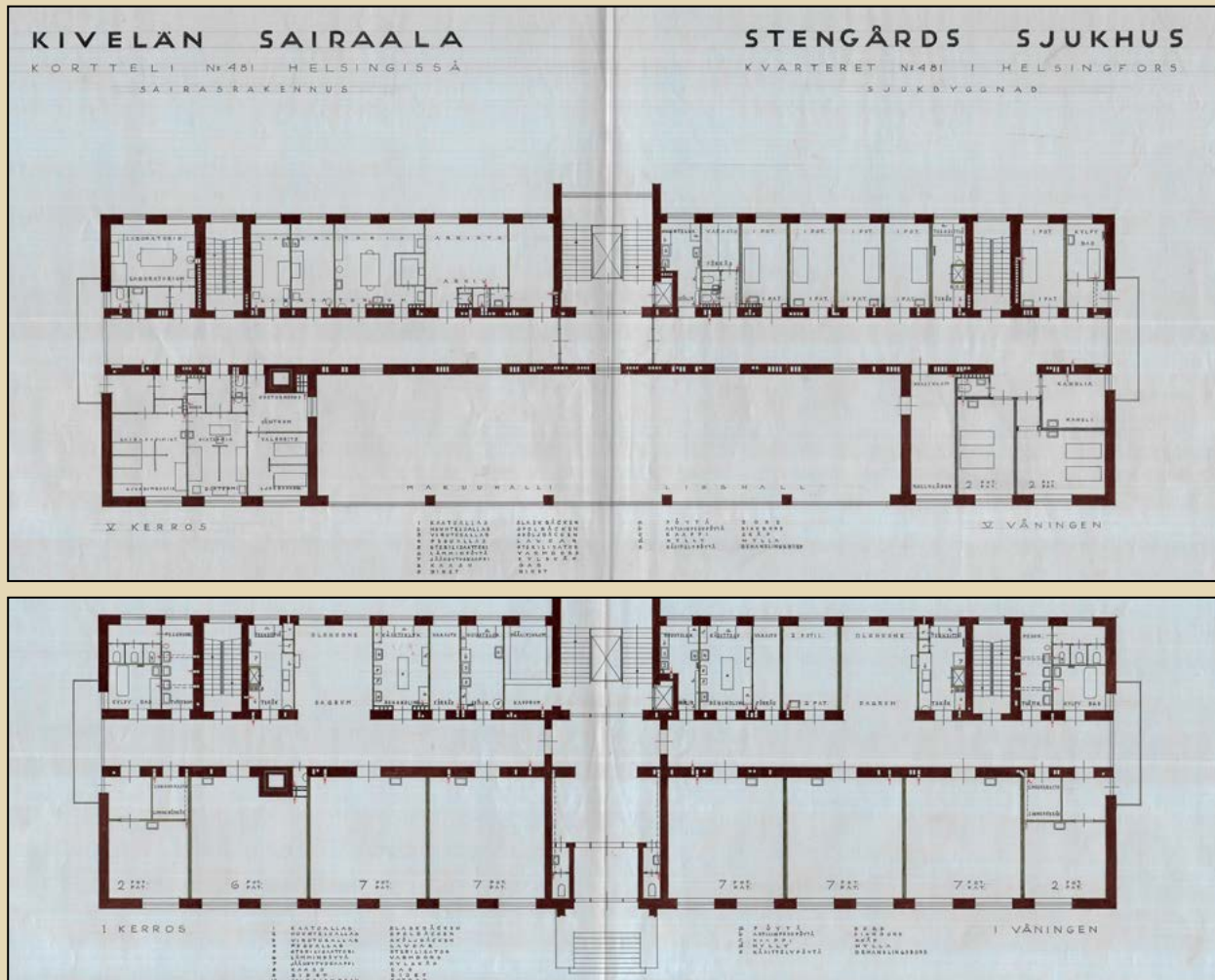
1.3 KIVELÄN ALUE JA 1930-LUVUN SAIRAALARAKENNUKSET

1930-luvun sairaalarakennukset Sisätautiosasto (Rak 17) ja Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18) sijaitsivat Kivelän alueen pohjoisessa päässä Välskärinkadun ja Sibeliuksenkadun (ent. Kammionkatu) nurkkauksessa. Ne rakennettiin sairaalatoiminnan kasvaviin tarpeisiin vuosina 1932 ja 1935. Rakennuksia yhdistävä Sisäntulorakennus rakennettiin tontin nurkkaan vuonna 1982. Tätä ennen paikalla oli Sisätautiosaston yhteydessä rakennettu, vain hieman maan pinnan yläpuolelle kohoava kellarin yhdyskäytävä.

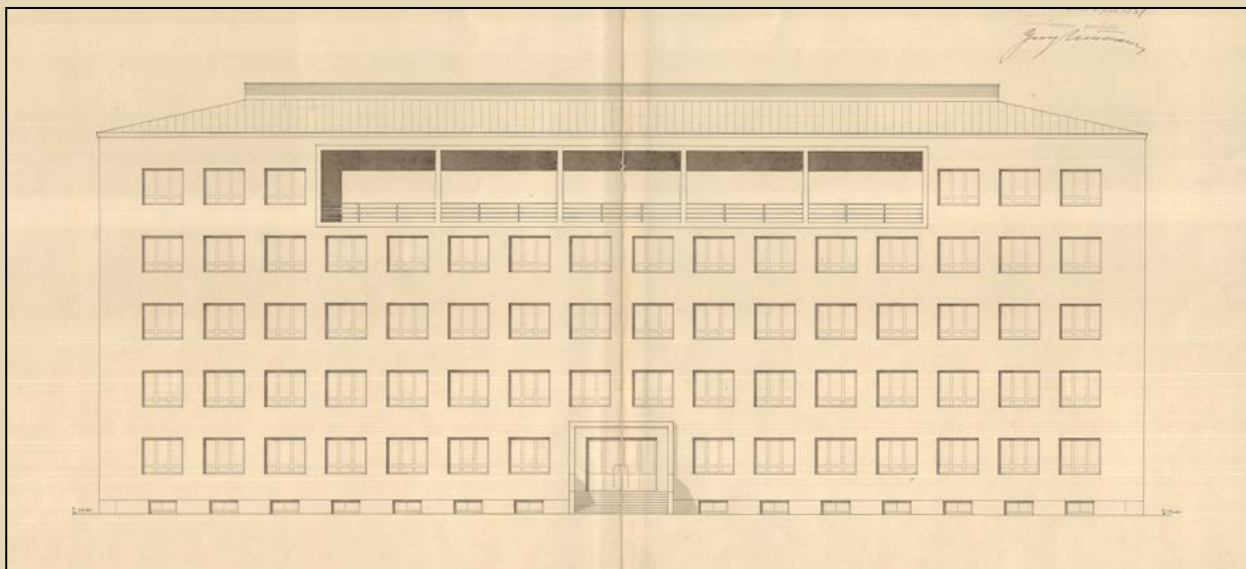

KIVELÄN ALUE JA 1930-L SAIRAALARAKENNUKSET V. 2023 ILMAKUVASSA
ILMAKUVA HELSINGIN KARTTAPALVELU

SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

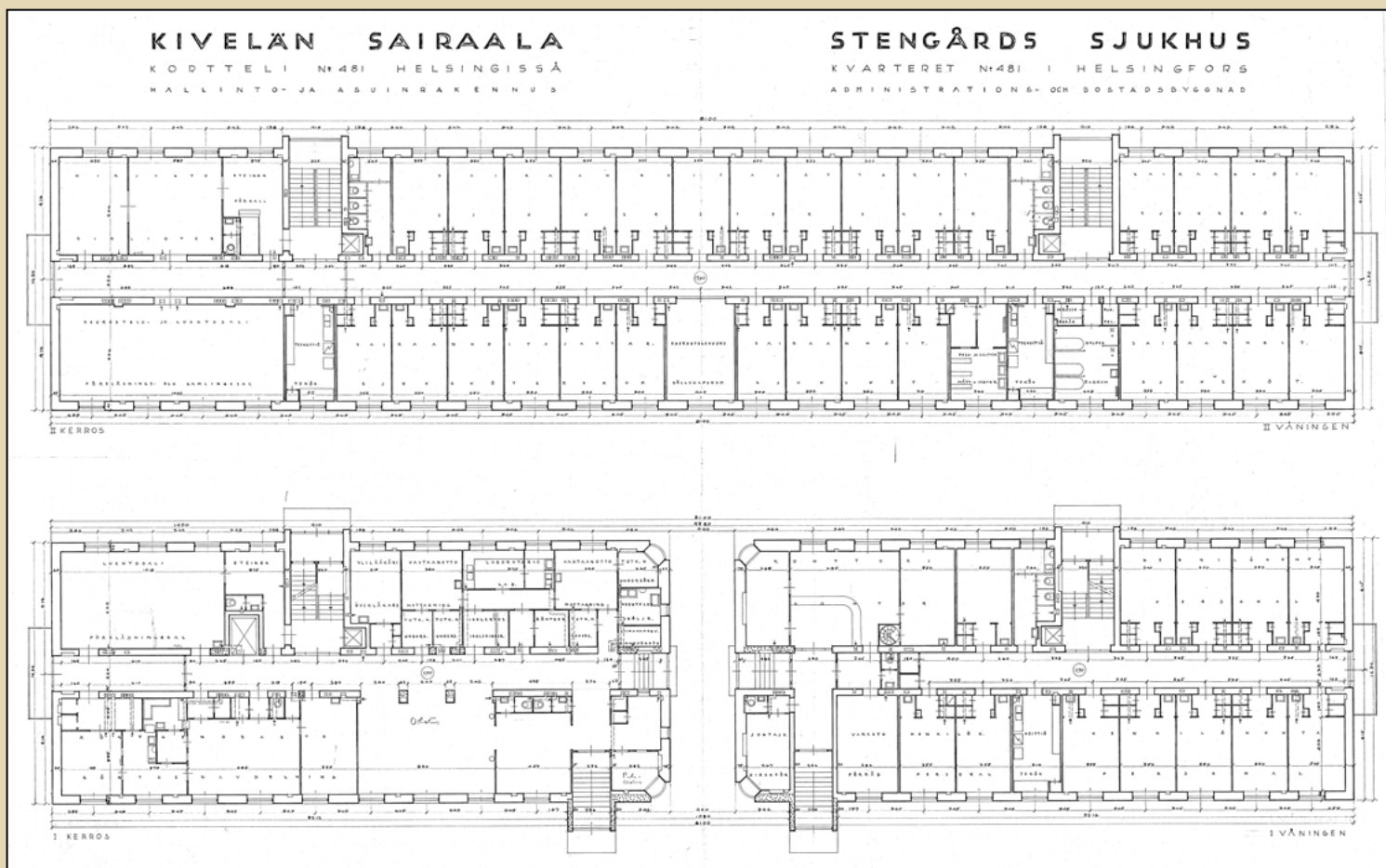

↑ Sisätautiosaston 1. kerros ja 5. kerros, Gunnar Taucher 1931. HKA

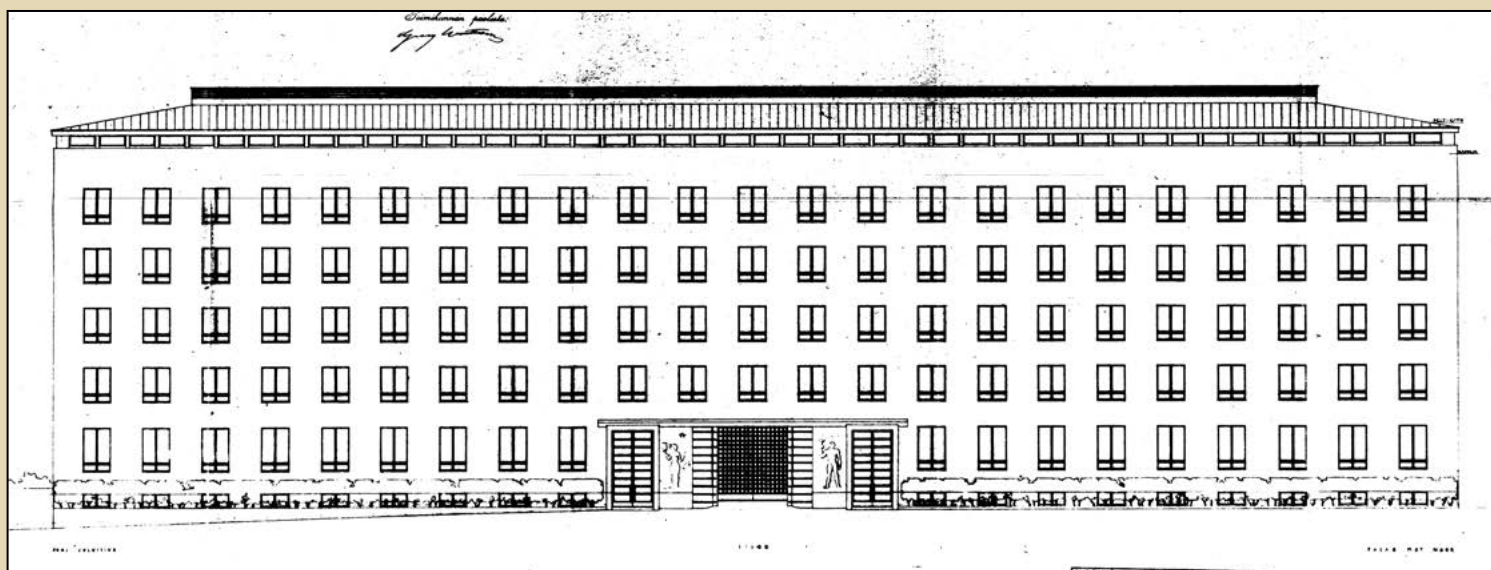

↑ Sisätautiosaston pihan puolen julkisivuehdotus 17.3.1931. Gunnar Taucher. HKA

HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen 1. ja 2. kerros. Signeeraamaton (oletettavasti Gunnar Taucher, 1930-luku). KYMPA

↑ Kadun puolen julkisivu (ote pääpiirustuksesta). Piir. nro 6 "Julkisivu pohjoiseen". Gunnar Taucher 1934. HRVA

2 1930-LUVUN UUDET SAIRAALA-RAKENNUKSET

2.1 SAIRAALA KASVAA

Sairaalatoiminnan laajentumistarpeet

Teos *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* vuodelta 1968 kuvaa seikkaperäisesti myös Kivelän sairaalan kehittämistä sotienvälisenä aikana. Tiivistetysti voitodeta, että vuonna 1920 Helsingin kaupungin sairaalain ylläpito asetti komitean suunnittelemaan kunnan sairaaloiden laajentamista. Lopputuloksena syntyi ehdotus uudesta keskussairaala. Se olisi sijoitettu pohjoiseen päin alueesta, jonne pian kohosi Helsingin kaupungin Laakson tuberkuloosisairaala. Saman komitean mukaan oli kuitenkin ensin tärkeää korjata ja osin laajentaa aiempia kunnallisia sairaaloita.

Kivelän sairaalan laajentamissuunnitelmat

Laakson tuberkuloosisairaalan valmistuttua vuoden 1928 lopulla Kivelän sairaalan keuhkotautipotilaat siirrettiin sinne. Seuraavana vuonna asetettiin komitea tutkimaan Kivelän sairaalan laajentamista. Esimerkiksi sisätautioppi kehittyi jatkuvasti ja tarvitsi uudenlaisia tiloja. Komitea tulikin siihen päätökseen, että Kivelä järjestettäisiin lähinnä sisätautisairaala, jonne toteutettaisiin suuri hallintorakennus ja kaksi "potilaspaviljonkia". Tiilinen mielisairaala jäisi entiseen käyttöönsä, kun taas puurakennukset suunniteltiin purettaviksi sitä mukaa, kun ne tyhjentyisivät. Tilalle oli tarkoitus rakentaa asuntoja lääkäreille ja henkilökunnalle.

Keskusteluja käytiin siitä, oliko paikka Mechelininkadun, uuden valtavyhlän ja tulevan sotilaskasarmin naapurissa laajentamiseen sovelias. Niinpä kaupungin rahatoimikamari asetti 1929 komitean tutkimaan laajentamissuunnitelmien tarkoituksenmukaisuutta. Asiantuntijoiksi kutsuttiin muiden muassa kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher ja kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila. Sairaalan ahtaus pakotti kuitenkin kii-

rehtimään "potilaspaviljongin" toteuttamista. Kun lisäksi haave keskussairaala joutui vielä odottamaan toteutumistaan, päätettiin, että Kivelän alueelle tulisi hallintorakennus, jossa olisi myös poliklinikka ja henkilökunnan asuintiloja, ja yksi sisätautiosaston uudisrakennus.¹

KIVELÄN UUDET RAKENNUKSET

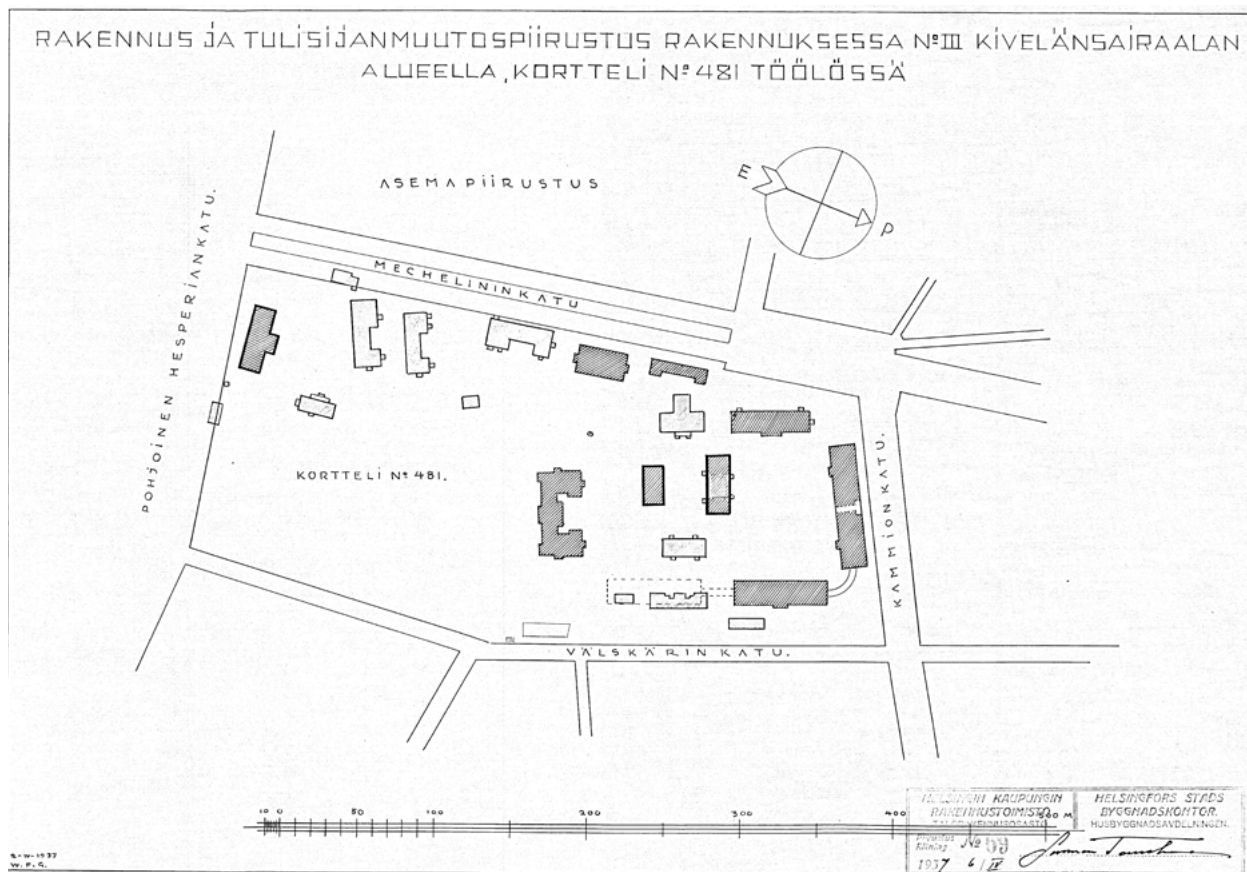
Maaliskuussa 1930 sairaalahallitus ja yleisten töiden hallitus saivat tehtäväkseen laatia luonnospiirustukset kyseisiä, blokkityyppisiä rakennuksia varten. Hallintorakennuksen ja sisätautiosaston uudisrakennuksen piirustukset laadittiin kaupungin rakennuskonttorin huonerakennusosastolla arkkitehti Gunnar Taucherin alaisuudessa. Sairaala-alueen pohjoisrajaa siirrettiin hiihtäjän pohjoiseen päin, jotta hallintorakennus saatiin sijoitettua käytännöllisemmin ja arkkitehtonisesti edullisemmin. Kaupunginvaltuusto hyväksyi kummankin rakennuksen pääpiirustukset ja kustannusarvion huhtikuussa 1931.²

SISÄTAUTISAIRAALA

Kiireellisempänä pidetty sisätautiosaston rakennus valmistui vuoden 1932 loppuun mennessä, mutta lammikauden vuoksi sen osastot otettiin käyttöön vaiheittain vuosien 1933–1936 aikana. Helmikuussa 1933 käyttöön tuli kaksi sisätautiosastoa ja lokakuussa vielä kaksi osastoa. Sekä vuonna 1934 että vuonna 1935 avattiin yksi uusi osasto, vuonna 1936 loput kolme osastoa. Näin sisätautisairaala oli lopulta 455 sairaapaikkaa, joista 235 oli uudisrakennuksessa ja loput Kivelän van-

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 234–242.

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 241–243.

↑ Asemapiirustuksessa vuodelta 1937 on esitetty kaupungin rakennustoimistossa suunniteltujen uusien sairaala- sekä hallinto- ja asuinrakennusten sijoitus sekä kolmannen, rakentamatta jääneen sairaalapaviljongin sijoitus. Gunnar Taucher, KYMPA.

hemmissä paviljongeissa. Sittemmin yliopiston kanssa solmittiin sopimus, jonka mukaisesti sisätautiosastolla aloitti III sisätautien klinikka ja opetustarkoituksiin varattiin 124 sairaansijaa.³

HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS

Hallintorakennus valmistui vuoden 1935 lopulla. Se perustui jo aiemmin hyväksytyihin piirustuksiin, joihin tehtiin huonerakennusosastolla sairaalahallituksen asettaman komitean ehdotuksesta joitain muutoksia. Poliklinikkaosasto varustettiin luentosalilla, apulaislääkärin ja toimitsijoiden huoneet muutettiin sairaanhoitajien huoneiksi ja valmistava sairaanhoitajakoulu siirrettiin Laakson tuberkuloosisairaalaan Kivelän sairaalaan.⁴

Hallintorakennuksen ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen asettuivat jo marraskuussa 1935 sairaanhoi-

tajakoulun 1. ja 2. vuoden oppilaat, kodinhoitaja, apulaisjohtaja ja kanslia. Kolmanteen kerrokseen muuttivat muiden muassa osaston-, ali- ja sairaanhoitajat sekä muu henkilökunta. Henkilökunta sai näin aiempaa ajanmukaisemmat asuinolot, osan asuttua tilapäisesti 1932 kaupungin omistukseen tulleissa nk. Pauligin huviloissa Humallahden rannassa ja osan majailtua Kivelän vanhoissa rakennuksissa tai niiden ullakoilla. Lääkäreille ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa kyetty järjestämään asuntoja Kivelän alueelle. Poliklinikka avattiin huhtikuussa 1936 ja röntgenlaitos saman vuoden kesällä.⁵

Uusien rakennusten valmistuttua keskustelu ja kiistely Kivelän alueen laajentamisesta ja keskussairaalaan jatkuivat edelleen, mutta hankkeessa päästiin etene- mään vasta sotavuosien ja niitä seuranneen pula-ajan jälkeen.

3 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 244–245, 253–254.

4 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 246.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 244–249.

2.2 ARKKITEHTI GUNNAR TAUCHER

↑ Taucherin johdolla suunniteltu, monumentaalinen Aleksis Kiven koulu valmistui syksyllä 1934. Se oli mitoitettu parille tuhannelle oppilalle ja oli pitkään Pohjoismaiden suurimpia. HKM

GUNNAR TAUCHER KIVELÄN ALUEELLA

Gunnar Taucher vastasi Kivelän sairaala-alueen suunnitelmista 1920-luvun lopun keittiörakennuksesta lähtien. Hänen alaisuudessaan suunniteltiin olemassa olevien rakennusten muutosten lisäksi myös sairaalan sisätautipaviljonki (1932) sekä sairaalan hallinto- ja asuinrakennus (1935). Ruumishuone (1940) oli viimeinen hänen Kivelän alueelle suunnittelemistaan rakennuksista.

↑ Arkkitehti Gunnar Taucher passikuvassa. MVA, historian kuvakokoelma

TAUCHER KAUPUNGINARKKITEHTINÄ

Arkkitehti Gunnar Taucher (1886–1941) teki pitkän uran Helsingin kaupungin palveluksessa, ensin rakennustarkastajana ja vuosina 1924–1941 kaupunginarkkitehtinä. Kaupunginarkkitehteista tuli 1920-luvulla tärkeä uusi ammattikunta, jolla oli ratkaiseva vaikutus siihen, minkä näköistä kaupunkia uudessa tasavallassa rakennettiin.¹

Helsingin kaupungin huoneenrakennuskonttorissa laadittiin Taucherin johdolla piirustukset lukuisia pääkaupungin julkisia rakennuksia varten. Päättönä voidaan pitää Helsingin työväenopiston rakennusta (1927) ja eräitä kouluja.² Taucherin johdolla suunniteltiin myös Helsingin katukuvaan ikonisina kuuluvia lippakioskeja.

Tarkemmin Taucherin työuraa kaupunginarkkitehtinä kuvaa taidehistorioitsija Anne Mäkinen kirjassaan *Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1941*.

¹ Nikula 2006. Verkkolähde.

² Mäkinen, 2016. s. 7–8.

TAUCHER SAIRAALASUUNNITTELIJANA

Taucher perehtyi opintomatkkoillaan 1920-luvun alussa uusiin sairaaloihin ja mielisairaloihin Tukholmassa ja Kööpenhaminassa. Vuonna 1930 hän tutustui Dresdenin suureen hygieni- ja sairaalanäyttelyyn, jossa oli esillä sairaalasuunnittelun ja -laitteiden uutuuksia.³

Sipoon Nikkilässä sijainneen Helsingin kaupungin mielisairaalan laajentaminen oli kaupunginarkkitehdin ensimmäinen sairaalasuunnittelutehtävä. Uudisrakennukset suunniteltiin blokkijärjestelmää noudattaen. Ensimmäisenä valmistui vuonna 1926 naispotilaiden blokki, ja 1930–1940-luvuilla Taucherin johdolla laadittiin piirustukset miespotilaiden blokista, hoitajattarien asuntolasta, uudesta naispotilaiden blokista, juhla- ja voimistelusalirakennuksesta sekä apurakennuksista.⁴

On kiinnostavaa, että vaikka Taucher oli vakaa blokkijärjestelmän kannattaja, hän arvioi blokkityyppisen uudisrakentamisen Nikkilään sopimattomaksi. Hän näki vanhan, paviljonkijärjestelmää noudattavan mielisairaala-alueen eheänä arkkitehtonisena kokonaisuutena, johon hän vastentahtoisesti kajosi.⁵

Tätä taustaa vasten tuntuisi luontevalta ajatella, että Taucher saattoi nähdä Kivelänkin eräänlaisena kokonaisuutena. Oletusta heikentää kuitenkin se, että ainakin joidenkin suunnitelmien mukaan Kivelän puurakennusten oli tarkoitus väistyä uuden sairaalan tieltä. Uudisrakennukset sijoitettiin silti sairaala-alueen laitaan katujen varteen siten, että juuri mitään ei tarvinnut purkaa.

3 Mäkinen, 2016. s. 65.

4 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

5 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

↑ Kansansivistyksen kulmakiveksi ja alueensa merkkirakennukseksi valmistui vuonna 1927 Helsingin työväenopiston talo, jonka suunnittelussa Taucheria avusti nuori arkkitehti Pauli Blomstedt. (Nikula 2006. Verkkolähde.) HKM, Juho Nurmi.

Kaupungin rakennuskonttorissa piirrettiin Taucherin johdolla uudisrakennuksia muillekin sairaala-alueille. Koskelan sairaala-alueelle Helsingin Käpylään Taucher suunnitteli sairaalarakennuksen (1925) ja saunan (1933), jotka olivat ilmeeltään hyvin pelkistettyjä.⁶

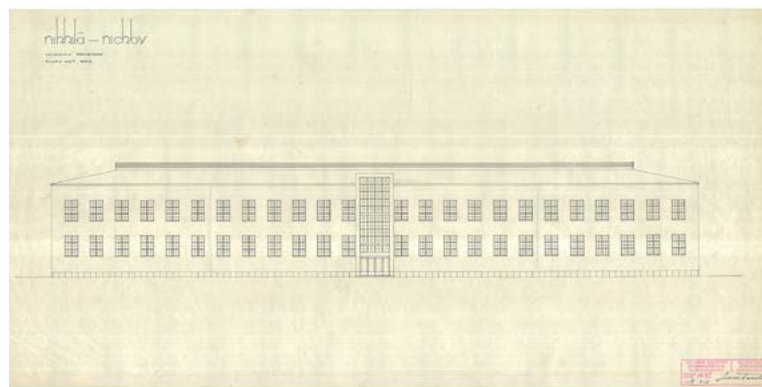
TAUCHERIN ARKKITEHTUURI

Taucherin johdolla suunnitellut rakennukset ovat ulkoisesti pääosin puhtaaksi muurattuja tai rapattuja selkeähahmoisia tiilirakennuksia.

1920-luvun rakennukset edustavat tyyllisesti 1920-luvulla pohjoismaista klassismia. Julkisivut on yleensä sommiteltu rauhallisesti ja symmetrisesti siten, että ikkunarivit muodostavat tasarytmisiä akseleita. Kookkaissa julkisissa rakennuksissa porrashuoneiden suuret ikkunapinnat luovat usein julkisivuun muusta ikkunajaoista poikkeavan, korkean aiheen. Julkisivun keskelle sijoitettua pääsisäänkäyntiä korostaa tyyppillisesti porttimainen portaali, ja monesti räystäällä kulkee maltillinen koristeaihe. Komea esimerkki 1920-luvun klassismista on Helsingin työväenopisto, jonka arkkitehtuurissa on runsaasti vaikutteita antiikista.

1930-luvulle tultaessa Taucher liikahti tyyllisesti varoen kohti funktionalismia, klassisismia silti hylkäämättä, mistä edustava esimerkki on valkoinen, jylhä ja pelkistetty Aleksis Kiven koulu. Sekä klassisismia että funktionalismia heijastelevat myös Taucherin sairaalarakennukset.

6 Mäkinen, 2016. s. 62.

↑ Vuonna 1931 Nikkilän mielisairaalaan piirrettiin Taucherin johdolla laadittujen piirustusten mukaan toinen naisten rakennus. Arkkitehtuuri on hillittyä ja riisuttua. HKA

3 SAIRAALA-ARKKITEHTUURI 1920–1960-LUVUILLA

3.1 SOTIENVÄLISEN AJAN SAIRAALAT

SAIRAALARAKENTAMISEN UUSI AIKA

Suomen sairaalarakentamisessa alkoi uusi aika maan itsenäistyttyä, mikä näkyi myös Kivelän sairaala-alueella sairaalaa laajennettaessa. Sairaalat alettiin käsittää kaikkien yhteiskuntaluokkien palveluna, kun ne aiemmin olivat olleet pääasiassa köyhimmille tarkoitettuja, valtion ylläpitämiä laitoksia. Tähän vaikuttivat useat seikat. Ensiksikin bakteriologian läpimurto sekä narkoosin, antiseptiikan ja aseptiikan kehitys muuttivat yhteiskunnallista asennetta lääketieteeseen ja sairaaloihin. Lääkäreille osoitettiin sairaaloiden suunnittelussa tärkeä asiantuntijarooli. Arkkitehdin tuli muodostaa annetun tilaohjelman pohjalta toimivat tilat, luoda niille ulkoinen ilme ja koordinoida koko suunnittelua.¹

Toiminnallisuus

Modernissa sairaalasuunnittelussa huomiota kiinnitettiin funktionaalisuuteen, hygieniaan ja liikennejärjestelyihin. Tärkeää oli tilojen sijoittelun avulla jäsentää sairaalan prosessien eri vaiheet ja sisäinen liikenne. Arkkitehtuurin keinoin oli huolehdittava siitä, että likaiset ja puhtaat liikennevirrat kulkisivat eri reittejä ja rajoitettava bakteerien kulku- ja tartuntareittejä. Tilallinen erottelu ja jäsentely tapahtui keskittämällä toiminnot eri siipiin ja jakamalla toimintoja kerroksittain. Keskeinen rooli arkkitehtuurissa oli auringolla ja sen bakteereja tuhoavalla UV-säteilyllä, koska antibiootteja ei vielä ollut. Tuberkuloosisairaaloissa se merkitsi avoimia makuuhalleja, joissa potilaita makuutettiin auringossa ja raikkaassa ilmassa.²

Blokkisairaala

Samalla kun sairaalasuunnittelu sai modernit, selkeät, funktionaaliset ja hygieeniset lähtökohdat, sairaala-arkkitehtuuri otti uuden muodon. 1930-luvun mittaan vakiintui *blokkisairaala* eli kompakti, rationaalinen sairaala, jossa vuodeosastot ja tutkimus- ja toimenpi-

detilat, usein myös henkilökunnan asunnot, keskitettiin päällekkäin samaan monikerroksiseen rakennukseen.³ Blokkisairaalaan tehtiin yleensä pitkästäin keskikäytävä, joka jakoi rakennuksen kahteen osaan. Keskikäytävämalli oli rakennuskustannuksiltaan edullisempi kuin aiemmin suosittu sivukäytävämalli, ja se sopi rationalismin oppeihin, sillä se vähensi edestakaista liikennettä ja muita turhia työvaiheita.⁴

Blokkisairaalan mahdollisti rakennusalan tekninen kehittyminen. Vaikka rakennusrunko alkuun yhä perustui sydänmuureihin ja kantaviin tiilisiin ulkoseiniin, rautabetonirakenteet, hissien yleistyminen sekä ilmastointitekniikan kehittyminen loivat lähtökohdat uudenaisten – ja korkeampien – sairaaloiden rakentamiseen.

KIVELÄN VERTAILUKOhteita

Helsinkiin ja sen läheisyyteen toteutettiin 1920–1930-luvuilla useita sairaaloita, jotka edustivat blokkisairaalatyyppejä. Kivelän sairaalarakennusten selkeimpinä vertailukohteina voi nostaa esiin Helsingin kaupungin tuberkuloosisairaalan sekä Sipoon Nikkilän mielisairaala-

3 Henttonen, 2020. s. 300; Mäkinen, 2016. s. 65.

4 Henttonen, 2020. s. 298.

↓ Laakson tuberkuloosisairaalan hallintorakennuksen asemaa korostivat jyrkät sisäänkäyntiportaat ja portaalimaisina ulkonevat porrashuoneet, joissa oli välipohjien ohi ulottuvat lasipinnat. HKM

1 Henttonen, 2009. s. 190; Henttonen, 2020. s. 297.

2 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 656–657; Henttonen, 2020. s. 298.

↑ Laakson tuberkuloosisairaalan läntinen (vas.) ja itäinen potilasblokki 1930-luvulla kuvattuina. Ylimmän kerroksen seinä oli avoin niin, että syntyi loggiamainen ulkoilmamakuusali. Sama ratkaisu toistui Taucherilla Kivellä. HKM

la-alueen uudet potilasrakennukset, jotka Kivelän uusien sairaalarakennusten tavoin sattuivat klassismin ja funktionalismin saumakohtaan.

Aikakauden sairaaloille olivat tyypillisiä vaaleat, rapatut julkisivut, joissa oli tasavälein sijoitetut ruutuikkunat, pääportaiden ikkunaseinä, joka loisti miltei koko rakennuksen julkisivun korkuisena, sekä portailla korostettu pääsisäänkäynti. Vähäiset koristeet sijoituivat pääosin sisäänkäynnin yhteyteen ja räystäään alla kulkevaan nauhaan. Tavallinen oli myös aumattu peltikatto.

Helsingin kaupungin tuberkuloosisairaala

Helsingin kaupungin tuberkuloosisairaala eli nykyinen Laakson sairaala valmistui vuoden 1928 lopulla arkkitehti Eino Forsmanin piirustusten mukaan. Monumentaaliseen sommitelmaan kuuluivat hallintorakennus poliklinikkoinen ja henkilökunnan asuntoineen sekä itäinen ja läntinen potilasrakennus tai "blokki".

Potilasrakennusten pohjakaava perustui keskikäytävään, joka rakennusten keskiosassa muuttui leveäksi, pohjoisvaloa nauttivaksi sivukäytäväksi. Pohjoispuolelle sijoitettiin pääasiassa aputiloja, päätyihin lämpimät makuusalit, joiden ikkunat voitiin haluttaessa avata kokonaan. Ylimmässä kerroksessa oli muun muassa avoin makuuhalli ja valohoituhuoneita. Moderneja olivat betoniset kaksoislaattaholvit, maanalaiset yhdyskäytävät, keskus- ja höyrylämmitys sekä mahdollisuus tehostaa painovoimaista ilmanvaihtoa koneellisella "sisäänpuhalluksella" ja poistoilmaimureilla.⁵

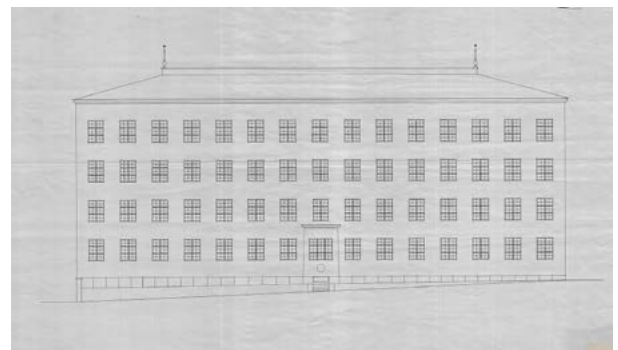
⁵ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 656–678.

Nikkilän mielisairaala

Gunnar Taucherin suunnitelmassa rakennuksia Sipoon kunnalliseen Nikkilän mielisairaalaan asiantuntijoina toimivat sairaalan ylilääkärit, mutta Taucher itse toi uusia tuulia tutustumiskäynneiltään pohjoismaisista mielisairaaloista. Vuonna 1926 valmistui naispotilaiden blokkisairaala, jonka halkaisi sydänseinä. Keskikäytävää ei ollut, vaan potilassalit olivat läpikuljettavia, ja pohjakaavaltaan paviljonki muistuttikin varhaisia sairaaloita. Ratkaisu oli taloudellinen siinä mielessä, että "hukkatilaa" ei syntynyt.⁶ Jo varsin pelkistetyin, klassistisen naisten potilasblokin jälkeen Taucher otti askeleen kohti funktionalismia, mikä näkyy vuonna 1931 valmistuneessa, koruttomassa miesten potilasblokkissa.

⁶ Mäkinen, 2016. s. 62.

↓ Nikkilän mielisairaalan miespotilaiden blokkisairaala edusti funktionalistisen riisuttua sairaala-arkkitehtuuria. Gunnar Taucherin alkuperäispiirustus vuodelta 1929. HKA

3.2 SOTIENJÄLKEISEN AJAN SAIRAALAT

↑ Meilahden pääsairaala valmistui 1965. HKM.

Talvi- ja jatkosodan jälkeen Kivelän sairaalan kehittämistä määrittivät suuntaus rakentaa yhä suurempia sairaaloita sekä pyrkimys standardoimiseen, modularisoimiseen ja rationalisoimiseen.

TORNISAIRAALAT

Rakenneratkaisuissa siirryttiin paikallavaletusta teräsbetonisesta betonirungosta ja kantavista tiiliseinistä paikallavalettuun teräsbetoniseen pilari-palkkirunkoon, joka mahdollisti pitkät jännevälit, ja osin elementteistä koottuihin julkisivuihin.¹

Hissien ja ilmastointitekniikan kehittyessä edelleen rakennettiin yhä korkeampia potilastorneja. Laboratoriotoinnin ja röntgenkuvauksen kehitys tuotti puolestaan uusia tilatarpeita. Näin syntyi uusi sairaalatyyppi, joka käsitti korkean vuodeosastotornin ja matalan, yleensä yksi- tai kaksikerroksisen tutkimus- ja toimenpideoosan. Kapearunkoiset blokkisairaalat kehittyivät keskikäytäväratkaisuisista kaksikäytäväisiksi.²

Sairaaloiden sisätilat

Tekninen ja toiminnallinen tarkoituksenmukaisuus nähtiin ajan käsityksen mukaan ennen kaikkea henkilökunnan näkökulmasta, potilaiden ollessa ikään kuin hyväntahtoisen toiminnan kohteina. Sairaaloiden sisäisten välimatkojen minimoimiseksi ratkaisuna yleistyi tehdä aiempaa syvempi rakennusrunko. Samalla huonekorkeutta pienennettiin, mihin loi tilaisuuden uusi ilmastointi- ja valaistustekniikka. Sairaalaympäristön viihtyisyyttä pidettiin tärkeänä, ja interiöörien merkitys toiminnan palvelijana alkoi korostua 1960-luvulla. Sisätiloihin rakennettiin hierarkiaa mm. värien avulla.³

Hillitty ulkoarkkitehtuuri

Ulkoarkkitehtuurille tunnusomaisiksi tulivat tasakatot, nauhaikkunat ja koristeettomuus. Lasipinta vuorotteli julkisivulevyjen kanssa. Esteettistä miellyttävyyttä tavoiteltiin mittasuhteiden ja massoittelemalla.⁴

SAIRAANHOITOPIIIRIT JA KESKUSSAIRAALAT

Keskussairaaloiden rakentaminen kypsyi ajatuksena 1940-luvulla. Eduskunta vahvisti 1943 keskussairaallain, joka määritteli vastuut kuntien ja valtion kesken. Suomi jaettiin sairaanhoitopiireihin, joista kussakin olisi keskussairaala. Monet sairaanhoitopiireistä järjestivät arkkitehtuurikilpailun, joilla keskussairaaloille tavoiteltiin toimivaa ja taloudellista ratkaisua. Kun keskussairaaloiden rakentaminen vei tyypillisesti 5–15 vuotta, lääketieteen kehitys, hoitomenetelmät, uusi tekniikka ja tilatarpeet ehtivät huomattavastikin muuttaa niin sairaaloiden konseptia kuin hoitomuotoja.⁵

¹ Lehtimäki, 2014. s. 86.

² Lehtimäki, 2014. s. 33, 44, 50.

³ Makkonen, 1998. s. 73.

⁴ Lehtimäki, 2014. s. 33, 50.

⁵ Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 157–158.

↑ Tampereen keskussairaala vastavalmistuneena vuonna 1962. Juhani Riekkola, Vapriikin kuva-arkisto.

➤ Sätehoitoklinikka valmistui Helsingin Meilahden sairaala-alueelle 1962. HKM.

ARKKITEHTUURIKILPAILUT

Ihanteet näkyivät myös sairaala-arkkitehtuurikilpailuissa, joita 1950-luvulla järjestettiin useita. Osallistujien piti noudattaa valmiiksi laadittua yksityiskohtaista huoneterila- ja toiminnallista ohjelmaa, ja arvosteluissa kiinnitettiin huomiota etenkin perusideaan, jolla monimutkaista kokonaisuutta pyrittiin hallitsemaan. Tärkeinä pidettiin myös toimintojen erottelua ja tämän näkymistä eri vyöhykkeinä ja erillisinä rakennuksen osina sekä liikennejärjestelyjä.⁶

Kilpailujen tuloksia ovat esimerkiksi vuonna 1962 valmistuneet Tampereen keskussairaala (kilpailu 1955) ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan sädehoitoklinikka (kilpailu 1958), joiden arkkitehteina toimivat Erkki Helamaa ja Veijo Martikainen. Meilahden pääsairaala taas valmistui 1965 arkkitehtien Reino Koivulan ja Jaakko Paatelan piirustusten mukaan.⁷ Ne kaikki edustavat sairaalatyyppiä, jossa yhdistyvät vuodeosastotorni, matala jalustaosa sekä sivusiivet. Erityisesti Tampereen keskussairaala sai myös luonnonläheisen ympäristön: se sijoitettiin metsäiselle järvenrantatontille.

⁶ Lehtimäki, 2014. s. 84.

⁷ Lehtimäki, 2014. s. 82, 84.

3.3 YHTEENVETO

Sairaalas suunnittelussa heijastuvat paitsi lääketieteen ja arkkitehtuurin kehitysaskeleet myös yhteiskunnalliset arvot ja tarpeet, kuten sairaala-arkkitehtuuria tutkinut taidehistorioitsija Maarit Henttonen on todennut. Sairaalas suunnittelu on ulottunut asemakaavatasolta aina detaljitasolle saakka, ja siitä on 1900-luvulla kehitynyt oma erityisalansa. Tärkeänä osana sairaalaa on jo tätä ennen pidetty ympäröivää puistoa tai luontoa, jotka yhdessä toimivat "lääketieteen instrumenttina".⁸

Teoksessa *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* on vuonna 1968 puolestaan arvioitu sairaaloiden ulkoarkkitehtuurista, että ne ovat "edustaneet ajan tyyppillisiä virtauksia – tosin ehkä vähän konservatiivisesti yleisen suuntauksen jälkipuoella, mikä on johtunut sairaaloiden usein tavattoman hitaasta suunnittelu-, hyväksymis- ja rakentamismenettelystä".⁹

Sairaalojen ensimmäinen rakennusvaihe on usein ollut korkeatasoinen ja pätevän, kokeneen arkkitehdin työtä. Arkkitehti Marja Heikkilä-Kauppinen mukaan myöhemmin on riippunut rakennuttajaorganisaation "ymmärryksestä ... , kuinka luontevasti tarvittava täydennysrakentaminen sijoittui ympäristöön".¹⁰

Kivelän sairaala-alueen suuret sairaalarakennukset – Taucherin 1930-luvun blokkisairaalat ja Ypyöiden 1960-luvun tornisairaala – ilmentävät tarkasti sairaalas suunnittelun yleistä kehitystä Suomessa.

⁸ Henttonen, 2001, s. 162; Henttonen, 2020. s. 297.

⁹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 662.

¹⁰ Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 157–158.

4 1930-L SAIRAALARAKENNUSTEN MERKITTÄVÄT MUUTOSVAIHEET

Tässä osiossa esitetään Taucherin 1930-luvun sairaalarakennusten keskeiset muutosvaiheet. Ensin käsitellään Sisätautiosasto (Rak 17), sitten Hallinto- ja asuinrakennus (Rak 18).

Tämän osion tiedot pohjautuvat pääosin Helsingin rakennusvalvontaviraston arkiston rakennuslupapiirustuksiin. Kyseiset piirustukset on eritelty alaviitteessä muutoksen yhteydessä. Koska kyseessä ovat lupapiirustukset, kaikkien esitettyjen toimenpiteiden toteutumisesta ei ole varmuutta. Tietoja on täydennetty kirjasta *Helsingin sairaalalaitoksen historia* (Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968). Säilyneisyysanalyysit ovat luvussa 6.

4.1 MUUTOSVAIHEET SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

VARHAISET MUUTOSVAIHEET

1948 laboratorion laajennus¹

Vuonna 1948 Kivelän sairaalaan perustettiin laboratoriolääkärin virka ja tämän johdolla sisätautipaviljongissa tehtiin tilamuutoksia: viidennen kerroksen laboratoriota laajennettiin ja osa laboratorion siirrettiin, fyysikaalinen hoito-osasto² siirrettiin kellarikerrokseen ja ullakkokerrokseen kunnostettiin kemikaliovarasto.³

1958 makuuhallin muuttaminen sisätilaksi⁴

Vuonna 1957 Kivelän sairaalan laboratorio muutettiin keskuslaboratorioksi ja laajentuneen toiminnan vuoksi tiloja tarvittiin lisää. Avoin makuuhalli päätettiin muuttaa potilashuoneiksi.⁵

Vuonna 1959 valmistui muutosvaihe, jossa sisätautipaviljongissa tehtiin seuraavat muutokset: Makuuhalli [terassi] muutettiin samassa kerroksessa olevan yksityisosaston laajennukseksi ja jaettiin pieniksi potilashuoneiksi, joille tehtiin yhteinen sisäkäytävä alkuperäisen makuuhallin alueelle.

Kellarikerroksessa kylpyosasto muutettiin steriilikeskukseksi.

1965 henkilöhissin uusiminen⁶

Vuonna 1965 päivättyjen lupapiirustusten mukaisesti pääporrashuoneen yhteydessä oleva henkilöhissi uusittiin alkuperäistä suurempana.

1966 välivimuutokset⁷

Vuoden 1966 pääpiirustusten mukaan rakennuksessa tehtiin sisäänkäyntikerroksessa muutos, joka johdatti myös muihin välivimuutoksiin: ensimmäisessä kerroksessa väliseinä ja väliovet purettiin kokonaan käytävän ja pääportaan väliltä, minkä vuoksi tehtiin uudet palo-ovet käytävälle keskiakselin molemmin puolin. Myös pienempiin porrashuoneisiin johtavat ovet uusittiin palo-ovina. Vastaava muutos tehtiin myös ylimmässä kerroksessa. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa uusi palo-ovi sijoitettiin keskelle käytävää ja käynnit porrashuoneeseen sen molemmin puolin. Lasiseinin ja lasiovin tuli uudet jaot.

1 Piirustukset v. 1948. Allekirjoittanut Hilding Ekelund. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Asemapiirros, osapohjapiirros ja osaleikkaus. HRVA

2 Nyk. fysioterapiaoasto. Fysikaalinen hoito-osasto alkup. 1931 piirustusten mukaan: sairastoimistelu, diatermia, valohoito.

3 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 271–272

4 Piirustukset v. 1958. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Allekirjoittanut Lauri Pajamies. Asemapiirros, osapohjapiirros, kallusteprojektioita, pohjapiirros, osaleikkaus ja julkisivu. HRVA

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 280

6 Piirustukset v. 1965. Helsingin kaupungin rakennustoimisto, allekirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, osapohjapiirros ja leikkaus. HRVA

7 Piirustukset v. 1966. Helsingin kaupungin rakennustoimisto, allekirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros ja pohjapiirrokset.

MYÖHEMMÄT MUUTOSVAIHEET

1982 uusi sisäänkäyntirakennus¹

Vuonna 1982 Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela suunnitteli sisätautiosaston ja hallinto- ja asuinrakennuksen väliin kaksi rakennusta yhdistävän uuden sisäänkäyntirakennuksen. Samassa yhteydessä maan alle lisättiin väestönsuoja sekä molemmissa rakennuksissa toteutettiin kattava peruskorjaus.

Uusi sisäänkäyntirakennus aiheutti Sisätautiosastolla merkittäviä muutoksia. Pihanpuoleinen pääsisäänkäynti poistettiin, kun käynti rakennukseen tapahtui nyt uuden laajennuksen kautta. Päätyjen osalta pohjoispääty ja sen parvekeseinä jäivät uuden laajennusosan peittoon, eteläpään parvekkeiden sivuovet suljettiin. Väliovet näyttäisivät uusitun kattavasti.

Tekniikan ja huollon vaatimat muutokset pohjakerroksessa olivat merkittäviä: mm. Välskärinkadun puolelle laajennusosa sekä uusi keskusvarasto lastauslaituri-alueineen. Ullakolle rakennettiin iv-konehuone, kellarin pannuhuoneesta vesikatolle johtanut hormi piippuiheen purettiin viimeistään tässä vaiheessa.

2011 päiväkoti 2. kerrokseen²

Vuonna 2011 Sisätautiosaston toiseen kerrokseen tehtiin päiväkotitilat. Käyttötarkoituksen muutos toteutettiin ilman varsinaisia tilamuutoksia. Päiväkotitoiminnan tarpeet täytettiin kalusteiden ja varusteiden muutoksilla. Piha-alueelle rakennuksen länsipuolelle tehtiin tässä yhteydessä uusi aidattu leikkipiha.

-
- 1 Pääpiirustukset vuodelta 1982. Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela, allekirj. Jaakko Paatela. Asemapiirustukset, pohjapiirustukset, leikkaukset, julkisivut, putkikanava, väestönsuoja jne. Yht. 20 piirustusta, koskien myös viereisiä Taucherin rakennuksia.
- 2 Piirustukset vuodelta 2011. Arkkitehtitoimisto Rauhalampi Oy, allekirj. Antti Rauhalampi. Asemapiirustus ja 2. kerroksen pohjapiirustus. HRVA

MUUTOKSET KERROKSITTAIN

Keskikäytävälle johtavat väliovet on uusittu kauttaaltaan. Ikkunat on uusittu koko rakennuksessa.

Kellari ja pohjakerros

Kellarikerrokseen on tehty uusi IV-konehuone sekä uusi tekninen tila jäähdytyskompressorille. Pohjakerroksessa tiloja on järjestelty uudelleen, mikä on johtanut useisiin väliseinämuutoksiin. Osa keskikäytävälle avautuvista yksilehtisistä ovista on muutettu kaksilehtisiksi. Rakennuksen pohjoispäähän itäjulkisivulle on myös tehty teknisiä tiloja sisältävä uusi laajennus.

1. kerros

Ensimmäisessä kerroksessa merkittävä muutos on ollut pihajulkisivun pääsisäänkäynnin poistaminen. Pääsisäänkäynnin kohdalla olevat ulkoportaot on purettu ja ulko-ovien kohdalla julkisivu on täydennetty kahdella ikkuna-aukolla muun julkisivun mukaisesti. Sisätilassa sisäänkäyntiaula on muutettu päivähuoneeksi. Muilta osin kerroksessa on tehty vähäisiä tilamuutoksia ja väliovet on kauttaaltaan uusittu.

2.-5. kerrokset

Vuodeosastokerroksissa merkittävimmät muutokset ovat IV-kuilujen lisääminen rakennusten molempiin päätyihin huonetilavyöhykkeelle, keskikäytävän molemmin puolin. Tämän lisäksi on rakennettu pari pienempää pystysuuntaista tekniikkakuilua. Keskikäytävälle avautuvat väliovet on myös kaikki uusittu.

Ullakkokerros

Ullakolle on rakennettu kaksi uutta ilmanvaihtokonehuonetta, suurempi ja sen yhteyteen pieni. Uusi konehuone nousee vesikatolla selkeämmin esiin kuin hallinto- ja asuinrakennuksessa, sisätautirakennuksen ullakkokerroksen mataluudesta johtuen.

↑ Näkymä lännestä 1950. Veljekset Karhumäki. HKM. Oikealla Sisätautiosasto ja vasemmalla Hallinto- ja asuinrakennus. Kaareva yhdyskäytävä rakennusten välissä nousee maanpinnan yläpuolelle vain reilun metrin verran.

↑ Näkymä idästä Välskärinkadun puolelta 1930-1950-luvulta, ajoittamaton (lähde 1973 Novofoto). HKM.

Oikealla puiden takaa voi tarkalla silmällä erottaa edelleen Tauherin rakennusten välisen kaarevan yhdyskäytävän yläikkunoiineen. Yhdyskäytävä purettiin uuden sisäänkäyntirakennuksen tieltä vuonna 1982.

Aidan takaa pilkistää Taucherin suunnittelema kivirakenteinen halkovaja vuodelta 1928, joka kuului Taucherin ensimmäisiin rakennuksiin sairaala-alueella. Samalta vuodelta olivat keittiörakennus sekä uusien väliaikaispaviljonkien tieltä purettu tallirakennus Mechelininkadun varresta. Vajarakennus purettiin ilmeisesti 1950-luvun lopulla uutta sairaalalaajennusta ennakoiden.

4.2 MUUTOSVAIHEET HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

VARHAISET MUUTOSVAIHEET

1946 röntgenosasto itäpäätyn¹

Vuonna 1946 lisääntyneen potilasmäärän vuoksi² ah-
taiksi käynyt röntgenosasto laajennettiin ensim-
mäisessä kerroksessa.

1963 odotustilojen muutos 1. kerroksessa³

Vuonna 1963 sisäpihan puolella A-portaan yhteydessä
olevissa odotustiloissa tehtiin pieniä tilamuutoksia en-
simmäisessä kerroksessa.

1966 muutokset kellarissa⁴

Vuonna 1966 päivättyjen pääpiirustusten mukaan kel-
larikerrokseen tehtiin "varjostinkuvaushuone" ja si-
tä palvelevat aputilat. Muutoksesta aiheutui pieniä ti-
lamuutoksia. Kuvaushuone on suunnitelmien mukaan
eristetty lyijylevyillä.

1967 muutos kattorakenteissa⁵

Vuonna 1967 tehtiin ulkoarkkitehtuuriin merkittävästi
vaikuttanut muutos, kun ullakkokerroksen kattoteräs-
si muutettiin sisätilaksi. Tilan uudeksi käyttötarkoituk-
seksi on merkitty ullakko, kuten kerroksen muutkin ti-
lat. Henkilöhissien konehuoneita laajennettiin ullakko-
kerroksessa tämän uuden sisätilan puolelle.

1977 porttikäytävän muutos sisätilaksi⁶

Merkittävin sekä sisä- että ulkoarkkitehtuurin vaikutta-
nut muutos ja Hallinto- ja asuinrakennuksessa on ollut
porttikäytävän sulkeminen.

Ensimmäiset pääpiirustukset tätä koskien ovat vuodel-
ta 1975.⁷ Tässä ensimmäisessä suunnitelmavaihtoeh-
dossa on esitetty, että läpikäytävä rakennettaisiin 1.
kerroksen huonetilan tasolle ja Sibeliuksenkadun puo-
lolle olisi rakennettu uudet mittavat luiskat ja ulkopor-
taat, jotta alkuperäiset sisäänkäynnit porttikäytävän
molemmin puolin olisivat olleet käytettävissä suoraan
uudelta korkotasolta.

Vuonna 1977 on laadittu uudet pääpiirustukset, joiden
mukaisesti muutos toteutettiin. Porttikäytävän alueel-
le rakennettiin muun 1. kerroksen tasolla oleva lattia-
taso. Sibeliuksenkadun puoleiset sisäänkäynnit portai-
neen säilyivät ennallaan, mutta porttikäytävästä mo-
lemmin puolin keskikäytävään johtaneet sisäänkäyn-
nit portaineen purettiin. Ensimmäisessä kerroksessa
tehtiin myös muita pienempiä tilamuutoksia. Ullakolle
tehtiin uusi iv-konehuone ja rakennuksen itäpään pi-
ha-alueelle uusi tuloilmapiippu.

MYÖHEMMÄT MUUTOSVAIHEET

1982 uusi sisäänkäyntirakennus⁸

Vuonna 1982 Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paate-
la suunnitteli sisätautiosaston ja hallinto- ja asuinra-
kennuksen väliin rakennuksia yhdistävän uuden sisään-
käyntirakennuksen. Samassa yhteydessä maan alle li-
sättiin väestönsuoja sekä molemmissa rakennuksissa
toteutettiin kattava peruskorjaus.

1 Piirustukset v. 1948. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Ase-
mapiirros ja osapohjapiirros. HRVA

2 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 269

3 Piirustukset v. 1963. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Ase-
mapiirros ja 1. kerroksen pohjapiirros. HRVA

4 Piirustukset v. 1966. Helsingin kaupungin rakennustoimisto, alle-
kirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros ja kellarin pohjapiirros. HRVA

5 Piirustukset v. 1967. Helsingin kaupungin rakennustoimisto, alle-
kirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, ullakkokerroksen pohjapiir-
ros, leikkaus ja julkisivut.

6 Piirustukset v. 1977. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, alle-
kirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, kellarin, 1. kerroksen ja ullak-

kokerroksen pohjapiirrokset, leikkaus ja julkisivut etelään ja poh-
joiseen. HRVA

7 Piirustukset v. 1975. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, alle-
kirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, kellarin, 1. kerroksen ja ullak-
kokerroksen pohjapiirrokset, leikkaus ja julkisivut etelään ja poh-
joiseen. HRVA

8 Pääpiirustukset vuodelta 1982. Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko
Paatela, allekirj. Jaakko Paatela. Asemapiirustukset, pohjapii-
rustukset, leikkaukset, julkisivut, putkikanava, väestönsuoja jne.
Yht. 20 piirustusta, koskien myös viereisiä Taucherin rakennuk-
sia.

Hallinto- ja asuinrakennuksen itäisen parvekepäädyn alimmat kerrokset jäivät uuden laajennuksen sisään. Sisäänkäyntirakennuksen aulaan liittyvät hissit sijoitettiin vanhan rakennuksen puolelle. Rakennuksen keskiosan sisäänkäynnit poistettiin, kun käynti rakennukseen tapahtui nyt uuden laajennuksen kautta. Pohjakerros varustettiin väestönsuojaksi, jota käytettiin rahanajan sosiaaliloina. Ullakolla ja vesikatolla tehtiin rakenteellisia muutoksia.

2004 muutokset 3. ja 4. kerroksissa⁹

Vuonna 2004 päivättyjen pääpiirustusten mukaan hallinto- ja asuinrakennuksen kolmanteen ja neljänteen kerrokseen tehtiin psykiatrian poliklinikan tiloja. Käytötarkoituksen muutoksesta aiheutui tilamuutoksia huonetilavyöhykkeillä: märkätiloja purettiin ja tiloja jaettiin pienemmiksi. Keskikäytävälle tehtiin neljännessä kerroksessa uusi ovi erottamaan toimintaterapiaosasto muusta kerroksesta, ja kolmannessa kerroksessa erottamaan psykiatrian osasto aulasta.

2007 hammashoitola¹⁰

Vuonna 2007 päivättyjen lupapiirustusten mukaisesti rakennuksen toiseen kerrokseen tehtiin hammashoitola. Huonetilavyöhykkeillä tehtiin tilamuutoksia, joista merkittävin on ollut pienen odotusaulan avaaminen. 1980-luvun sisäänkäyntirakennuslaajennuksen katolle lisättiin lauhdutin.

MUUTOKSET KERROKSITTAIN

Pohjakerros

Pohjakerroksen huonetilavyöhykkeiden toiminnot on järjestelty kokonaan uudelleen. Suurin osa pohjakerroksesta on otettu puku- ja pesuhuonekäyttöön. Huoneiden ovien sijainnit keskikäytävälle ovat osittain samat, mutta myös niissä on jotain muutoksia.

⁹ Piirustukset vuodelta 2004. Arkkitehtitoimisto Rauhalampi Oy, allekirj. Antti Rauhalampi. Asemapiirustus, 3. ja 4. kerroksen pohjapiirustukset, leikkaus, IV- ja vesipistemuutospiirustukset.

¹⁰ Piirustukset vuodelta 2007. Arkkitehtitoimisto Rauhalampi Oy, allekirj. Antti Rauhalampi. Asemapiirustus, 2. ja 3. kerroksen pohjapiirrokset, leikkaus ja julkisisut. HRVA

Ensimmäinen kerros

Merkittävä muutos on ollut Sibeliuksenkadun puoleisten sisäänkäyntien sulkeminen. Ulkoportaot on purettu ja lasiovet on muutettu lasiseiniksi. Sisätiloissa on tehty huonetilajärjestelyjä ja keskikäytävälle avautuvien ovien sijainteja on siirretty.

2.-4. kerrokset

Toisessa, kolmannessa ja neljännessä kerroksessa on tehty tilamuutoksia, jotka ovat myös osittain vaikuttaneet keskikäytävän ovijakoon.

Piirustuksien mukaan kerroksissa 2.–4. on tehty vanhan välipohjan päälle uusi 80 mm vahvuinen betonilaatta ja sitä kannattava palkisto, jonka väleissä on 50 mm uutta mineraalivillaa. Tämä alapuolelle on piirustuksen mukaan jäänyt vanha n. 350 mm vahvuinen alalaattapalkisto.

Viides kerros

Pääpiirustusten perusteella viidennessä kerroksessa ei ole 1980-luvun alun muutosvaiheessa tehty muutoksia hissien ja IV-kuilujen lisäksi. Viidennessä kerroksessa ei myöskään ole vaihdettu käytävälle avautuvia väliovia.

Ullakkokerros

Ullakolle on rakennettu uusia hissejä varten uusi konehuone sekä alkuperäisen kattoterassin paikalle tehtyyn ullakkotilaan uusi suurikokoinen iv-konehuone, jonka vuoksi vesikatolle on tullut korotus.

Yleisesti

Kantavat seinät ovat säilyneet, mutta väliseinien osalta on peruskorjausvaiheessa tehty mittavia muutoksia. Viidennettä kerrosta lukuun ottamatta keskikäytävälle avautuvat väliovet on kaikissa kerroksissa tässä vaiheessa uusittu. Ikkunat on niin ikään kauttaaltaan uusittu. Itäpäätyyn on rakennettu uudet suurikokoiset portilashissit, jotka avautuvat uuteen sisäänkäyntirakennukseen. Koneellisen ilmanvaihdon muutosten vuoksi on rakennettu neljä suurikokoista iv-kuilua, keskikäytävän molemmin puolin.

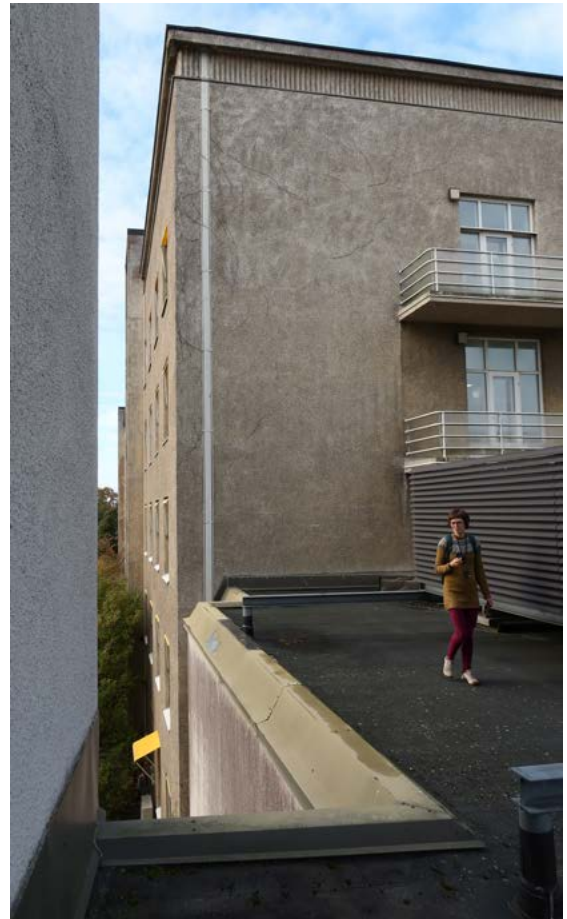
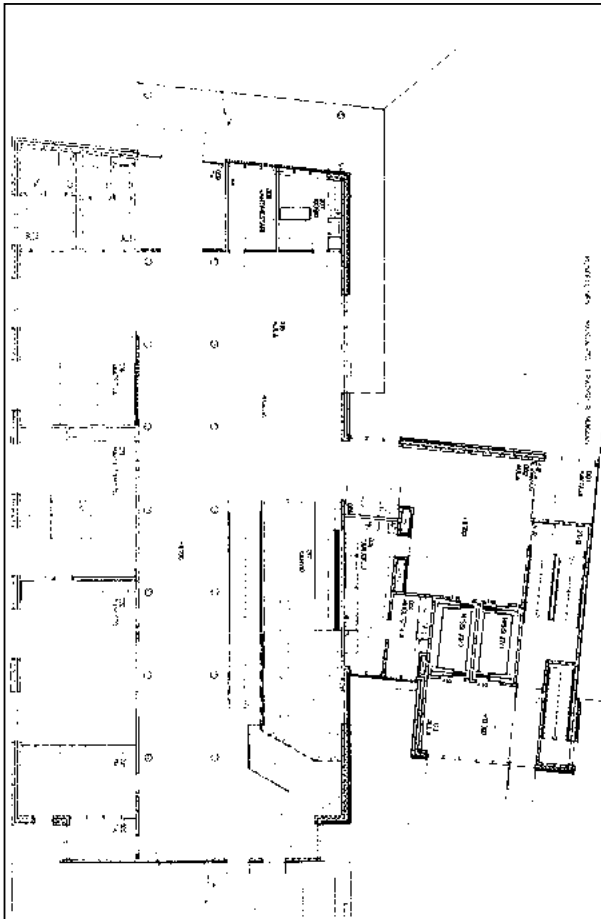
4.3 LAAJENNUS- JA MUUTOSVAIHE V.1982

UUSI SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUS

Rakennus ei kuulu varsinaiseen selvitysalueeseen.

Vuonna 1982 Välskärin- ja Sibeliuksenkadun kulmaan Hallinto- ja asuinrakennuksen ja Sisätautiosaston väliin pystytettiin uusi Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatelan suunnittelema sisäänkäyntirakennus. Tämä aiheutti runsaasti merkittäviä muutoksia 1930-luvun sairaalarakennuksissa. Molempien vanhojen rakennusten pääsisäänkäynnit siirtyivät uudisrakennukseen ja entiset sisäänkäynnit ummistettiin. Rakennusten ullakolle rakennetut iv-konehuoneet muuttivat vanhojen rakennusten kattomaisemaa.

- ↙ Ote vuoden 1982 pääpiirustuksesta. Piir. nro 020 "Pohjakerros sisääntuloaulat, Rak. 27". Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela. HRVA
- ↓ Näkymä sisäänkäyntirakennuksen katolta. Vasemmalla kuvassa Sisätautiosaston pohjoispäädyn eteen tehty laajennusosa, taustalla Hallinto- ja asuinrakennuksen itäpääty. amoy 2024

5 ULKOARKKITEHTUURI

Tässä osiossa esitellään molempien Taucherin 1930-luvun sairaalarakennusten alkuperäinen ulkoarkkitehtuuri ja sen jälkeen keskeiset julkisivumuutokset.

5.1 ALKUPERÄINEN ULKOARKKITEHTUURI SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

Kivelän sairaala-alueen Sisätautiosasto on viisikerroksinen, suorakaiteen muotoinen rapattu tiilirakennus, jossa on aumattu harjakatto. Rakennus valmistui vuonna 1931.

Luonnoksista toteutukseen

Syksyllä 1930 laadituissa ensimmäisissä julkisivuehdotuksissa¹ julkisivut edustivat riisuttua klassismia, mutta työpiirustusvaiheessa alkuvuodesta 1931 ulkoarkkitehtuuri yksinkertaistui entisestään. Julkisivuvaikutelmaa muutti myös se, että luonnosvaiheessa nelikerroksiseksi suunniteltu rakennus korotettiin vuoden 1931 piirustuksissa viisikerroksiseksi.

Valmis rakennus edusti lähinnä koulu-, sairaala- ja kasarmirakennuksissa 1930-luvulla omaksuttua kورتonta uusasiallisuutta, jossa siirryttiin vähitellen kohti funktionalismia. Ankara ja säännönmukainen arkkitehtuuri kielii, että kyseessä oli käyttörakennus.

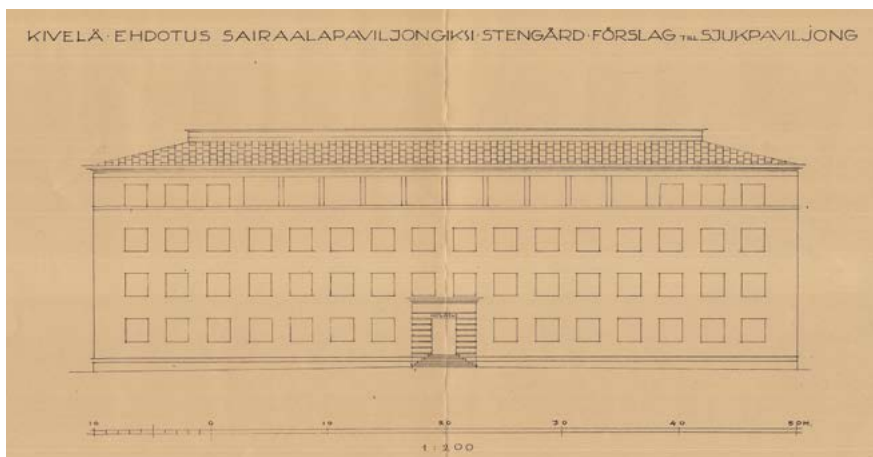
1 Gunnar Taucher 8.11. 1930. Julkisivupiirustus. HKA.

ALKUPERÄINEN JULKISIVUSOMMITELMA

Sileäksi rapatun ja vaaleaksi maalatun Sisätautiosaston pitkiä julkisivuja leimasivat symmetrinen jäsentely, tasarytmisen ikkuna-aukotus ja kauempaa katsoessa näkyvä aumatun katon harjamuuri. Kellarikerroksen seinäpinta oli graniittia. Ilmeeltään pitkät sivujulkisivut erosivat melko huomattavasti toisistaan.

Pihajulkisivu länteen

Pääsisäänkäynti oli pihan puolen julkisivun keskeltä. Leveät lasiovet ja niille johtavat portaat oli kehystetty melko eleettömällä portaalilla. Pihan puolen ikkunat olivat 1930-luvulla omaksuttuun tapaan korkeuttaan leveämpiä. Ikkunat olivat pystysuunnassa kolmijakoisia puuikkunoita. Ikkunoiden alaosassa oli matalat tuuletuspuitteet. Pystysuunnassa ikkuna-akseleita oli 16. Ylimmässä viidennessä kerroksessa ulkoilmaan avautui 10 ikkuna-akselin eli viiden huonetilan levyinen makuuhalli. sekä ensimmäistä ja kellarikerrosta. Kellarikerroksessa oli kapeammat, matalat ikkunat.

← Ehdotus pihan puolen julkisivuksi 6.11.1930 oli hengel-tään klassistinen. Keskeis-symmetrisen julkisivun ko-risteina olivat sisäänkäynnin komea portaalili makuuhal-lin kaiteen yläreunan tasalla kulkeva vaakalista. Ikkunat-aukot ovat neliömäiset. Eh-dotuksessa rakennus käsiti neljä kerrosta, ja aumatun katon kruunasi Taucherin suosima harjamuuri. Helsin-gin kaupungin rakennuskont-tori. Gunnar Taucher. HKA

KIVELÄN SAIRAALA

KORTTELI N:o 481 HELSINGISSÄ
SAIRASRAKENNUS

STENGÅRDS SJUKHUS

KVARTERET N:o 481 HELSINGFORS
SJUKBYGGNAD

*Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto
nro 17.3.1931
Gunnar Taucher*

↑ Viisikerroksisen Sisätautiosaston pihan puolen julkisivuvuehdos 17.3.1931. Rakennus on saanut 1930-luvulle tyypilliset ikkunat, funktiohenkiset makuuhallin kaiteet sekä modernimman portaalin. Kellarikerros on osin maanpäällinen, ja se on varustettu ikkunoilla. Katolla on harjamuuri. Helsingin kaupungin rakennuskonttori. Gunnar Taucher. HKA

↖ Sisätautiosaston pihan puolen julkisivu v. 1949 (kuva rajattu). Eino Heinonen, HKM

← Sisätautiosaston pihan puolen julkisivu ilmakuvassa v. 1950 (kuva rajattu). Veljekset Karhumäki. HKM.

KIVELÄN SAIRAALA

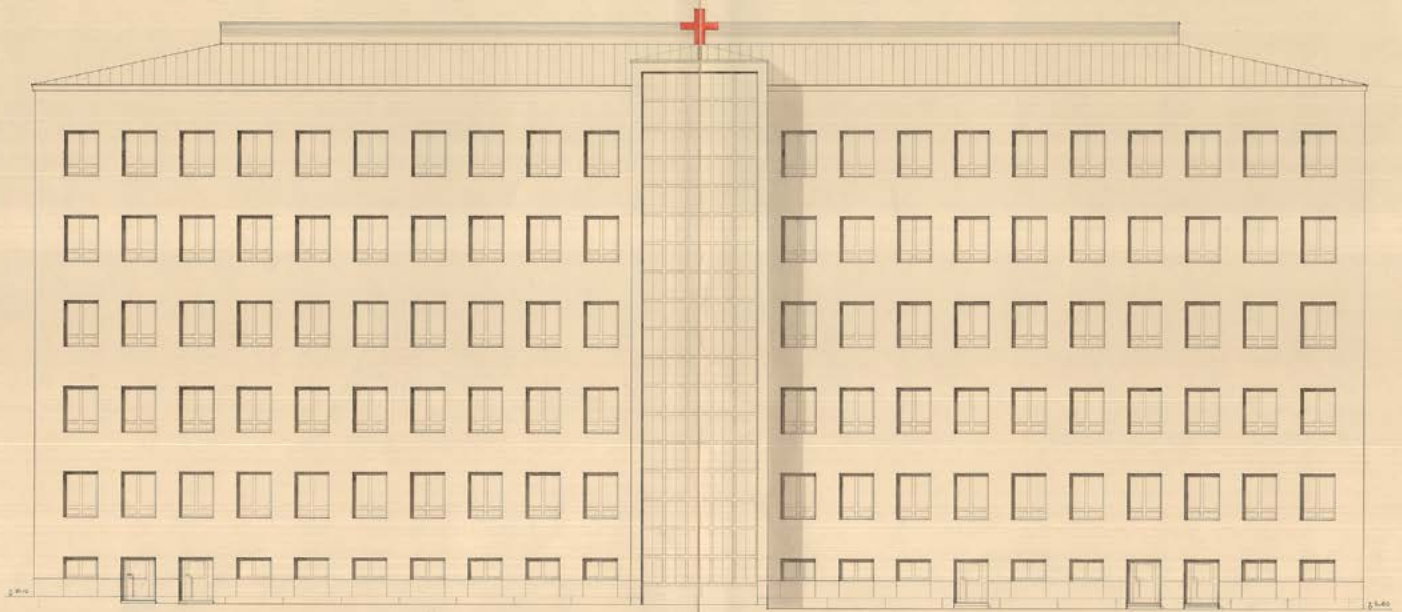
KORTTELI N:o 43 HELSINGISSÄ
SAIRASRAKENNUS

STENGÅRDS SJUKHUS

KVARTERET N:o 43 I HELSINGFORS
SJUKBEGGÅD

1 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200

Helsingin kaupungin julkisivuehdotuksen
naili ei ole ollut: suunnitelmalla, jolla julkisivuehdotus
kun ja puolesta on tehtävä.
Helsingin kaupunki, Pöytä 10.3/1
Suomenkansain puolesta
Gunnar Taucher

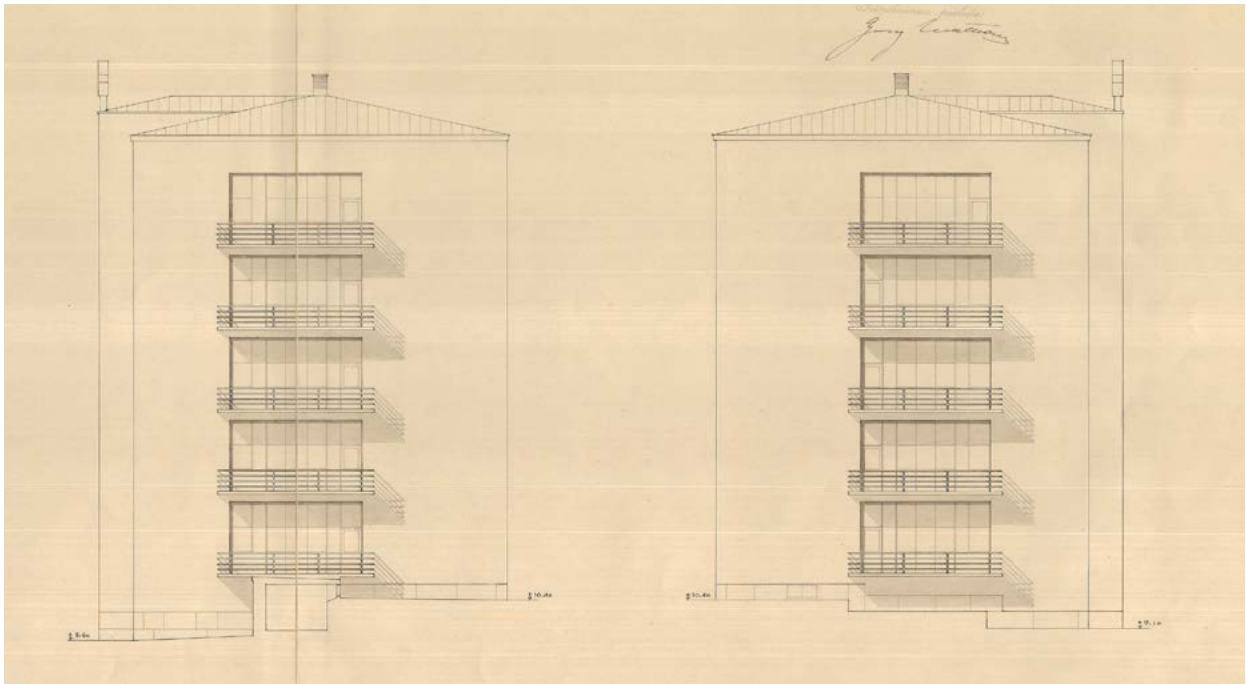
↑ Välskärinkadun puolen julkisivuehdotuksessa
vuodelta 1931 sommitelman pääaiheena on
porrashuoneen korkea lasiseinä, jonka kruu-
naa sairaalan symbolina punainen risti. Ikku-
nat ovat malliltaan korkeita. Gunnar Taucher
1931. HKA

← Sisätautiosaston katujulkisivu ja eteläpäätty
v. 1932 Välskärinkadulle päin (kuva rajattu).
Pietinen, MV

Katujulkisivu itään Välskärinkadulle

Välskärinkadun puoleista katujulkisivua hallitsi koko
julkisivun korkuinen, rakennuksen keskiakseliin sijoit-
tettu ja muusta julkisivusta esiin työntyvä porrashuone.
Porrashuoneen sivuseinät olivat kivirakenteiset ja
etuseinä kokonaan ikkunaa. Porrashuoneen huipul-
le maaliskuun 1931 julkisivuehdotuksessa esitettyä puna-
ista ristiä ei ilmeisesti toteutettu.

Porrashuone jakoi katujulkisivun symmetrisesti kah-
teen osaan, joissa kummassakin oli pystysuunnassa
kymmenen ikkuna-akselia. Pihajulkisivusta poiketen
kadunpuolen puikkunat olivat leveyttään korkeam-
mat ja pystysuunnassa kaksijakoiset. Ikkunoiden ala-
osassa oli matalat tuuletuspuitteet. Ensimmäisessä
kerroksessa oli matalia kellarin ikkunoita sekä julkisivu-
jen muusta symmetriasta poikkeavia ulko-ovia.

↑ Muuten umpinaiset eteläisen ja pohjoisen päätyseinät puhkaisevat keskikäytäviä leveämmät ikkunaseinät, joiden edessä olivat leveät tuuletusparvekkeet. Gunnar Taucher 1931. HKA.

Päätyjulkisivut

Eteläisen ja pohjoisen, lyhyen päätyseinän puhkaisivat keskikäytävien ikkunaseinät ja leveät, teräskaitteilla varustetut ulokeparvekkeet. Pohjakaavaa seuraillen ne sijaitsivat hieman sivussa päädyn keskilinjasta.

↓ Sisätautisairaalan leikkauspiirustuksessa on esitetty hormien johtaminen kylmän vintin läpi katon harjalle, rakennuksen perustaminen rinteeseen sekä keskikäytävän epäkeskeinen sijoitus. Välskärinkatu on piirustuksessa vasemmassa reunassa. Gunnar Taucher 1931. HKA.

RAKENNE

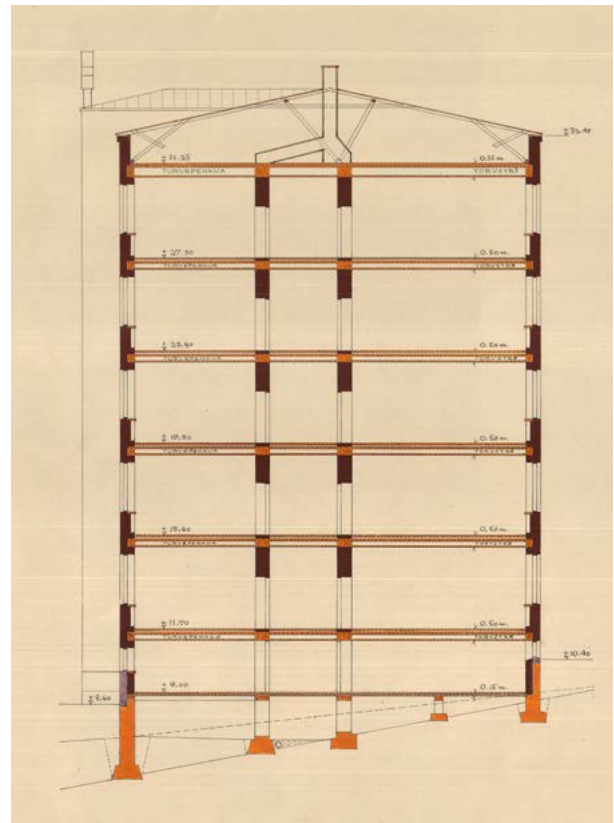
Sisätautisairaala ja hallintorakennus edustavat ajan-kohdan tyyppillistä rakennustapaa. Niissä on täystiilirunko ja betoniset kaksoislaattaväli-pohjat. Ulkoseinät ja keskikäytävien seinät ovat paksuja kahden kiven muureja, joilla aikaansaatiin myös hyvä äänieristys.

TALOTEKNIikka

Sisätautisairaalan pannuhuone oli kellarikerroksessa, ja sieltä johti suurikokoinen savupiippu vesikatolle. Pak-suissa kahden kiven tiiliseinissä kulki suuri määrä painovoimaisen ilmanvaihdon poistoilmahormeja.

Poistoilma kuljetettiin painovoimaisen ilmanvaihdon hormoneissa käytäväseinissä. Nämä hormistot oli koottu ullakolla yhteen ja viety piipuissa vesikatolle.² Katon harjalla piiput yhdistyivät harjamuuriksi. Raitisilma otettiin sisään julkisivuissa olevista raitisilma-aukoista.

² Gunnar Taucher 17.3.1931. Leikkaus- ja pohjapiirustukset. HKA.

↑ Ajoittamaton kuva Sisätautiosastosta Topeliuksen puisto suunnasta nähtynä. Novofoto, HKM

→ Julkisivua vuonna 1932 Välskärinkadulta päin kuvattuna. Taustalla pilkottaa entinen köyhäintalon mielisairaalapaviljonki vuodelta 1882. Pietinen, MV

↓ Vastavalmistunut Sisätautiosasto pihan puolelta vuonna 1932. Pietinen, MV

5

6

7

8

9

92

huoneistoja, asuntotyyppi, joka näinä aikoina on osoittautunut vuokrausnäkökohdalta hyvin edulliseksi. Kuutio on 7,250 m³.

Fredrikin- ja Eerikinkadun kulmaan on Suomen Rakennusmestari liitto rak. mest. H. Kaartien piirustusten mukaan rakentanut suuren asunto- ja liiketalon. Kuutio on 25,000 m³ ja fasadiaineena tiili. Myöskin Tehtaan- ja Pietarinkatujen varalle on rakennettu muutamia uusia taloja, joista mielenkiintoisin Pietarink. 13, Arkk. V. Vähäkallion piirtämä, jo on julkaistu tässä lehdessä.

(Kuva 1). Lapinlahdenkadun 5:een ja Malminkadun 18:aan rakennetaan Arthur Nymanin aloitteesta suurehko asuntorakennus arkk. M. Välikankaan piirustusten mukaan. Urakoitsija on O.Y. Constructor A. B. Kuutio 28,800 m³. Rakennustontti on Malmimirinteen levittämisen johdosta muodostunut hyvin matalaksi (ainoastaan 6 m. kapeimmalla kohdalla) ja on pohja ratkaistu siten, että talolla ei ole omaa pihamaata.

Rakennustoiminta on pääasiallisesti niin kuin jo mainittiin tapahtunut Töölössä ja monista sikäläisistä uudisrakennuksista voimme esittää tässä vain muutamia. Arkk. K. Borgin suunnittelemat kauniit ja hyvät rakennukset Hesperiankadun varrella selostetaan tarkemmin tämän numeron toisessa paikassa.

(Kuva 4). Suurimman uudisrakennuksen Töölössä on rakennuttanut Osuuskuntien Keskuslainarahasto Runeberginkatu 23:een. Urakoitsijana on ollut O.Y. Tektor A. B. ja piirustukset laatinut arkk. Toivo Paatela. Kuutio on 42,000 m³.

Mechelininkadun varrelle on rakennettu useita uudisrakennuksia, niiden joukossa m. m. arkkitehtien T. A. Elon ja Yngve Lagerblad in suunnittelemia. Arkk. V. Vähäkallio on piirtänyt Asunto O.Y. Vivan asuntotalon tämän kadun varrella (kuva 6). Urakoitsijana Virta & Vainio. Kuutio 25,000 m³.

Töölössä on myöskin viime vuoden aikana rakennettu 3 uutta sairaalarakennusta:

(Kuva 5). Kivelän sairaalan uusi paviljonki Helsingin kaupungin rakennuskonttorin (arkk. G. Taucher) piirustusten mukaan. Kuutio 23,600 m³.

(Kuva 7). Duodecimien sairaala Pohjois-Hesperiank. 19. Ensimmäinen osa rakennettu valmiiksi. Piirustukset on laatinut arkk. W. G. Palmqvist ja urakoitsijana on ollut Luonas. Kuutio 20,000 m³.

(Kuva 8). Suomen Punaisen Ristin sairaala Topeliuksenkatu 3. Piirustukset on laatinut prof. Jussi Paatela ja urakoitsijana on ollut O.Y. Constructor A. B. Kuutio 44,000 m³.

UUDISRAKENNUKSIA HELSINGISSÄ.

↑ Arkkitehti-lehdessä 6/1932 esiteltiin Helsingin kaupungin rakennustoimiston huonerakennuskonttorin aikaansaannoksia. "Kivelän sairaalan uusi paviljonki" mainittiin kuvan kera lehden sivulla 92 (kuva n:o 5 ylhäällä). Kansalliskirjasto

5.2 ALKUPERÄINEN ULKOARKKITEHTUURI HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

Hallinto- ja asuinrakennus on viisikerroksinen, suorakaiteen muotoinen, Sisätautiosastoa pitkänomaisempi rakennus, jossa on aumattu harjakatto. Rakennus valmistui vuonna 1935.

ALKUPERÄINEN JULKISIVUSOMMITELMA

Hallinto- ja asuinrakennuksen kaikki julkisivut ovat keskiakselin suhteen symmetriset. Toisin kuin Sisätautiosastossa Hallinto- ja asuinrakennuksen katu- ja piha-julkisivuissa on samaa ikkunamuoto ja -rytmitys. Ullakkokerroksen julkisivuja rytmittävät kapeat ikkunat, jotka on sijoitettu kapeaan, nauhamaiseen kenttään räystään alle. Ne ovat vuoden 1934 piirustuksissa esitetty muunnelma vuoden 1931 klassistisen julkisivuluonnoksen räystääanalusnauhasta, jota rei'ittivät vaakasuuntaiset pikkuikkunat. Julkisivusommitelman tärkein ja voimakkaimmin korostettu elementti on pitkien julkisivujen keskellä sijainnut porttikäytävän ja pääsisäänkäyntien muodostama kokonaisuus.

Katujulkisivu pohjoiseen Sibeliuksenkadulle

Katujulkisivu on eleetön lukuun ottamatta ensimmäisen kerroksen keskellä sijaitsevaa komeaa katos- ja porttirakennelmaa, jonka keskellä oli pihalle johtava porttikäytävä. Porttikäytävän molemmin puolin sym-

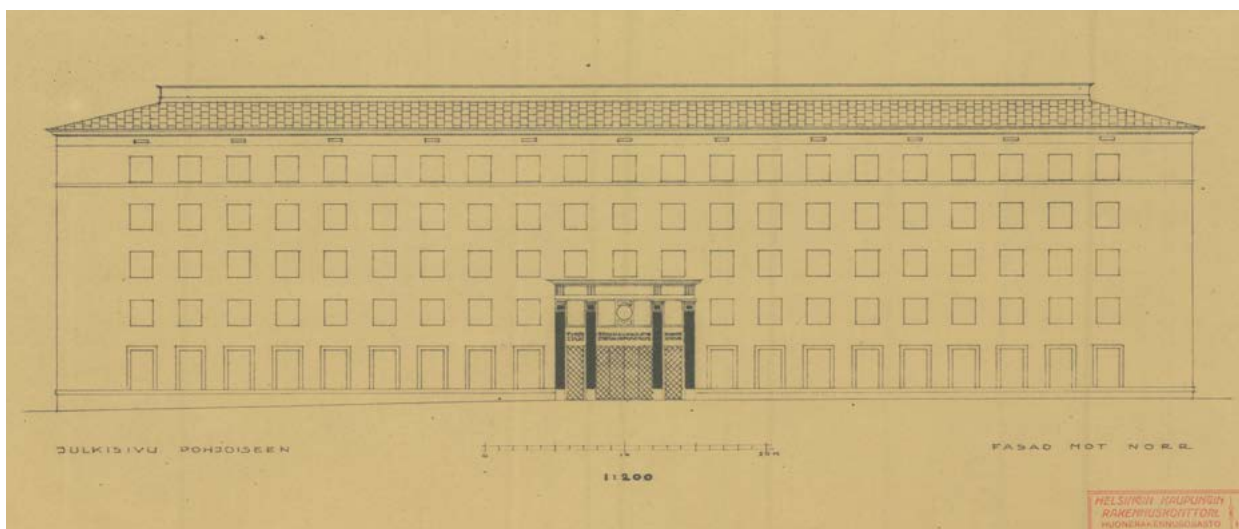
metrisesti oli muusta julkisivupinnasta ulkonevien pääsisäänkäyntien teräslasiseinät. Sisäänkäyntien ja porttikäytävän välistä seinäpintaa koristavat taiteilija Eino Kaurian ihmishahmoiset yksilölliset mosaiikkityöt.¹

Porttikäytävän ulkonurkissa on pyöristetyt teräslasiseinät. Kokonaisuutta kattaa leveä ja pitkä funkishenkinen lippa, jonka alapinnalla on pyöreät, upotetut valaisimet. Tätä porttirakennelmaa edelsi vuoden 1930 luonnosvaiheessa kaksi kerrosta korkea, tummilla pylvillä rajattu porttiaihe, joka oli tyyliltään klassistinen.

¹ Juha Ilonen kuvailee Kaurian mosaiikkiteoksia kirjassaan *Julkisivustakatsojat* näin: "... teos myötäilee 1930-luvun perhekeskeistä turvallisuudentunnetta, mutta siinä on humoristisiakin piirteitä. Alaston poikalapsi hakee turvaa hämmentyneistä vanhemmistaan. Äidillä on moderni 1930-luvun olkainmekko, isä on paidaton. Vastassa olevilla hoitajilla on vanhempien tapaan antiikkiin viittaavat varvassandaalit, kuumemittaria pitelevällä nais-hahmolla on sädekehää muistuttava päähine.... Mosaiikkireliefit reunustavat alkuperäistä pääsisäänkäyntiporttia, joka suljettiin sisätilaksi ja peitettiin pensaalla muutos- ja laajennustöissä 1980-luvulla." (Ilonen, 2021. s. 365.)

← Eino Kaurian mosaiikein koristettu pääsisäänkäynti komeine teräslasiseinineen ja upotetuin valaisimin varustettuine funklippoineen vuonna 1935 tai 1936. HKM

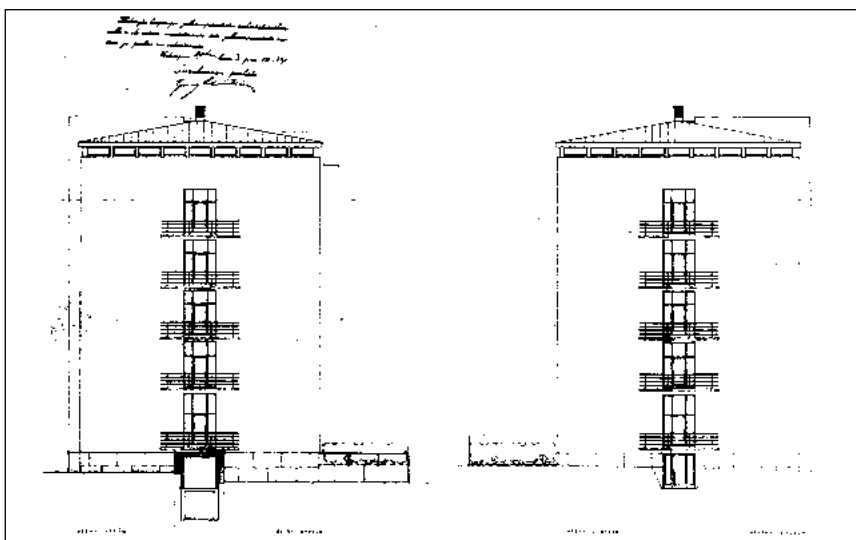

- ↑ Vuoden 1930 julkisivuluonnoksessa on kadun puolella juhlava ja näyttävä, kahden kerroksen korkuinen portaaliijärjestely. 4. ja 5. kerroksen välissä on jakolista. Ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat pystysuuntaisia ja niitä on korostettu kehyksillä, muissa kerroksissa ikkuna-aukot ovat neliömäiset. Ullakolla on räystäään alla kulkevassa, vaakalistalla erotetussa kentässä on pienet vaakasuuntaiset ikkunat joka toisen ikkuna-akselin kohdalla. Katolla on harjamuuri. Helsingin kaupungin rakennuskonttori. Gunnar Taucher. HKA

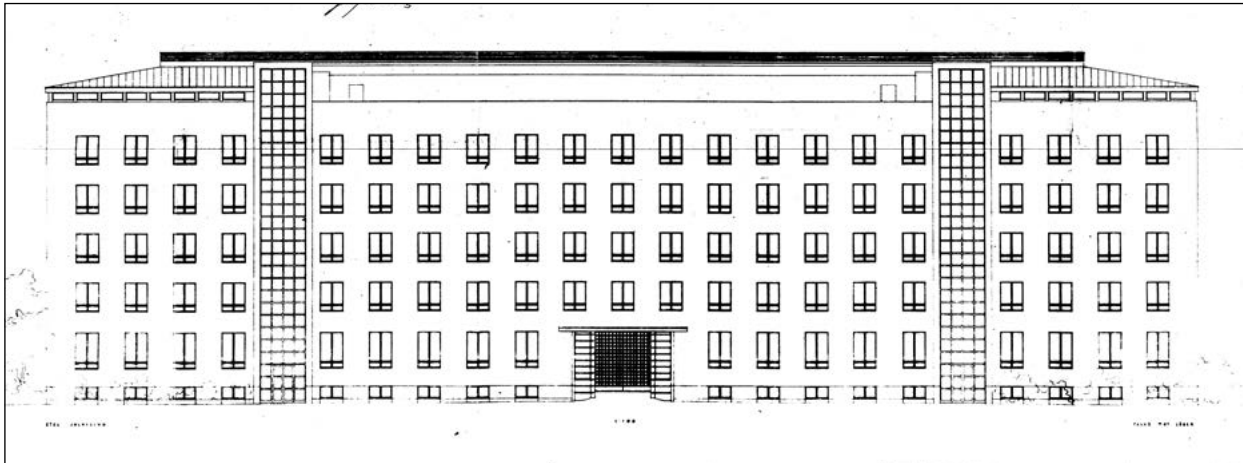
- ↑ Kadun puolen julkisivun toteutunut suunnitelma. Ote pääpiirustuksesta. Piir. nro 6 "Julkisivu pohjoiseen". Gunnar Taucher 1934. HRVA

- ↓ Päätyjulkisivujen toteutunut suunnitelma Ote pääpiirustuksesta. Piir. nro 5 "Pääty itään, Pääty länteen". Gunnar Taucher 1934. HRVA

- ↓ Ullakon pikkuikkuna heloituksineen on todennäköisesti alkuperäinen. amoy 2024

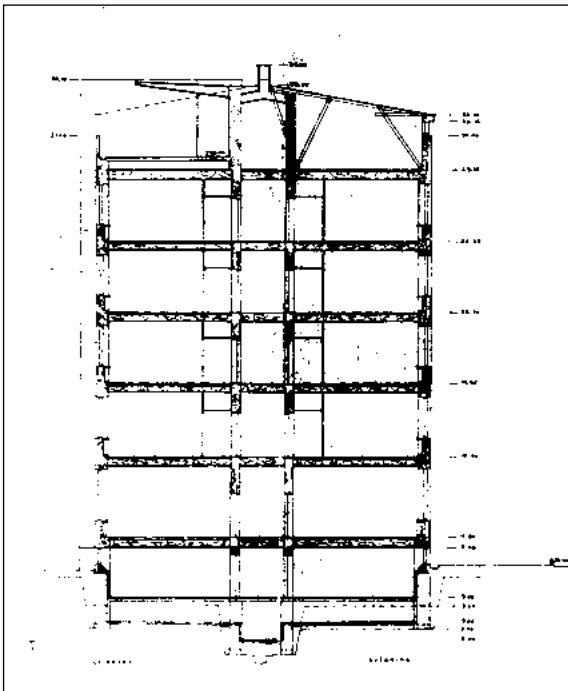

↑ Pihajulkisivun toteutunut suunnitelma vuodelta 1934. Alhaalla keskellä porttikäytävä lippoineen, sivuilla symmetrisesti ulkonevat porrashuoneiden ikkunaseinät, niiden välissä ylhäällä kattoterassi. Gunnar Taucher, 1934. HRVA

Pihajulkisivu etelään

Pihajulkisivussa on katujulkisivua enemmän aiheita. Keskellä julkisivua on porraskäytävä, jota on korostettu lipalla ja ulos muusta julkisivusta työntyvillä kaarevilla teräslasiseinillä. Porttikäytävän molemmin puolin sijaitsevat symmetrisesti porrashuoneiden ulkonevat lasiseinät. Porrashuoneet nousevat vesikaton yläpuolelle ja rajaavat väliinsä kattoterassin.

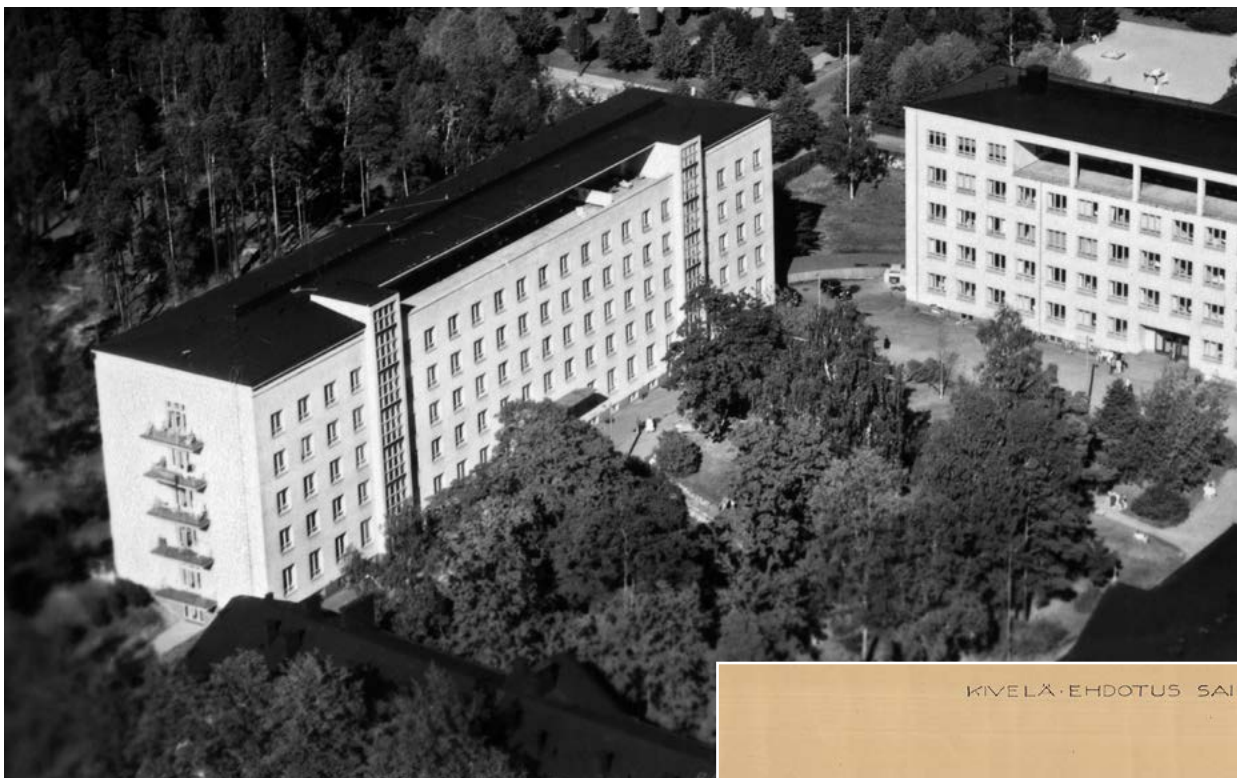
↑ Rakennuksen leikkaus, jossa näkyy avoin kattoterassi lippoineen. Ote pääpiirustuksesta. Piir. nro 5 "Leikkaus", allekirj. Gunnar Taucher 1934. HRVA

↑ Taustalla näkyy hallinto- ja asuinrakennuksen etelään suuntautuva kattoterassi. Etualalla on köyhäintalon sittemmin purettu itäinen siipirakennus (kuva rajattu). Eino Heinonen v. 1949, HKM

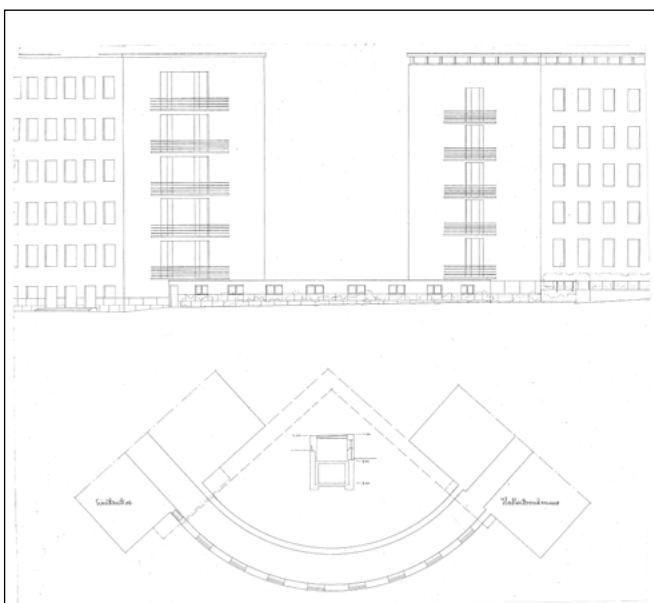
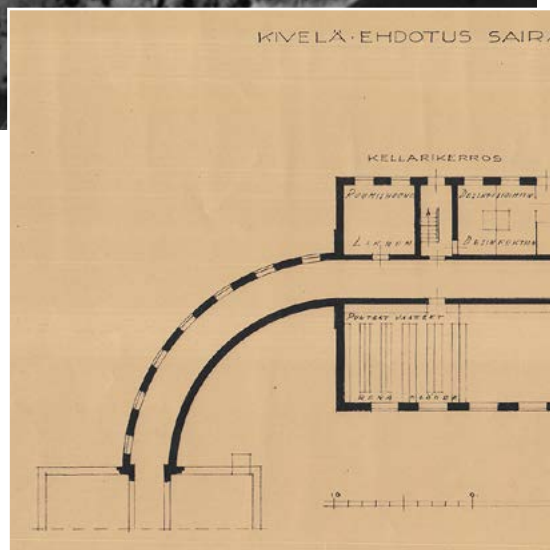
↑ Hallintorakennuksen pihan puolta 1950-luvulla. Constantin Grünberg, HKM

- Ilmakuva v. 1950 näkyvät hyvin molempien rakennusten kattoterassit. Sisätautisairaalaan johtava, kaareva yhdyskäytävä nousee maanpinnan yläpuolelle vain reilun metrin verran (kuva rajattu). Veljekset Karhumäki. HKM.

1930-luvun rakennusten yhdyskäytävä

Kaareva yhdyskäytävä rakennettiin Hallinto- ja asuinrakennuksen ja Sisätautiosaston väliseksi maanalaiseksi sisäkulku-yhteydeksi. Hallinto- ja asuinrakennuksen itäpäädyssä käytävän päässä oli hissiyhteys, joka kuitenkin ulottui vain kellarista ensimmäiseen kerrokseen.

- ↑ Sisätautiosaston kellarikerros vuodelta 1930, "Kivelä - Ehdotus sairaalapaviljongiksi". Gunnar Taucher. HKA

Ehdotuksessa on alustavasti esitetty yhdyskäytävä, mutta Sisätautiosaston v.1931 suunnitelmapiirustuksissa sitä ei näytetä. Yhdyskäytävä toteutettiin Hallinto- ja asuinrakennuksen myötä.

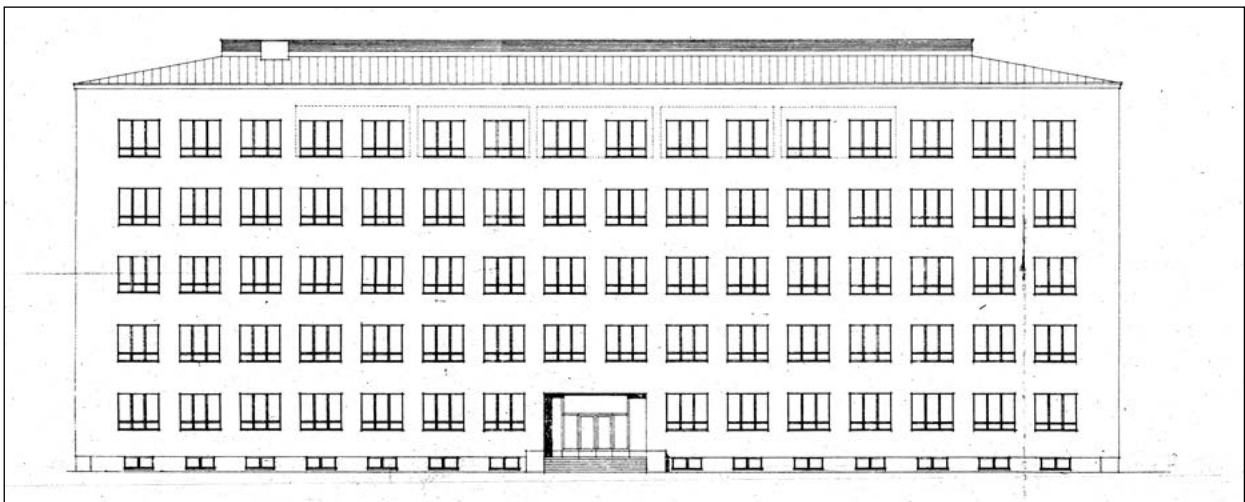
- ← Suunnitelmapiirustus, jossa ylhäällä on esitetty hallintorakennuksen ja sisätautisairaalan yhdyskäytävän julkisivu ja alhaalla pohjapiirustus. Alkuperäinen suunnitelma (Gunnar Taucher 1934, HRVA) uudelleenpiirrettynä, ajoittamaton. KYMPA

5.3 MERKITTÄVIMMÄT JULKISIVUMUUTOKSET SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

MAKUUHALLIN MUUTOS SISÄTILAKSI V.1959

Sisätautiosaston pihajulkisivu muuttui umpinaisemmaksi, kun viidennen kerroksen makuuhallit muutettiin 1959 sisätilaksi. Uuteen ulkoseinään asennettiin kymmenen samanlaista ikkunaa kuin pihajulkisivun muissa ikkuna-aukoissa.

- Ylimmässä kerroksen julkisivussa entinen makuuhallin seinässä ollut aukko erottuu rappauksestaan tummempana. amoy 2024
- ↓ Pihajulkisivun muutospäivä v. 1958, jossa viidennen kerroksen makuuhallit on muutettu sisätilaksi. "Piir. nro 5, Julkisivu", allekirj. Lauri Pajamies. Helsingin kaupungin rakennusvirasto. HRVA

HESPERIAN SAIRAALA V.1961

Martta ja Ragnar Ypyän suunnittelema Hesperian sairaala valmistui vuonna 1961 Sisätautiosaston eteläpuolelle. Uusi blokkisairaala rakennettiin kiinni vanhan rakennuksen päätyjulkisivuun ja liitettiin siihen myös liikenteellisesti.

- Hesperian sairaala kuvassa oikealla, taustalla Sisätautiosasto eteläpääty. amoy 2024

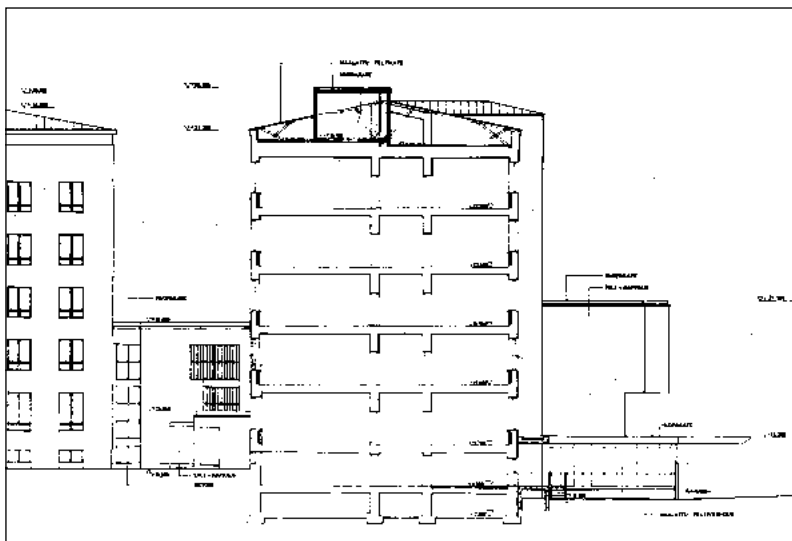
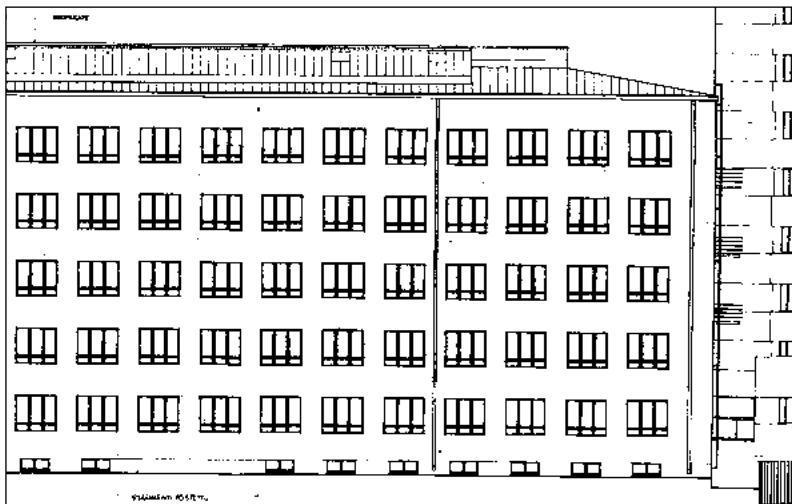
LAAJENNUS- JA MUUTOSVAIHE V.1982

Vuonna 1982 Välskärin- ja Sibeliuksenkadun kulmaan Hallinto- ja asuinrakennuksen ja Sisätautiosaston väliin pystytetty uusi sisäänkäyntirakennus (Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela) aiheutti merkittäviä muutoksia Sisätautiosaston julkisivuissa. Entinen pääsisäänkäynti pihan puoleisella julkisivulla portaaleineen ja ulkoportaitaan purettiin tarpeettomana. Tilalle rakennettiin seinä, johon tuli kaksi samanmallista ikkuna kuin muualla pihajulkisivulla. Kellarin ikkunoita tälle osalle ei tehty.

Eteläisen päädyn parvekkeille johtaneet lasiseinän osana olleet sivuovet suljettiin myös tässä yhteydessä ja korvattiin umpiseinällä. Ullkolle rakennettiin iv-konehuone, joka muutti rakennuksen kattomaisemaa.

↑ ↘ Puretun pääsisäänkäynnin paikka erottuu kellarikerroksesta puuttuvista ikkunoista sekä sokkelin grafiittipinnan poikkeavasta käsittelystä. amoy 2024

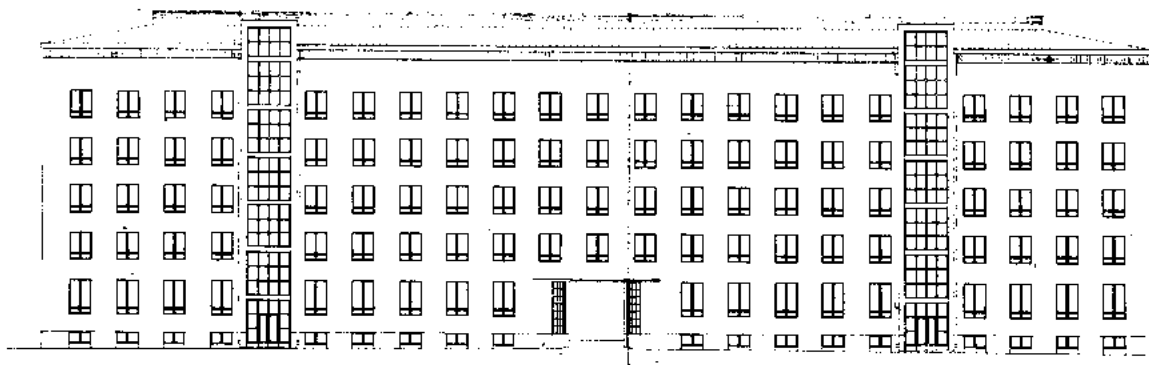

↖ Ote v. 1982 pääpiirustuksesta, jonka mukaisesti sisäänkäyntiportaali purettiin. "Piir. nro 026, Leikkaus Rak. 25, Pihajulkisivu Rak. 9". Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela. HRVA

← Ote v. 1982 pääpiirustuksesta, jossa Sisätautiosaston ullakolle sijoitettu iv-konehuone, taustalla uusi sisäänkäyntirakennus. "Piir. nro 025, Leikkaus Rak. 25, Pihajulkisivu Rak. 9". Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela. HRVA

5.4 MERKITTÄVIMMÄT JULKISIVUMUUTOKSET HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

KATTOTERASSIN MUUTOS SISÄTILAKSI V.1967 (IV-KONEHUONE V.1982)

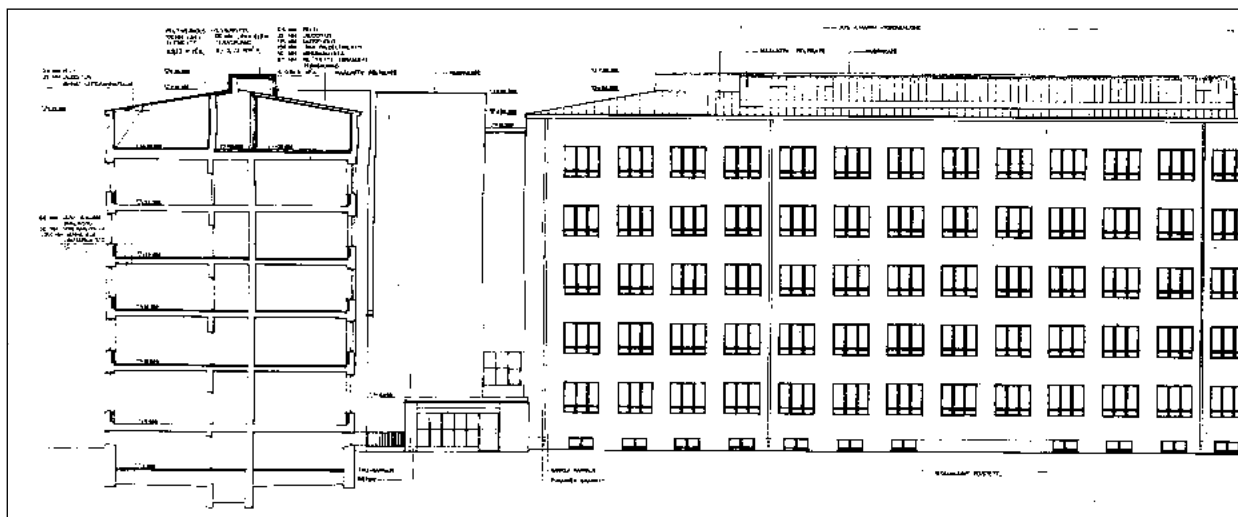
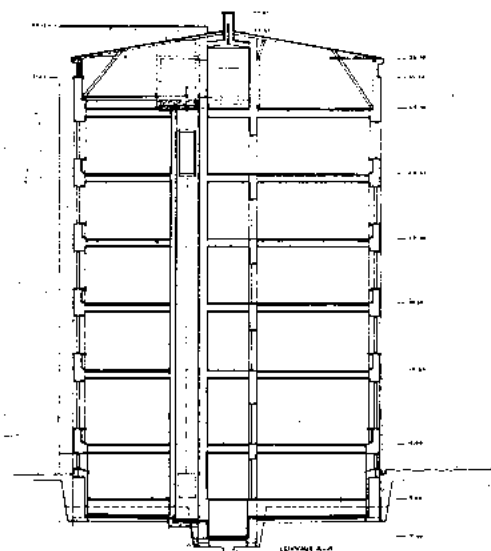
Ullakkokerroksen kattoterassi muutettiin sisätilaksi vuonna 1966 päivättyjen piirustusten mukaan¹. Porrastornien väliin ullakkokerroksessa vuoden 1982 laajenus- ja muutosvaiheessa rakennettu ilmanvaihtokone muutti sisäpihan julkisivua merkittävästi.

¹ Piirustukset v. 1966. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, allekirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, ullakkokerroksen pohjapiirros, leikkaus ja julkisivut.

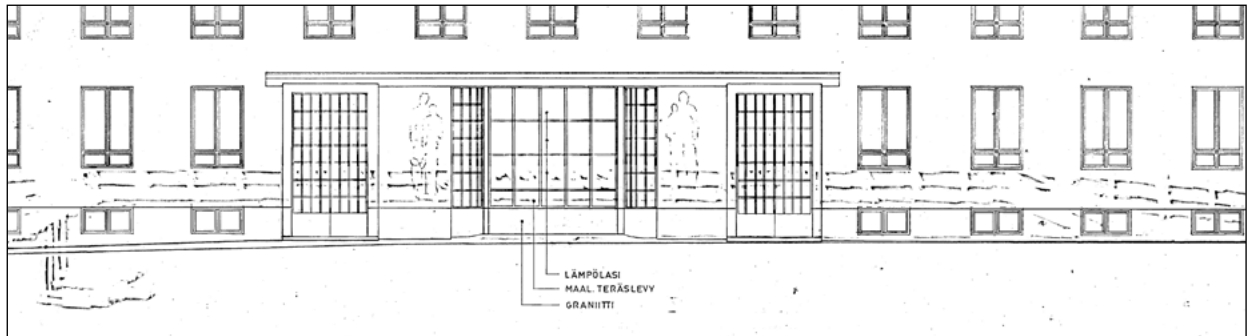
↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen pihan puoleinen julkisivu, jossa kattoterassi on ummistettu. Helsingin kaupungin rakennusvirasto 1966. Pääpiir. nro 4, allekirj. Ossi Leppämäki. HRVA

→ Ote v. 1966 Hallinto- ja asuinrakennuksen pääpiirustuksesta, jossa kattoterassi on ummistettu. Piir. nro 3 "Leikkaus A-A", allekirj. Ossi Leppämäki. HRVA

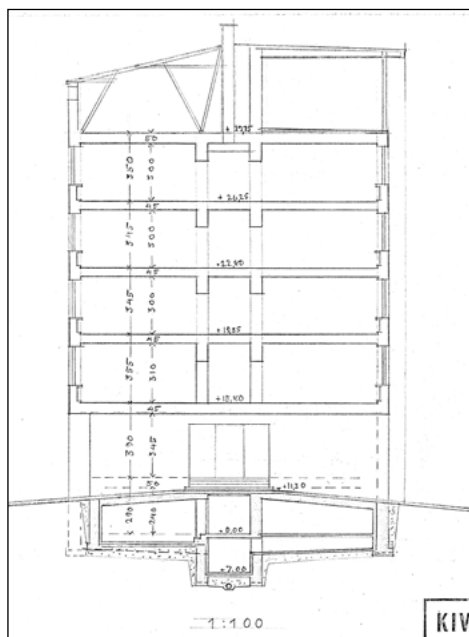
↓ Ote v. 1982 pääpiirustuksesta, jossa on esitetty leikkaus Hallinto- ja asuinrakennuksesta ja sen ullakolle entisen kattoterassin kohdalle tehdystä uudesta iv-konehuoneesta. "Piir. nro 026, Leikkaus Rak. 25, Pihajulkisivu Rak. 9". Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela. HRVA

PORTTIKÄYTÄVÄN MUUTOS SISÄTILAKSI V.1977

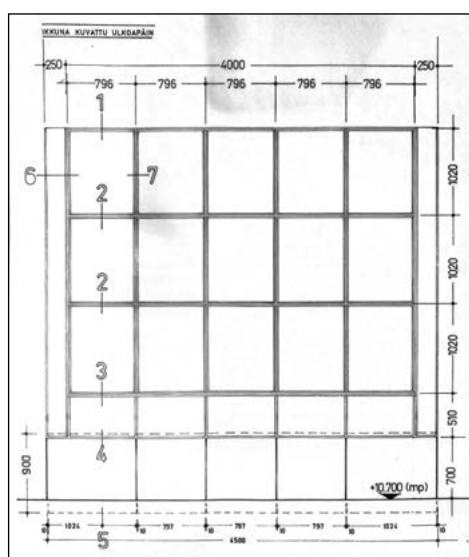
↑ Ote katujulkisivun muutospiirustuksesta vuodelta 1977. Pääpiir. nro 6
"Julkisivu pohjoiseen, Rak n:o 25", allekirj. Ossi Leppämäki. KYMPA

Porttikäytävän kohdalle rakennettiin sisätila ja 1. kerroksen tasolle korotettu lattia. Sibeliuksenkadun puoleiset sisäänkäynnit porttaineen säilytettiin vielä ennallaan, mutta itse porttikäytävästä molemmin puolin keskikäytävään johtaneet sisäänkäyntiportaitokset jouduttiin purkamaan.¹

¹ Piirustukset v. 1977. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, allekirj. Ossi Leppämäki. Asemapiirros, kellarin, 1. kerroksen ja ullakkokerroksen pohjapiirroksat, leikkaus ja julkisivut etelään ja pohjoiseen. HRVA

← Nimeämätön leikkauspiirustus, jossa on esitetty porttikäytävä ennen muutosta. KYMPA

↑ Porttikäytävän uuden teräslasiseinän piirustus ilmeisesti vuodelta 1976 (nimeämätön). KYMPA

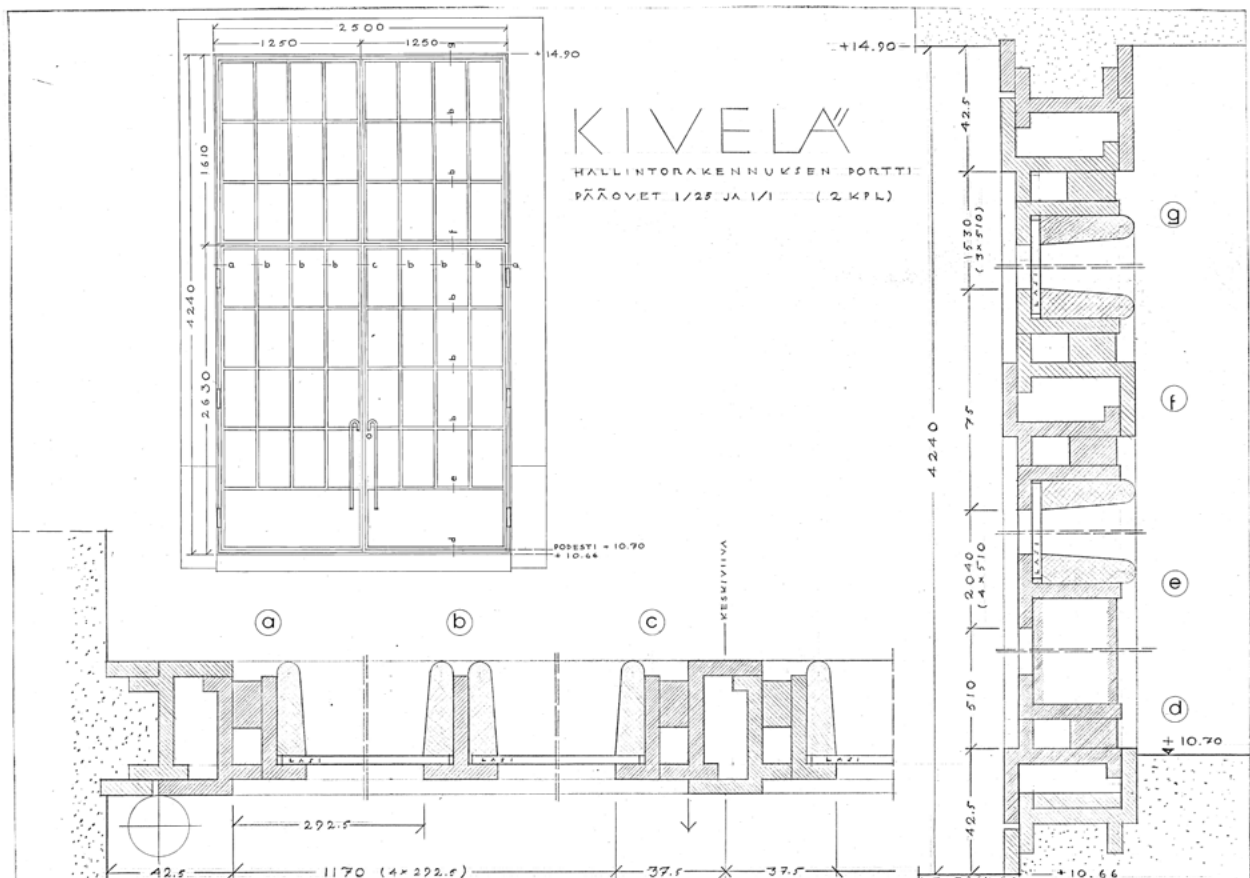
↑ Entinen porttikäytävä pihan puolelta nähtynä. Läpinäkyvyys säilyi osin, kun porttikongin molempiin päihin asennettiin teräslasiseinät. Nämä ovat 1970-luvun suunnitelmien mukaiset. Kaarevat ikkunat ovat todennäköisesti edelleen alkuperäiset.

LAAJENNUS JA MUUTOSVAIHE V.1982

Entisen porttikäytävän muutokset jatkuivat uuden sisäänkäyntirakennuksen toteutuksen myötä. Sibeliuksenkadulla sisäänkäynnit portaikkoineen katoksen molemmilta sivuilta poistuivat ja niiden tilalle tehtiin lasiovien mallia mukailevat lasiseinät. Lattia korotettiin ensimmäisen kerroksen tasoon.

→ Sibeliuksenkadun julkisivua entisen pääsisäänkäynnin kohdalta. amoy 2024

↓ Mahdollisesti tilannetta dokumentoiva taikka suunnitelmapiirustus hallinto- ja asuinrakennuksen puu-lasirakenteisista pääovista Sibeliuksenkadulle, oletettavasti vuodelta 1976 tai 1977. Ovien tilalle tehtiin vanhaa lasijakoa mukailevat uudet lasiseinät, kun kyseiset sisäänkäynnit vuonna 1982 poistettiin. Signeeraamaton. KYMPA

- ↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen sekä sisätautisairaalan sisäpihaa vuonna 1987.
Kaius Hedeström Oy, HKM
- Kuva rakennusten kulmaukseen v. 1982 rakennetus sisäänkäyntirakennuksen katolta.
Vasemmalla Sisätautiosasto ja sen pohjoispäädyn eteen tehty laajennusosa, oikealla
Hallinto- ja asuinrakennus. amoy 2024

5.5 JULKISIVUJEN NYKYTILANNE

↑ ↓ Hallinto- ja asuinrakennus sekä sisätautisairaala vuonna 2024. amoy

SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

PIHAN PUOLEISET JULKISIVUT

amoy 2024

- ↑ Länsijulkisivun rapauksessa erottuu viidennen kerroksen entisen avoterassin sijainti.
- ← Vuoden 1982 sisäänkäyntirakennus peittää Sisätautiosaston pohjoispäädyn kokonaan.
- ↙ Hesperian sairaala liittyy eteläpäädyn kulmaan. Eteläpäädyssä parvekkeet ovat edelleen tallella. Niiden kohdalla olevaa lasiseinää on kavennettu.
- ↘ Kuva eteläpäädyn viidennen kerroksen parvekkeelta. Lasiseinän kavennus on erotettavissa rappauspinnassa.

VÄLSKÄRINKADUN PUOLEINEN ITÄJULKISIVU

amoy 2024

↑ Alkuperäisen pääportaan ikkunaseinä hallitsee itäjulkisivua.

← ↓ Hesperian sairaalarakennus sulkee näkymän etelän suuntaan. Kadunpuolen maantaso on nykyisin lastauslaiturina, jonka ilme on ankea, vaikka sisältääkin joitakin mielenkiintoisia betonirakenteita.

HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

PIHAN PUOLEINEN JULKISIVU JA PÄÄDYT amoy 2024

Porrashuoneiden lasiseinät rytmittävät eteläjulkisivua ja parvekkeet päätyjä.

Ummistetun porttikäytävän pihanpuoleista sisäänkäyntiä suojaa valaanpyrstön muotoinen betonilippa.

KADUN PUOLEN JULKISIVU JA ENTINEN PÄÄSISÄÄNKÄYNTI amoy 2024

Entistä pääsisäänkäyntiä suojaa kookas pyöristetty betonilippa.

Sisäänkäynnin seiniä koristavat
Eino Kaurian mosaiikkityöt.
Maassa sisäänkäynnin edessä on
pyöreä luonnonkivimosaiikki.

6 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI

Tässä osiossa esitetään aluksi alkuperäiset sisätilaratkaisut molemmista Taucherin sairaalarakennuksista. Sen jälkeen analysoidaan rakennuksittain sisätilojen säilyneisyyttä.

6.1 ALKUPERÄINEN POHJARATKAISU JA SISÄTILAT

ALKUPERÄISET TILAT

SISÄTAUTIOSASTO

"Potilaspaviljongissa oli viisi kerrosta ja kellarikerros. Kellarikerroksessa oli huone potilaiden vaatteita varten, potilaiden kylpyosasto, vastaanotto-kylpyosasto, desinfiomislaitos, ruumishuone ym. Ensimmäisessä kerroksessa oli potilasosastot 23 ja 25 potilaalle, toisessa, kolmannessa ja neljännessä kerroksessa oli kussakin kaksi 27 potilaan osastoa, viidennessä kerroksessa oli 9 potilaan osasto sekä sairaalan laboratorio, valohoito-osasto ja suurehko makuuhalli." ... "Paviljonkien hoito-osastojen luku oli 9 ja sairaansijojen 219. Rakennuksen kokonaiskuutio oli 24 500 m³"¹

HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS

"Hallinto- ja asuinrakennuksessa oli viisi kerrosta ja kellarikerros. Kellarikerrokseen oli sijoitettu kattilahuone, polttoainevarasto, huoneet röntgenkojeita, puhelinkeskuksen koneistoa ja liinavaatevarastoa varten, pesunlajitteluhuone, apteekkitavarain varastohuone, henkilökunnan kylpyhuoneita, pesutupa, mankeli- ja silityshuone sekä ruokalan kellarit. Ensimmäisessä kerroksessa olivat sairaalan poliklinikka ja röntgenosasto, johtajan ja ylilääkärin huoneet, puhelinkeskus, henkilökunnan asuinhuoneita, teekeittiö, huuhteluhuone, kylpyhuoneita ym. Toisessa, kolmannessa, neljännessä ja viidennessä kerroksessa oli kussakin sairaanhoitajien huoneita, kokoushuoneita, teekeittiö, huuhteluhuone, kylpyhuoneita ym. Lisäksi rakennuksessa oli kaksi apulaislääkärin huoneistoa. Rakennuksen kokonaiskuutio oli 28 980 m³"²

POHJARATKAISU

Molemmissa 1930-luvun sairaalarakennuksissa on selkeä keskikäytävään nojautuva pohjaratkaisu. Keskikäytävän molemmat päädyt aukeavat laajoilla lasiseinillä ulos. Lasiseinien edessä ovat päätyparvekkeet.

SISÄTAUTIOSASTO

Sisätautirakennuksessa keskikäytävään käytiin alun perin sisäpihan puolelta rakennuksen keskeltä. Pihasolta noustiin ensimmäisestä kerroksesta aulaan, josta vastapäätä sijaitsee pääporrashuone. Lisäksi kadun puolella on kaksi pienempää porrashuonetta.

Keskikäytävä ei sijaitse symmetrisesti rungon keskellä, vaan lähempänä idänpuoleista katujuoksisuuta. Käytävän länsipuolelle sijoittuvat sisäpihalle avautuvat potilaiden makuusalit. Käytävän itäpuolella on pienempiä tiloja, jotka ovat olleet alun perin mm. hoitajien ja lääkärin vastaanottotiloja. Käynti päätyparvekkeille ei ole suoraan keskikäytävältä, vaan käytävän sivulla olevien huonetilojen kautta.

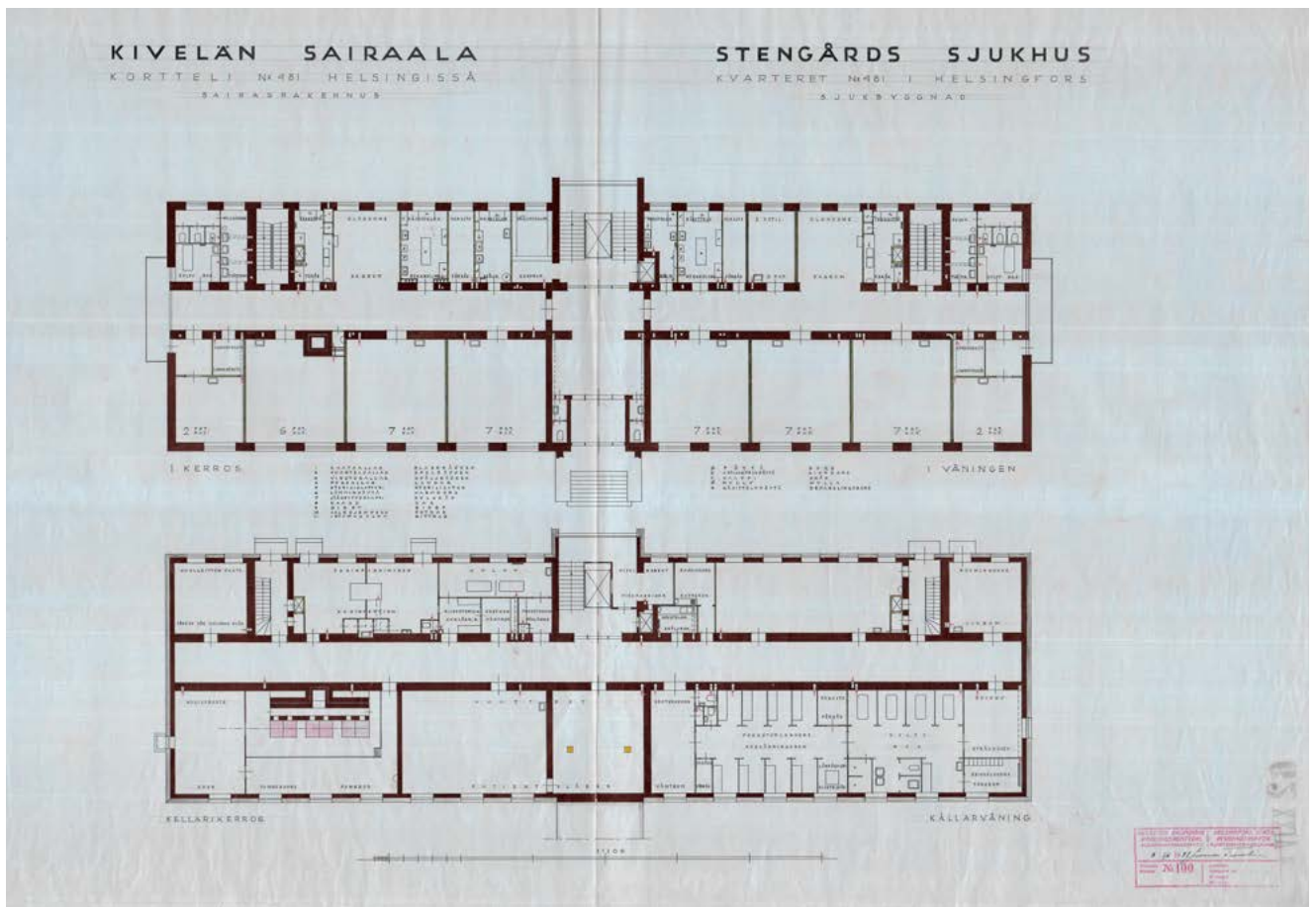
HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS

Hallinto- ja asuinrakennuksessa alkuperäinen sisäänkäynti keskikäytävälle on ollut molemmin puolin porttikäytävää, sekä Sibeliuksenkadulta että porttikäytävästä. Kerrosten väliset kaksi porrashuonetta sijaitsivat symmetrisesti pihan puolella.

Maantasokerrosta ja kellaria lukuun ottamatta rakennus oli pääosin sairaanhoitajien asuinkäytössä (kerrokset 2-5). Keskikäytävän molemmin puolin oli pieniä sairaanhoitajien huoneita, joissa kussakin oli pesuallas. Sen sijaan wc-tilat ja varsinaiset peseytymistilat sijaitsivat kerrosten käytävillä.

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 243

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 243

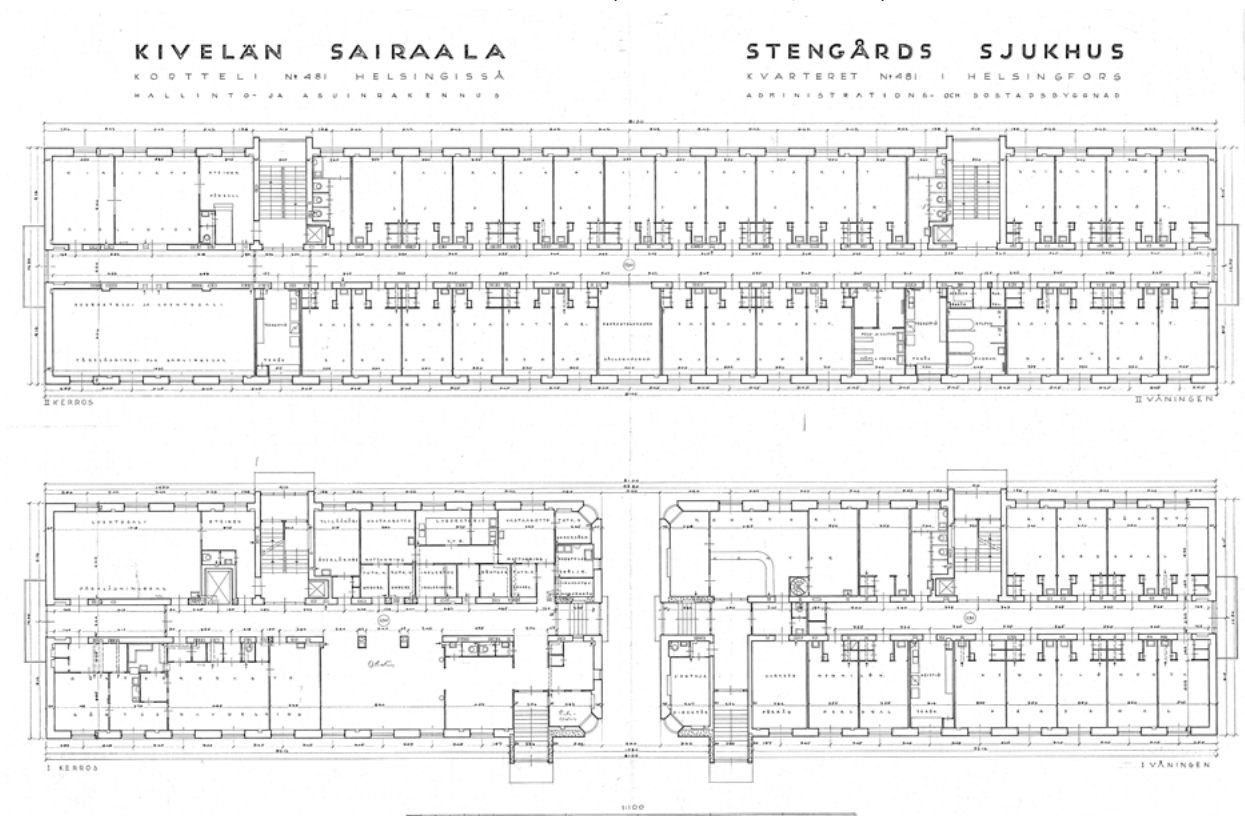

Rakennusten alkuperäiset pohjaratkaisut (piirustusten tässä samassa mittakaavassa).

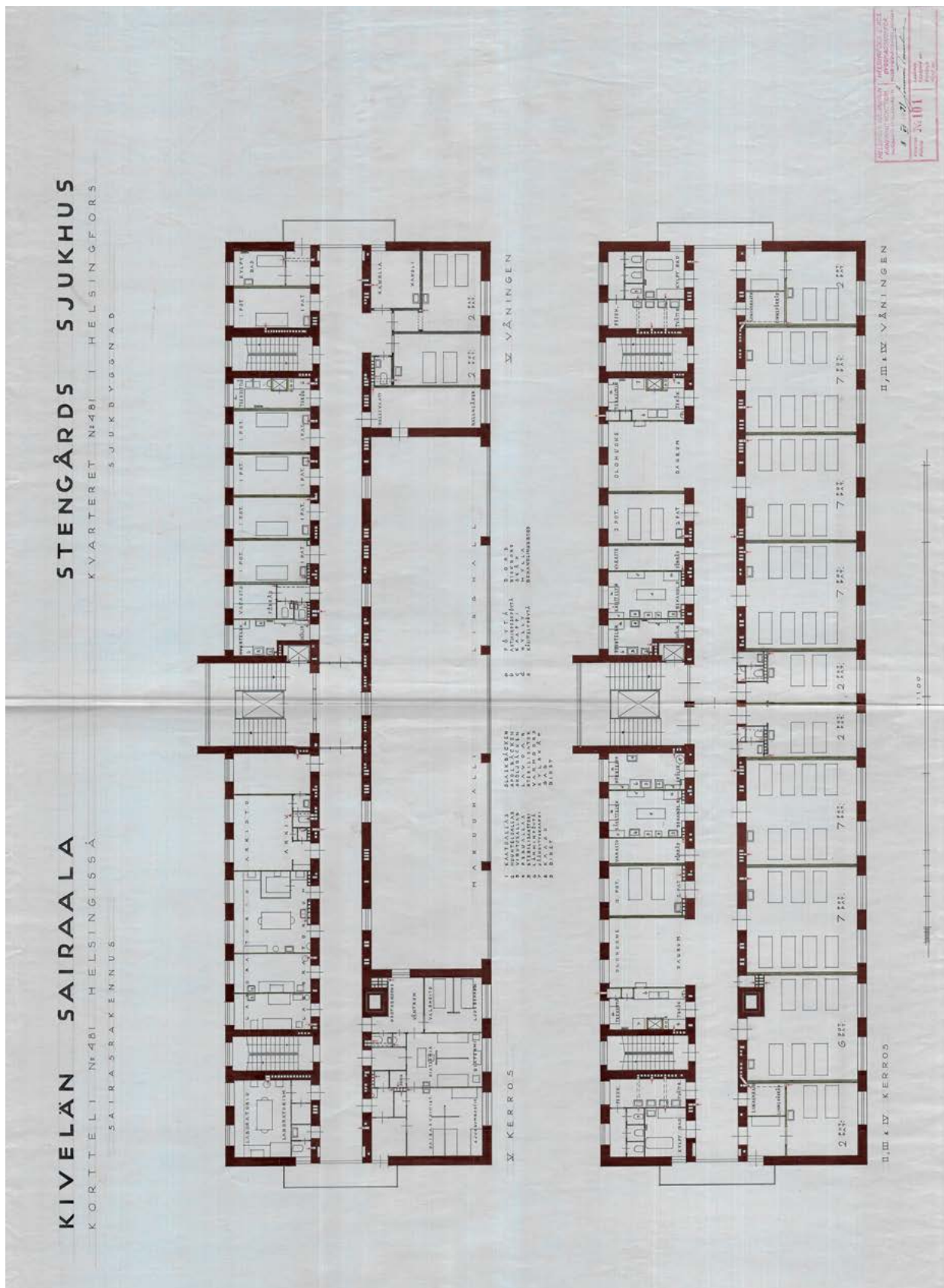
Piirustukset suuremmissa mittakaavassa ja myös ylemmistä kerroksista esitetty seuraavilla aukeamilla.

↑ Sisätautiosaston 1. kerros ja kellari. Piir. nro 100.
Gunnar Taucher 1931. HKA

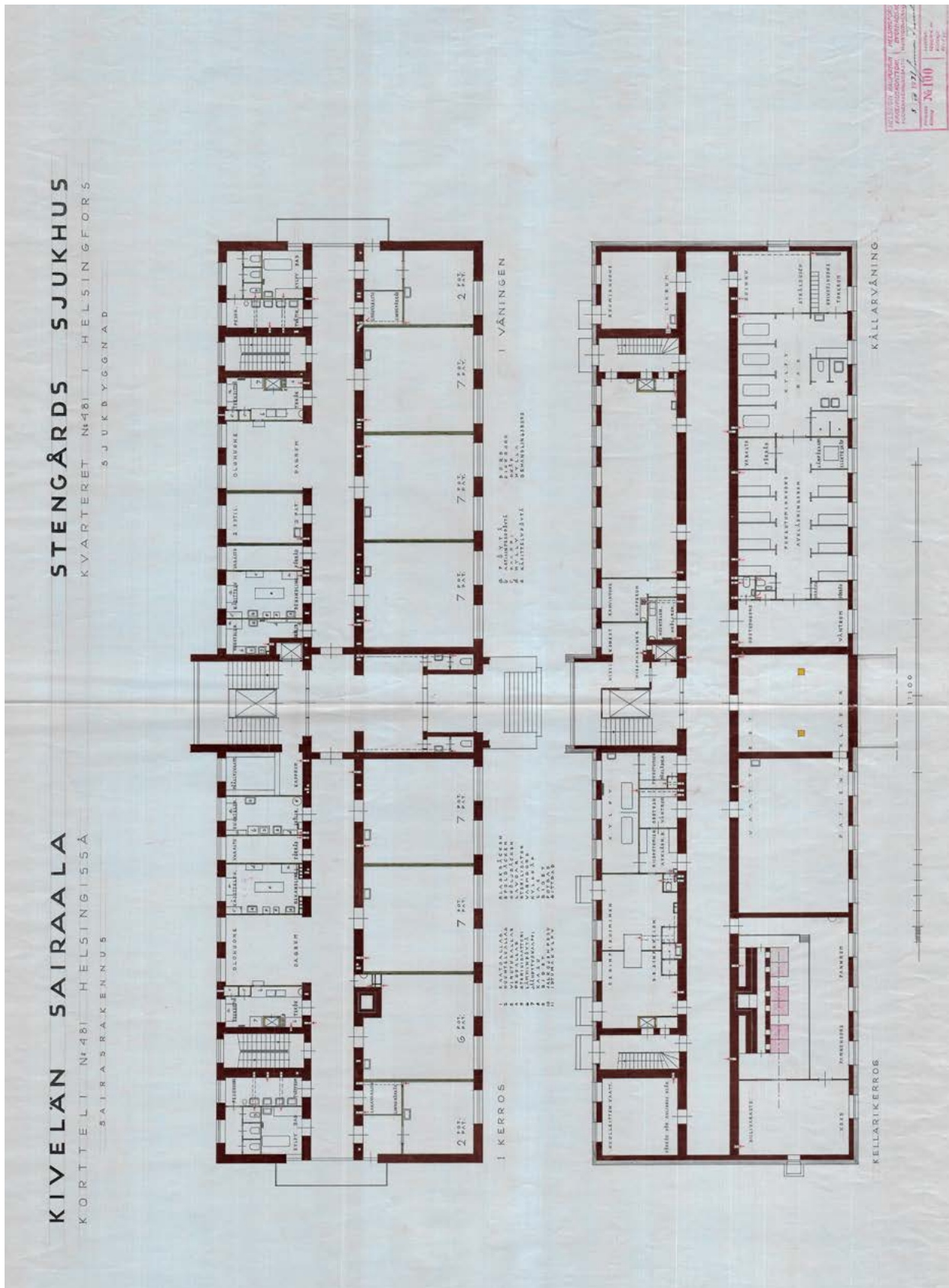
↓ Hallinto- ja asuinrakennuksen 1. ja 2. kerros. Signeeraamaton
(oletett. 1930-luku, Taucher). KYMPA

6.2 ALKUPERÄISET POHJAPIIRUSTUKSET V. 1931 SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

↑ Sisätautiosaston 2., 3. ja 4. kerros sekä 5. kerros. Piir. nro 101. Gunnar Taucher 1931. HKA

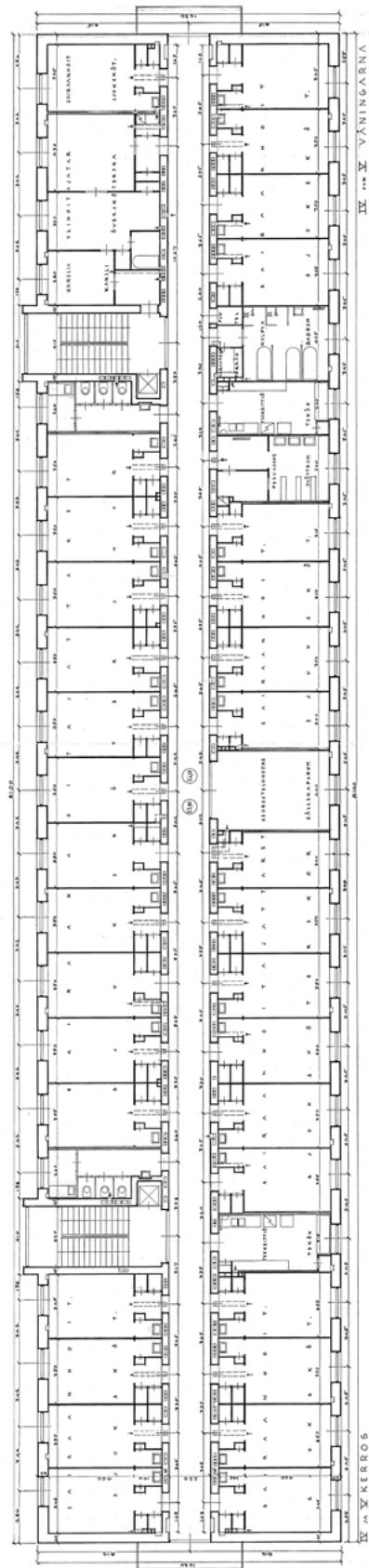
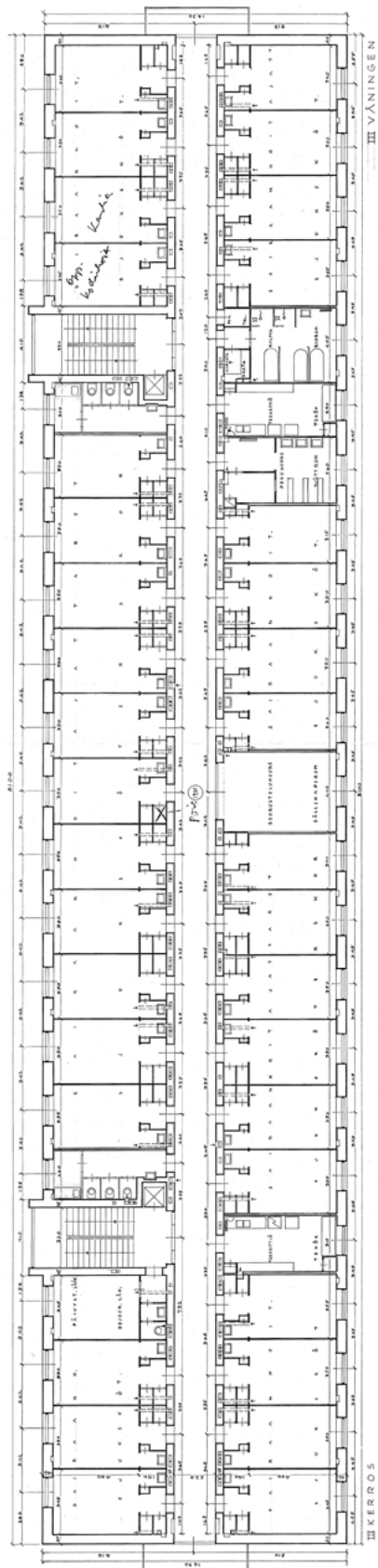

↑ Sisätautosaston 1. kerros ja kellari. Piir. nro 100. Gunnar Taucher 1931. HKA

6.3 ALKUPERÄISET POHJAPIIRUSTUKSET V. 1934 HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

KIVELÄN SAIRAAALA
KORTTELI N:481 HELSINGISSÄ
HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS

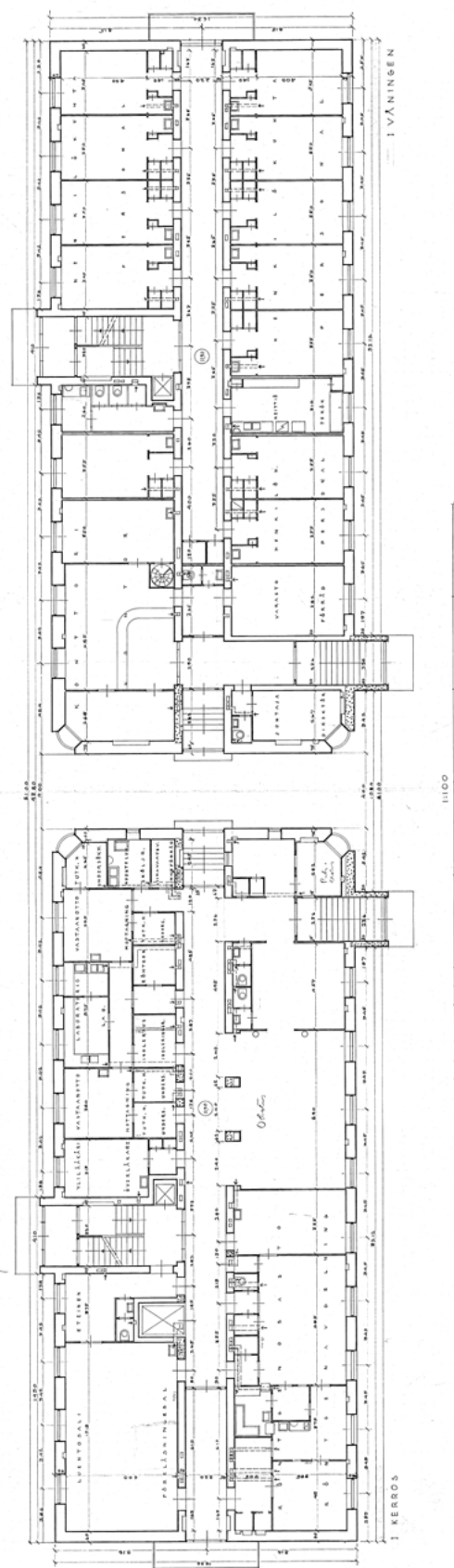
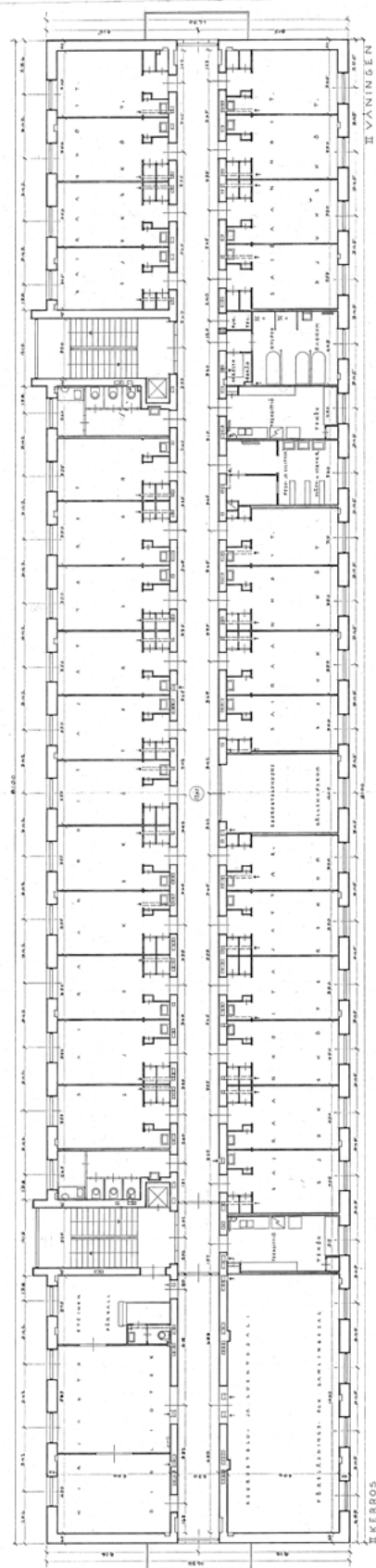
STENGÅRDS SJUKHUS
KVARTERET N:481 HELSINGFORS
ADMINISTRATIONS- OCH BOSTADSBYGGNAD

↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen 3. kerros sekä 4. ja 5. kerros (signeeraamaton, oletett. 1930-luku, Taucher). KYMPA

KIVELÄN SAIRAALA
KORTTELI N:481 HELSINGISSÄ
HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS

STENGÅRDS SJUKHUS
KVARTERET N:481 I HELSINGFORS
ADMINISTRATIONEN OCH BOSTADSBYGGNAD

↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen 1. ja 2. kerros (signeeraamaton, oletett. 1930-luku, Taucher). KYMPA

6.4 SISÄTILAT JA SÄILYNEISYYS

SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

1930-luvun sairaalarakennusten säilyneisyyskaavioissa päähuomio on kiinnitetty alkuperäisen tilaratkaisun säilymiseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin, tiukasti tulkittavan alkuperäisyyden sijaan. Rakennusten sisäisten reitien, avoimempien yhteistilojen ja yksityisempien tilojen jaottelu on arvioinneissa keskeisellä sijalla. Kaavioiden jälkeisessä kuvaosiossa on esitetty rakennusten sisätilojen nykytilaa ja säilyneitä yksityiskohtia. Eläytyvästi toteutetut uudistukset poimitaan esiin alkuperäistä arkkitehtuuria eteenpäin kantaneina tekijöinä.

NYKYINEN TILARATKAISU

Sisätautiosaston sisätiloissa on edelleen alkuperäinen keskikäytävään nojautuva pohjaratkaisu. Alkuperäiseen verrattuna keskikäytävän avaruus on vähentynyt, kun julkisivulle ulottuvia käytävätilan laajennuksia on poistettu ja näkymät käytävien päädyn lasiseinistä ovat supistuneet. Sisäpihan puolella julkisivun keskeltä on poistettu ensimmäisen kerroksen sisäänkäynti aula-

tiloineen sekä ylimmän kerroksen suuri makuuhalli, joka oli alun perin avointa ulkotilaa.

Pohjoisessa suurimman muutoksen tuovat 1980-luvun laajennukset: uusi sisäänkäyntirakennus ja matala laajennusosa Välskärinkadun puolella sulkevat aiemmin avointa päätyä alemmissa kerroksissa. Samoin etelässä liittyminen 1960-luvun Hesperian sairaalarakennukseen kavensi etenkin pohjakerroksen näkymiä.

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

SELITYSTEN NUMEROT VIITTAAVAT SEURAAVIEN AUKEAMIEN SÄILYNEISYYSKAAVIOIDEN NUMEROINTIIN

1 POISTETTU SISÄÄNKÄYNTI

Alkuperäinen pääsisäänkäynti on poistettu 1980-luvun peruskorjauksen ja laajennuksen rakentamisen yhteydessä. Alun perin julkisivussa on ollut sisäänveto ja syvennyksessä lasipariovet. Muutos tehtiin jatkamalla julkisivua ikkuna-aukkoineen.

Alkuperäinen ulkoseinälinja aukkoineen on edelleen näkyvissä sisätilassa. Säilyneiden rakenteiden perusteella portaan kohdalla oleva sisäänveto on ollut suurempi kuin alkuperäispiirustuksissa. Keskikäytävälle alun perin avautuneeseen leveään aukkoon on rakennettu molemmin puolin sähkökaapit ja nykyinen aukko sisäänkäynnin kohdalla sijaitsevaan tilaan on pieni.

2 PORRASHUONEET

Porrashuoneet ovat rakennuksen parhaiten säilyneitä tiloja. Portaiden ja porrastasanteiden mosaiikkibetonilattia on alkuperäinen, samoin kaiteet ja käsijoh-

teet. Pääporrashuoneessa portaan keskellä on alkuperäinen suurikokoinen hissikuilu, jonka hissi on uusittu. Kerrostasanteen sivuseinällä on lisäksi myös pienempi henkilöhissi.

Porrashuoneesta kerrokseen johtavat lasiseinät on uusittu kaikissa kerroksissa 1960-luvulla palolasiovina. Vanhojen piirustusten perusteella alkuperäiset lasiovet ovat olleet koko tiilimuurissa olevan aukon kokoiset. Nykyisin loppuosa aukosta on rakennettu umpeen kevyellä osastoivalla väliseinällä.

3 KESKIKÄYTÄVÄ

Keskikäytävä on tilajaollisesti alkuperäisessä muodossaan. Rak 17 keskikäytävä on alkuperäisen sairaalakäytön vuoksi toteutettu hyvin leveänä. Nykyiset leveät potilashuoneiden laakaovet, porrashuoneiden lasiseinien muutokset sekä keskikäytävän molemmissa päädyissä uusitut lasiseinät ovat muuttaneet käytävän ilmettä merkittävästi.

4 POTILASHUONEET

Länsijulkisivulle avautuvat potilashuoneet ovat yleisesti alun perin olleet 7 potilaan makuusaleja. Potilashuoneissa on leveämmät ikkunat kuin itään avautuvissa aputiloissa ja ikkunajako on nykyiselläänkin alkupeiraisen mukainen, vaikka ikkunat on uusittu. Potilashuonekohtaiset märkätilat on tehty 1980-luvun muutosvaiheessa.

5 ALKUPERÄISET PÄIVÄHUONEET

Kerroksissa 1.–4. on ollut jokaisessa kaksi itään avautuvaa päivähuonetta, joiden kohdalla on ollut huoneen kokoinen aukko keskikäytävälle. Käytäväseinä oviineen on rakennettu näihin kohtiin 1980-luvun muutosvaiheessa.

6 KESKEISET PIENET POTILASHUONEET

Rungon keskimmäiset potilashuoneet on alun perin ollut jaettu kahteen pieneen huoneeseen, koska sisäänkäynti kerrokseen on ollut porrashuoneesta kahdelle eri puolelle ja välissä on ollut osastoraja. Nykyisin tilat on yhdistetty oleskelutiloiksi, johon johtaa alkuperäiset kaksi oviaukkoa. Kolmannessa kerroksessa oleskelutilan jakaa kahteen kevyt lasiseinä alkuperäisen seinälinjan kohdalla.

7 MAKUUHALLIN MUUTOS SISÄTILAKSI

Viidennen kerroksen terassin makuuhalli on muutettu sisätilaksi 1950-luvulla ja julkisivu on täydennetty näiltä kohdin muun julkisivun mukaisesti. Tila jaettiin aluksi pienempiin potilashuoneisiin ja 1980-luvun muutoksessa huonejako muutettiin muiden kerrosten potilashuonejakoa vastaavaksi. Alkuperäinen ulkoseinä erotuu muita paksumpana käytäväseinänä näiden tilojen kohdalla. Myös lattiakorko on eri tasossa.

8 KÄYTÄVÄOVIEN MUUTOS

Kerroksissa 2.–4. on alun perin ollut lasiovet porrashuoneesta erikseen keskiliinjan molemmin puolin ja keskikäytävällä on ollut ovi näiden eri osastojen välillä. Nämä alkuperäiset ovet on kaikissa kerroksissa poistettu

1960-luvulla. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa käytävällä on uudet jako-ovet alkuperäisestä poikkeavassa kohdassa.

10 PÄÄTYPARVEKKEET

Eteläpääty

Eteläpäädyssä ovat säilyneet alkuperäiset päätyparvekkeet kerroksissa 2.–5. Ensimmäisen ja toisen kerroksen parvekkeita muutettiin Hesperian sairaalan rakentamisen myötä. Toisen kerroksen parvekelaaennus on tehty alkuperäistä mukaillen, ensimmäisen kerroksen parveke muutettiin varjoisaksi terassiksi.

Alun perin kulku päätyparvekkeille oli potilashuoneiden puolelta ja toisella puolella olevissa märkätiloissa oli parvekkeen suuntaan ikkunat. Keskikäytävälle avautui näin päädyssä vain lasiseinä. Lasiseinä- ja parvekeovimuutos eteläpäädyssä tehtiin 1980-luvun muutosten yhteydessä.

Pohjoispääty

Pohjoispäädyn eteen 1980-luvun laajennuksen yhteydessä rakennettu hissiaula aiheutti tämän päädyn parvekkeiden purkamiseen.

11 POHJOISPÄÄN UUSI HISSIAULA

Pohjoispäädyn eteen rakennettiin 1980-luvun laajennuksen yhteydessä uusi hissiaula. Parvekkeiden ja niille avautuneiden lasiseinien tilalla on kaikissa kerroksissa 1980-luvun rautalankalasiovet porras- ja hissiaulaan.

12 POHJAKERROKSEN LAAJENNUS JA LASTAUSLAITURI

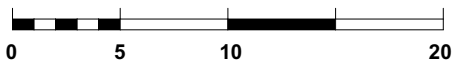
Pohjakerroksessa on Välskärinkadun puoleiselle itäjulkisivulla rakennettu maanpintaa madaltamalla lastauslaituri ja teknisiä tiloja sisältävä laajennus. Tämä on johtanut julkisivumuutoksiin: Osa nykyisistä ovista sijaitsee vanhoilla paikoilla, mutta aukotuksia on myös muutettu ja ikkunoita poistettu. Porrashuoneen pohjoispuolelle on tehty uusi sisäänkäynti.

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Poistettu sisäänkäynti
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Potilashuoneet
- 5 Alkuperäiset päivähuoneet
- 6 Keskeiset pienet potilashuoneet
- 7 Makuuhallin muutos sisätilaksi
- 8 Käytävöivien muutos
- 9 Päätyparvekkeet
- 10 Uusi aula sisäänkäyntirakennukseen
- 11 Pohjakerroksen laajennus ja lastauslaituri

- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

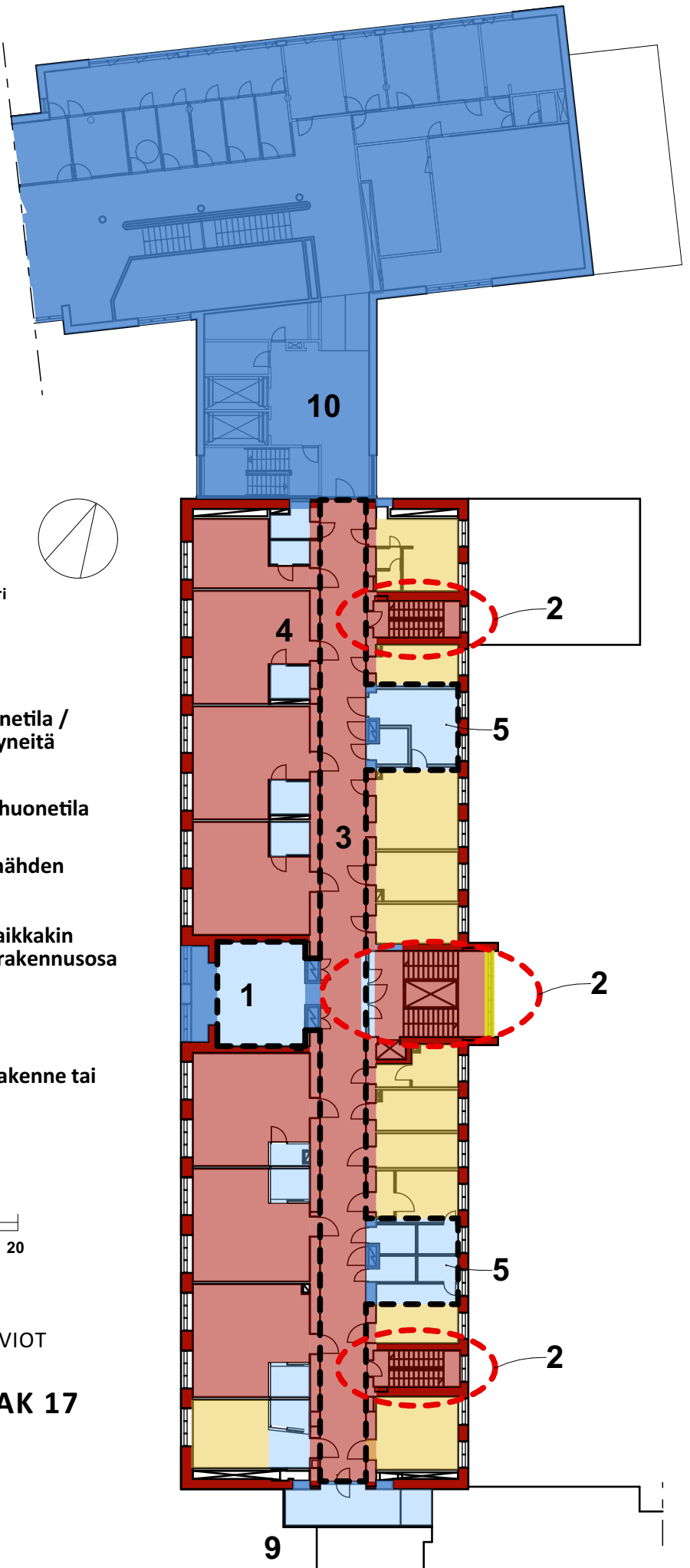

SÄILYNEISYYSS- JA ANALYYSIKAAVIOT

SISÄTAUTIOSASTO RAK 17

1. kerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Poistettu sisäänkäynti
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Potilashuoneet
- 5 Alkuperäiset päivähuoneet
- 6 Keskeiset pienet potilashuoneet
- 7 Makuuhallin muutos sisätilaksi
- 8 Käytäväovien muutos
- 9 Päätyparvekkeet
- 10 Uusi aula sisäänkäyntirakennukseen
- 11 Pohjakerroksen laajennus ja lastauslaituri

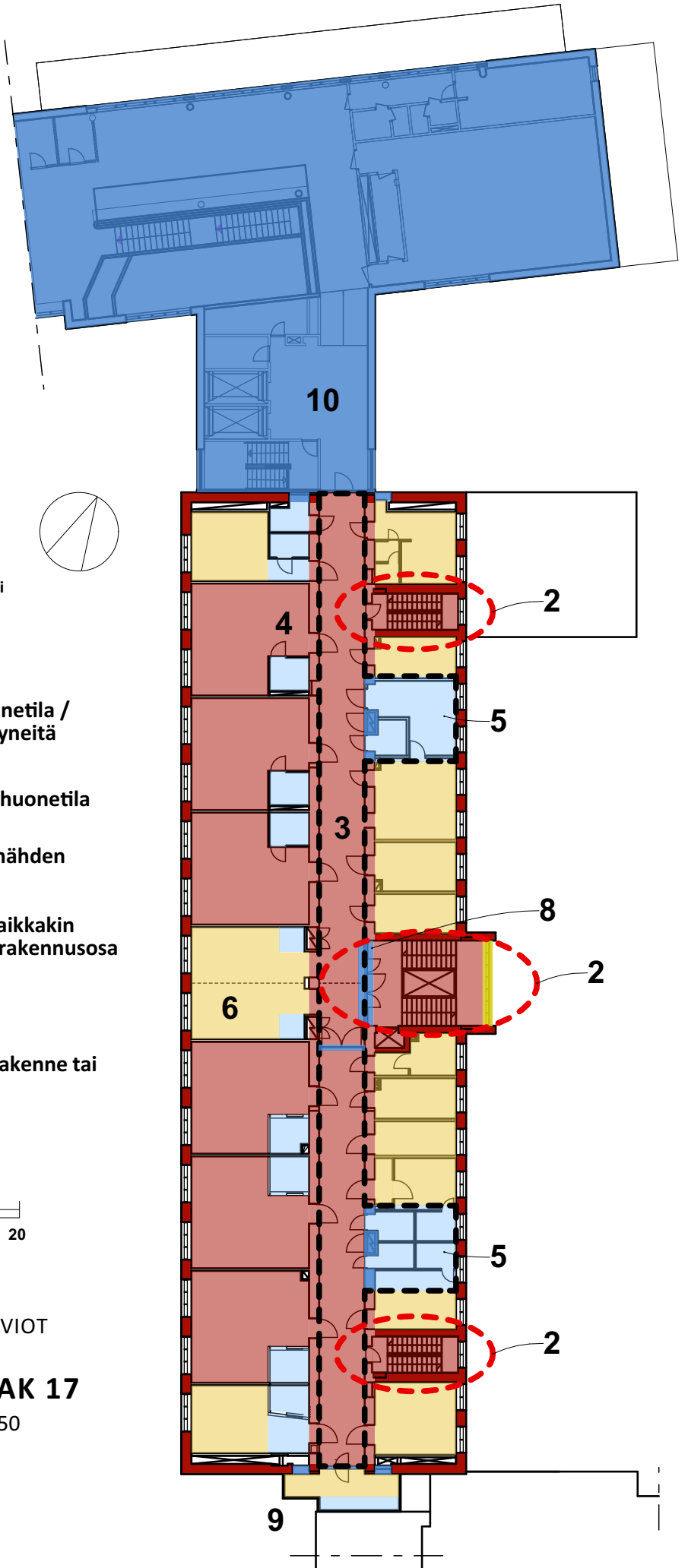
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan raja

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

SISÄTAUTIOSASTO RAK 17
2. kerros (ja 4. krs) 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Poistettu sisäänkäynti
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Potilashuoneet
- 5 Alkuperäiset päivähuoneet
- 6 Keskeiset pienet potilashuoneet
- 7 Makuuhallin muutos sisätilaksi
- 8 Käytävöivien muutos
- 9 Parvekkeet
- 10 Uusi aula sisäänkäyntirakennukseen
- 11 Pohjakerroksen laajennus ja lastauslaituri

- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytävöivöilän rajaus

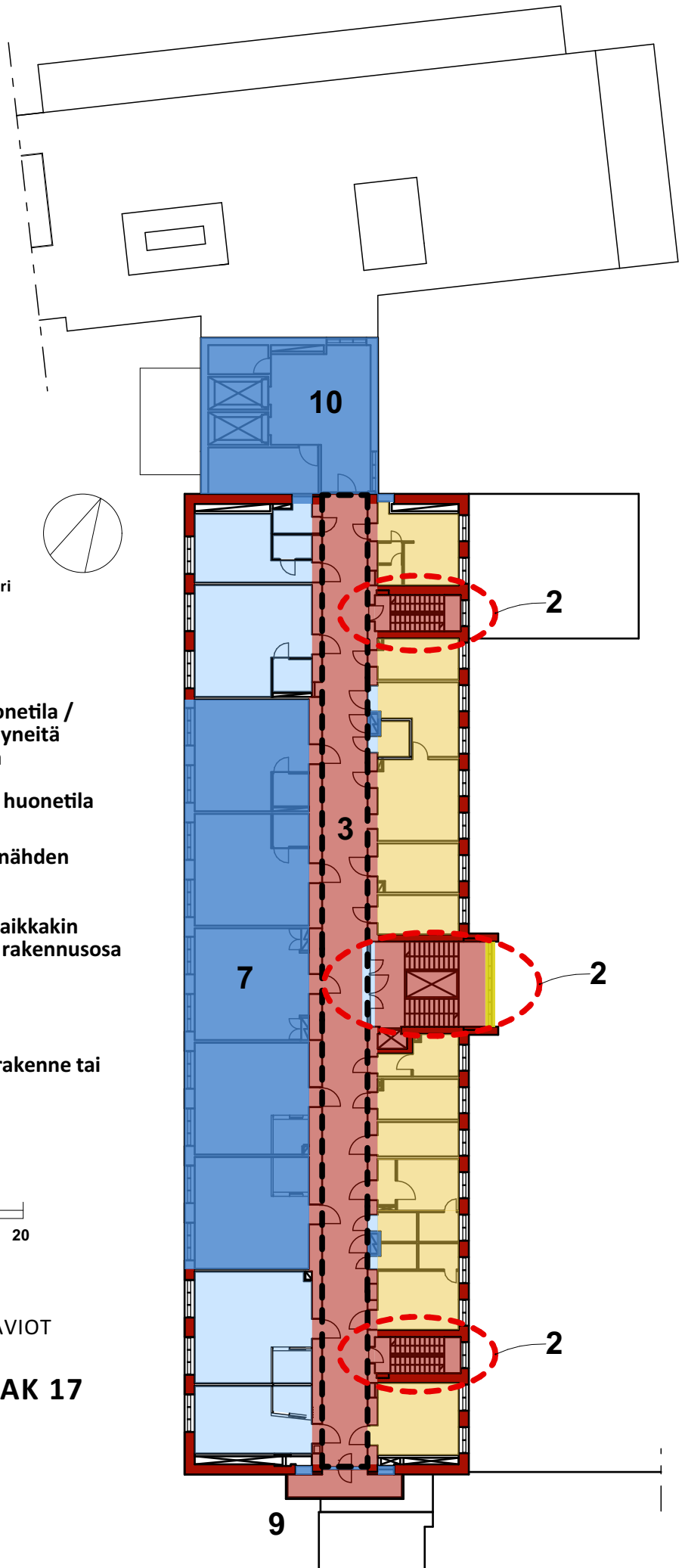

SÄILYNEISYY- JA ANALYYSIKAAVIOT

SISÄTAUTIOSASTO RAK 17

5. kerros 1:350

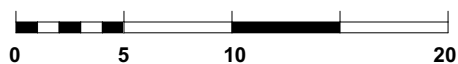
arkkitehdit mustonen oy 2024

NUMEROIDEN SELITYKSET (tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Poistettu sisäänkäynti
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Potilashuoneet
- 5 Alkuperäiset päivähuoneet
- 6 Keskeiset pienet potilashuoneet
- 7 Makuuhallin muutos sisätilaksi
- 8 Käytäväovien muutos
- 9 Parvekkeet
- 10 Uusi aula sisäänkäyntirakennukseen
- 11 Pohjakerroksen laajennus ja lastauslaituri

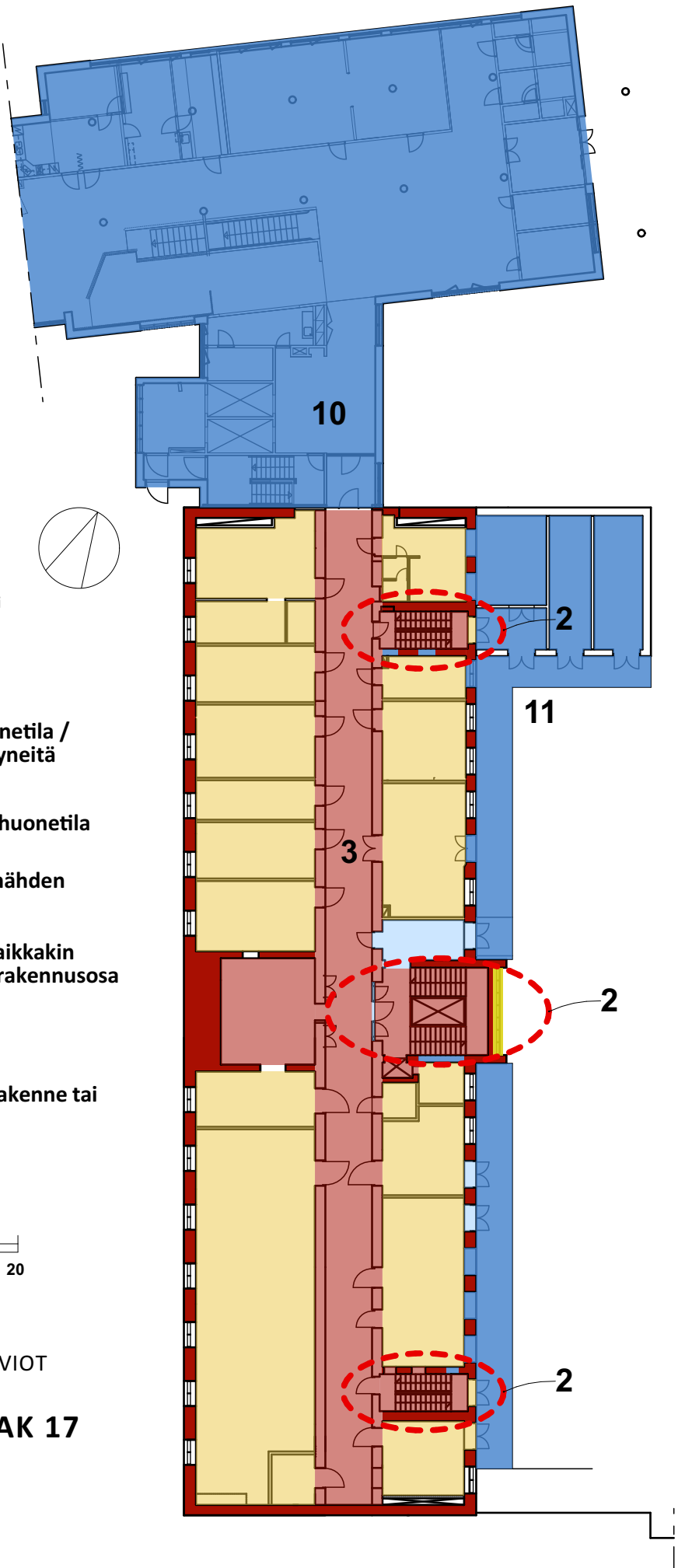
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

SISÄTAUTIOSASTO RAK 17 Pohjakerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

SISÄTILOJEN YKSITYISKOHTIA SISÄTAUTIOSASTO (RAK 17)

Kuvat jos ei toisin mainita amoy 2024.

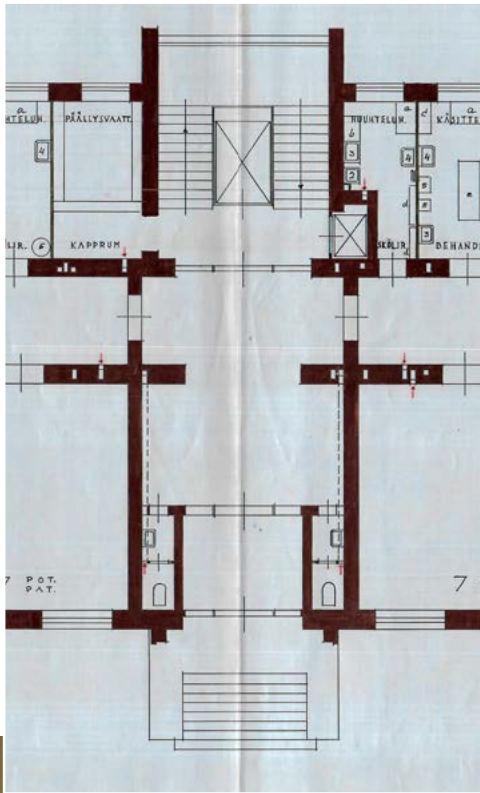
PIHAJULKISIVUN POISTETTU PÄÄSISÄÄNKÄYNTI

↑ Kuva pihanpuolen pääsisääkäynnistä v. 1932. Pietinen, MV

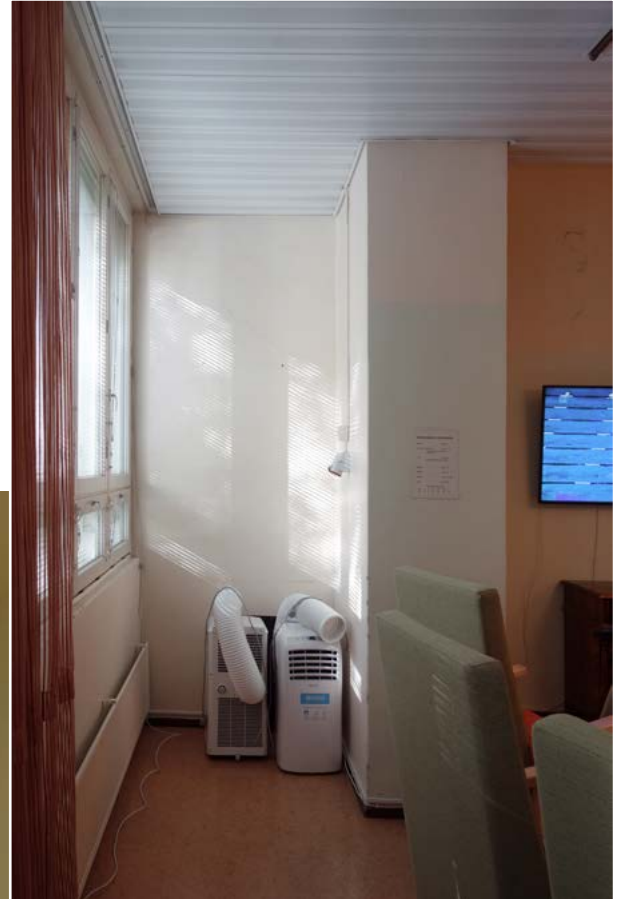
↓ Seinäkkeet tilan molemmin puolin merkitsevät nykyisessä oleskelutilassa entisen ulkoseinän paikan, sisäänkäynti-syvennyksen ulkolinjassa on nykyisin ikkunaseinä.

← Ote pohjapiirustuksesta: Sisätautiosaston 1. kerros ja kellar. Gunnar Taucher 1931. HKA

Ulko-oviseinä näyttää toteutetun hieman syvemmälle julkisivussa, ks. viereisen sivun valokuva vuodelta 1932.

↑ Sivuseinillä molemmin puolin olevat seinäkeet kertovat ulkosyvennyksen lasioviseinä toteutuneen paikan.

← Aiemmin avara yhteys aulasta keskikäytävälle on kaventunut ovilevyiseksi. Aukko suunniteltiin sisäänkäyntisyvennyksen levyiseksi.

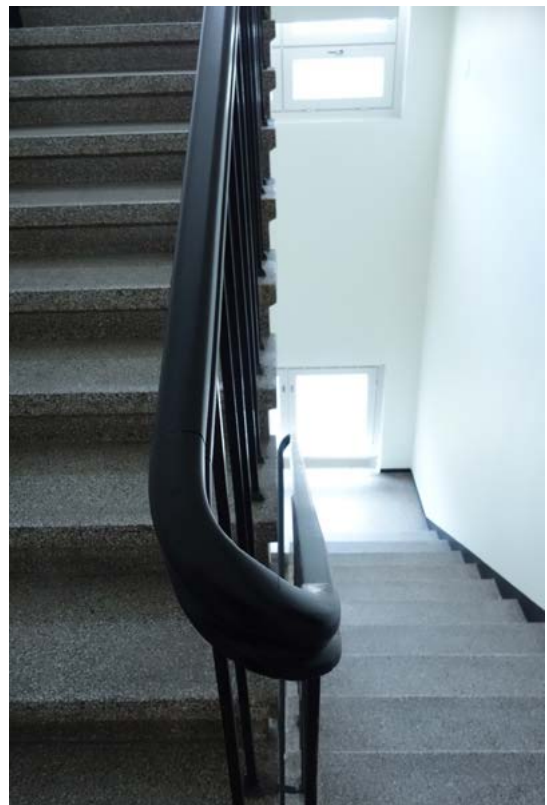
PORRASHUONEET

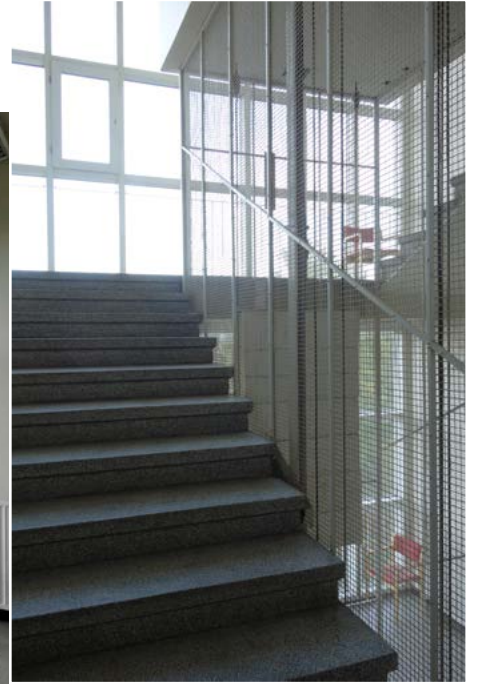
PÄÄPORRAS

↑ Itään avautuvassa valoisassa pääporrashuoneessa on korkea lasiseinä, hissit on uusittu arkkitehtuuriin sovittaen vuonna 1965.

Pääporrashuoneessa on paljon säilyneitä yksityiskohtia.

↑ Pääportaan korkea itään suuntautuva lasiseinä on uusittu, ikkunajako mukailee alkuperäistä.

→ Pääporrashuoneen keskikäytävälle avautuvat lasiseinät on muutettu. Ainakin suunnitelmien mukaan alkuperäiset lasiseinät olivat koko aukon kokoiset.

SIVUPORTAAT

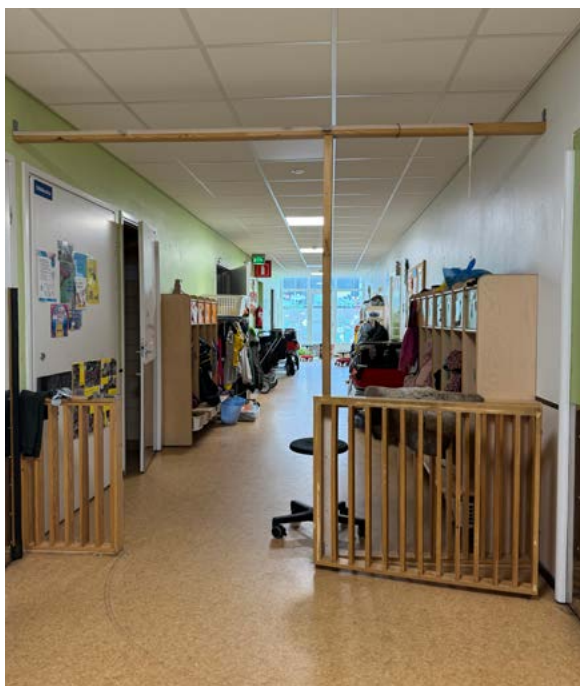

← Pihan puolella sijaitsevis-
sa kahdessa sivuportaassa on
hyvin säilyneitä yksityiskohtia.
Samoja kaidedetaljeja löytyy
myös Hallinto- ja asuinraken-
nuksesta (Rak 18).

KESKIKÄYTÄVÄT

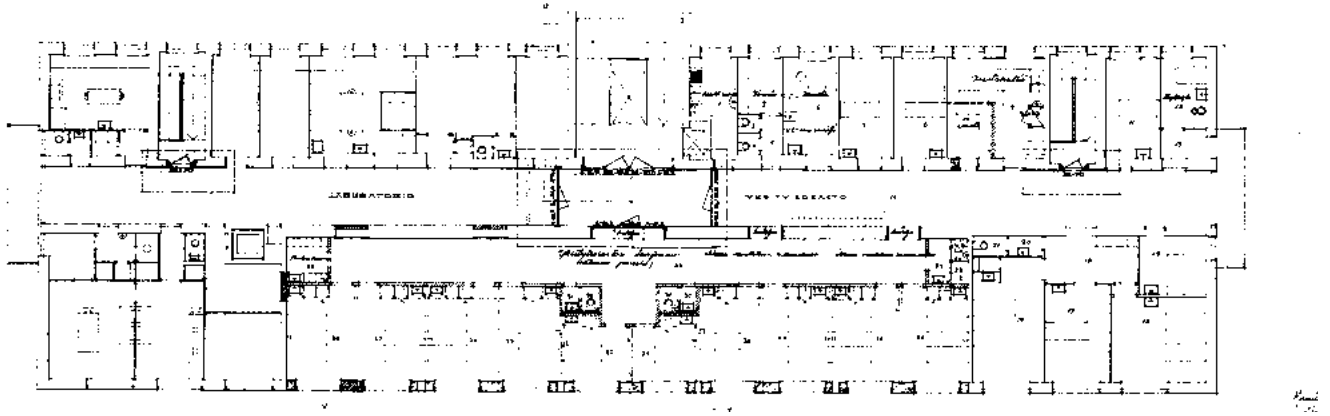
- ↑ Keskikäytävän eteläpäätyä ensimmäisessä kerroksessa. Viereen rakennettu uudempi Hesperian sairaala sulkee näkymän.
- ↗ Pohjoispäädystä parvekkeet on poistettu, kun uusi sisäänkäynti-rakennus sulkee päädyn sisäänsä. Näkymä 1980-luvun hissiaulan puolelta kohti Sisätautiosastoa.
- Peruserkerroksissa käytävän keskellä olleet kaksi potilashuoneetta on yhdistetty oleskelutilaksi, josta keskikäytävään johtavat aukot ovat alkuperäisten ovien paikalla. Molemmiin puolin sisäänkäyntiä on sähkökeskukset, entisten märkätilasisäänkäyntien kohdalla.
- ↓ Toisessa kerroksessa leveä käytävän pääty on järjestetty palvelemaan päiväkodin toimintoja. Alkuperäisten päivähuoneiden sisäänkäyntien kohdalle, jossa käytävän tiilimuuri katkeaa, on sijoitettu sähkökeskuksia.

- ↓ Näkymä ensimmäisen kerroksen keskikäytävältä kohti eteläpäätyä.

MAKUUHALLIN MUUTOS SISÄTILAKSI (5.KRS)

↑ Ote 5. kerroksen pääpiirustuksesta vuodelta 1966. Piir. nro 6, allekirj. Ossi Leppämäki. HRVA.

Entisen makuusalin kohdalla ummistettu julkisivuosa erottuu rasteroituna. Keskikäytävän viereen, aiemman ulkotilan puolelle, rakennettiin sittemmin poistettu uusi sivukäytävä.

→ Nykyinen viidennen kerroksen keskikäytävä ei entisen makuuhallin kohdalla eroa muista kerroksista.

→ → Ainoana ero muihin kerroksiin on käytävän makuuhallin puoleinen seinä, joka on muita käytäväseiniä paksumpi.

↓ Entinen makuuhalli ei nykyisin eroa ilmeeltään tai detaljeiltaan muista potilashuoneista.

6.5 SISÄTILAT JA SÄILYNEISYYS HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

1930-luvun sairaalarakennusten säilyneisyyskaavioissa päähuomio on kiinnitetty alkuperäisen tilaratkaisun säilymiseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin, tiukasti tulkittavan alkuperäisyyden sijaan. Rakennusten sisäisten reitien, avoimempien yhteistilojen ja yksityisempien tilojen jaottelu on arvioinneissa keskeisellä sijalla. Kaavioiden jälkeisessä kuvaosiossa on esitetty rakennusten sisätilojen nykytilaa ja säilyneitä yksityiskohtia. Eläytyvästi toteutetut uudistukset poimitaan esiin alkuperäistä arkkitehtuuria eteenpäin kantaneina tekijöinä.

NYKYINEN TILARATKAISU

Hallinto- ja asuinrakennuksen sisätiloissa on edelleen alkuperäinen keskikäytävään pohjautuva pohjaratkaisu. Suurin muutos on tapahtunut ensimmäisessä kerroksessa, jossa porttikäytävä on muutettu sisätilaksi ja alkuperäiset pääsisäänkäynnit ummistettu. Ylemmissä kerroksissa Keskikäytävän molemmin puolin huo-

nejakoja on aikojen saatossa muutettu, perusratkaisua liiemmin rikkomatta. Itäpäätyyn eteläreunalle tehtiin 1980-luvun laajennusosan yhteydessä uusi hissiaula, jota on avattu keskikäytävälle. Ylimmässä kerroksessa etelään avautuva kattoterassi on muutettu sisätilaksi ja sinne on sijoitettu u iv-konehuone.

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

SELITYSTEN NUMEROT VIITTAAVAT SEURAAVIEN AUKEAMIEN SÄILYNEISYYSKAAVIOIDEN NUMEROINTIIN

1 PORTTIKÄYTÄVÄN MUUTOS SISÄTILAKSI JA PÄÄSISÄÄNKÄYNTIEN POISTO

Porttikäytävä on muutettu sisätilaksi 1970-luvulla. Samalla purettiin porttikäytävästä keskikäytävälle johtaneet sisäänkäynnit ja niille nousseet portaat. Pohjoisjulkisivun sisäänkäynnit säilyivät vielä tässä muutosvaiheessa ennallaan. Uusi lattia rakennettiin muun kerroksen kanssa samaan tasoon ja porttikäytävän kohdalle julkisivuille tehtiin suurikokoiset lasiseinät. Nykyiset lasiseinät ovat inventoinnin perusteella luultavasti nämä 1970-luvun lopulla tehdyt. Porttikäytävän keskeltä nousevat sisäänkäyntiporaat poistuivat tai jäivät mahdollisesti osin uuden korotetun lattian alle.

1980-luvun muutosvaiheessa pohjoiset sisäänkäynnit Sibeliuksenkadulta poistettiin, kun kaikki kulku rakennuksiin 17 ja 18 ohjattiin uuden sisäänkäyntirakennuksen kautta. Alkuperäiset korkeat lasiovet on tällöin poistettu ja muutettu lasiseiniksi, huoneen puolelta paikka näkyy erkkerimäisenä syvennyksenä. Sisäänkäynneiltä keskikäytävälle johtaneet eteiskäytävät enää hahmotu samalla tavoin pistoina julkisivulle.

2 PORRASHUONEET

Porrashuoneet ovat alkuperäisimpinä säilyneet sisätilat. Mosaiikkibetonilattia, pinnakaide sekä käsijohde luovat alkuperäisen ilmeen. Lasiseinät on uusittu alkuperäistä vastaavalla puitejaolla melko yksinkertaisin detaljein. Kerrokseen johtavat alkuperäiset lasiseinät ja lasiovet on vaihdettu rautalankalasioviin ja -ikkunoihin, joiden ilme poikkeaa merkittävästi alkuperäisestä ja vaikuttaa koko porrashuoneen ilmeeseen.

3 KESKIKÄYTÄVÄ

Ylemmissä kerroksissa keskikäytävä on säilynyt tilajallisesti alkuperäisessä muodossaan. Väliovet on kerroksissa, viidettä kerrosta lukuun ottamatta, vaihdettu 1980-luvulla. Väliovia on uusittu myös myöhemmin, joten niitä löytyy eri ajoilta. Alun perin väliovet avautuivat käytävälle, mutta useimmiten ovet avautuvat nykyään huoneisiin.

Käytävälle on lisätty kerroksen eri osastoihin jakavia lasiseiniä. Nämä käytävän katkaisevat ovet vaikutta-

vat merkittävästi tilan tuntuun. Usein käytävän osat on voitu myös käsitellä eri tavoin. Toisessa kerroksessa hammashuollon tiloihin käytävälle työntyvä vastaanottotiski poikkeaa alkuperäisestä, yhtenäisestä ja selväpiirteisestä käytävätilasta.

4 VIIDENNEN KERROKSEN KÄYTÄVÄ

Viidennessä kerroksessa käytävällä ovat säilyneet alkuperäiset ulospäin avautuvat väliovet. Aukotusmuutoksia alkuperäiseen nähden on vain vähän. Vanhoja kaiteita komeroiden ja wc-tilojen ovia on myös käytetty muutetun tilajaon mukaisesti uusilla paikoilla tässä kerroksessa. Säilyneet täyspuiset peiliovet ovilistoituksineen tuovat merkittävästi vanhan rakennuksen säilynyttä tunnelmaa verrattuna muihin kerroksiin.

5 PÄÄTYPARVEKKEET

Länsipäädyn parvekkeet ovat säilyneet kaikissa kerroksissa. Itäpäädyn parvekkeet ovat säilyneet kerroksissa 4.–5.. Alemmissa kerroksissa ne purettiin 1980-luvun sisäänkäyntirakennuksen tieltä. Parvekkeille avautuvat lasiseinät ovineen on uusittu, mutta alkuperäinen lasiseinä ovineen on muistuttanut jaoltaan nykyistä.

6 HUONETILAT YLEENSÄ

Kerroksissa 2.–5. alkuperäinen huonetilajako on ollut toistuva. Tilat ovat olleet yhden ikkunavälin kokoisia asuinhuoneita, joissa on kussakin ollut kaksi pientä komeroa sekä vesipistesyvennys. Toisen kerroksen itäpäässä on ollut kirjastotilat sekä seurustelu- ja luentosali.

7 ALKUPERÄISET SEURUSTELUHUONEET

Kerroksissa 2.–5. on ollut keskellä pohjoiseen avautuvat, keskikäytävästä lasiseinällä erotetut pienet seurusteluhuoneet, jotka on muutettu huonetilaksi.

8 ALKUPERÄISET YHTEISTILAT

Käytävillä sijaitsevat alun perin erikseen asukkaiden yhteiskäytössä olevat keittiöt, wc-tilat, pesutuvat sekä kylpyhuoneet, joita ei asuinhuoneissa ollut.

9 UUDET HISSIAULAT

Kerroksissa 3.–5. rakennuksen itäpäätyyn tehtiin 1980-luvun laajennukseen yhteydessä suuret hissit. Ne aukeavat alemmissa kerroksissa ensisijaisesti uuden sisäänkäyntirakennuksen aulaan ja näissä ylemmissä kerroksissa vanhan rakennuksen uusiin hissiauloihin.

10 KATTOTERASSI ULLAKKOTILAKSI

Etelään avautuva kattoterassi muutettiin ullakkotilaksi 1960-luvulla. Hissien konehuonelaajennusta lukuun ottamatta tila jäi avoullakoksi. 1980-luvulla tämä ullakko-tila muutettiin IV-konehuoneeksi ja ullakon alkuperäinen käytäväseinä purettiin.

11 PYÖRISTETTY LASINURKAT (1. KRS)

Julkisivujen lasiseinät ja kerrokseen johtavat lasiovet on pääsääntöisesti uusittu. Vanhimpana kerrostumana ovat säilyneet ensimmäisen kerroksen porttikäytävän kaarevien nurkkien ulkopuoliset lasiseinät. Sisemmät lasitukset on uusittu ja niiden detaljointi on alkuperäisiä kömpelömpää. Sibeliuksenkadun suljettujen pääsisäänkäyntien lasiseinät lainaavat osin ilmeensä näistä pyöristetystä lasinurkista.

12 UUSI SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUS

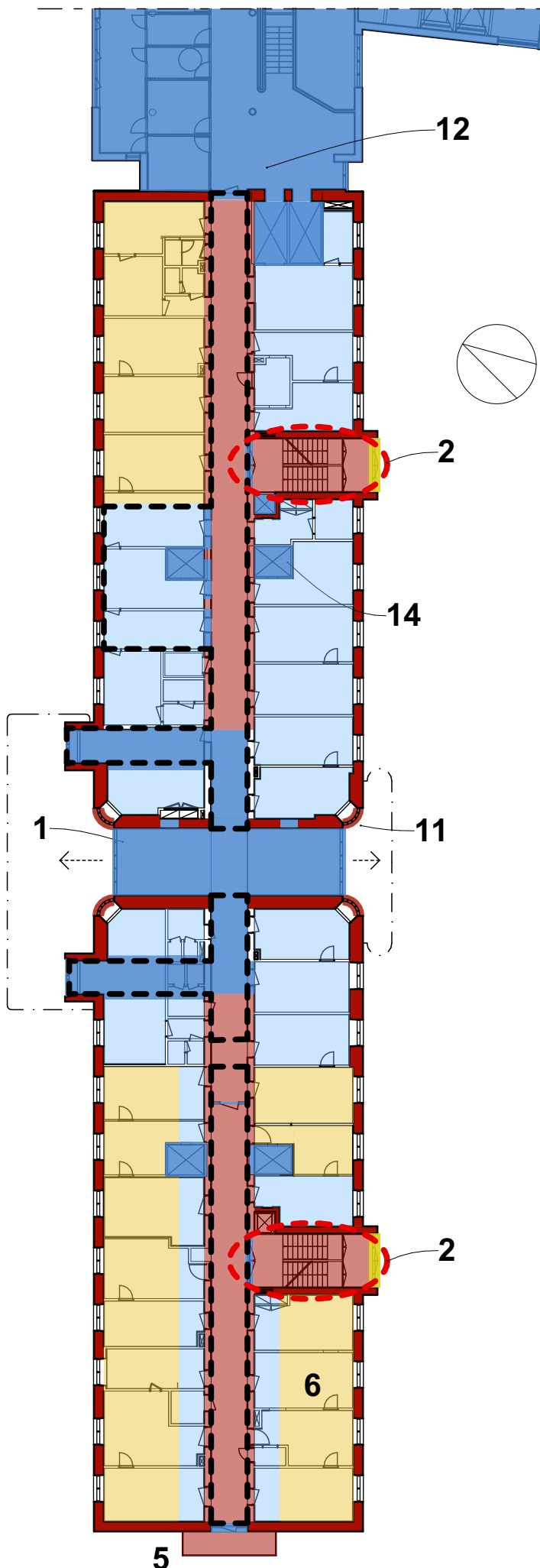
1980-luvun alussa valmistunut sisäänkäyntirakennus aiheutti suuren muutoksen rakennuksen itäpäätyyn. Käytävän päätteenä kerroksissa 0.–2. on nykyään käynti sisäänkäyntirakennuksen kerrosaulaan.

13 POHJAKERROKSEN KORKOTASO

Pohjakerroksen käytävällä ja alakatossa on näkyvissä porttikäytävän vuoksi tehty korkotason muutos: Käytävän lattia ja yläpuolinen välipohja laskevat porttikäytävän kohdalla alemmas.

14 UUDET IV-KUILUT KERROKSISSA

1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä jokaiseen kerrokseen on lisätty neljä mittavaa IV-kuilua. Kuilut sijaitsevat käytäväseinillä ja erottuvat tilajaossa huonetilojen puolella.

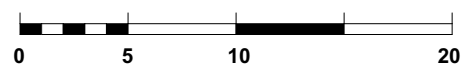

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakkotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

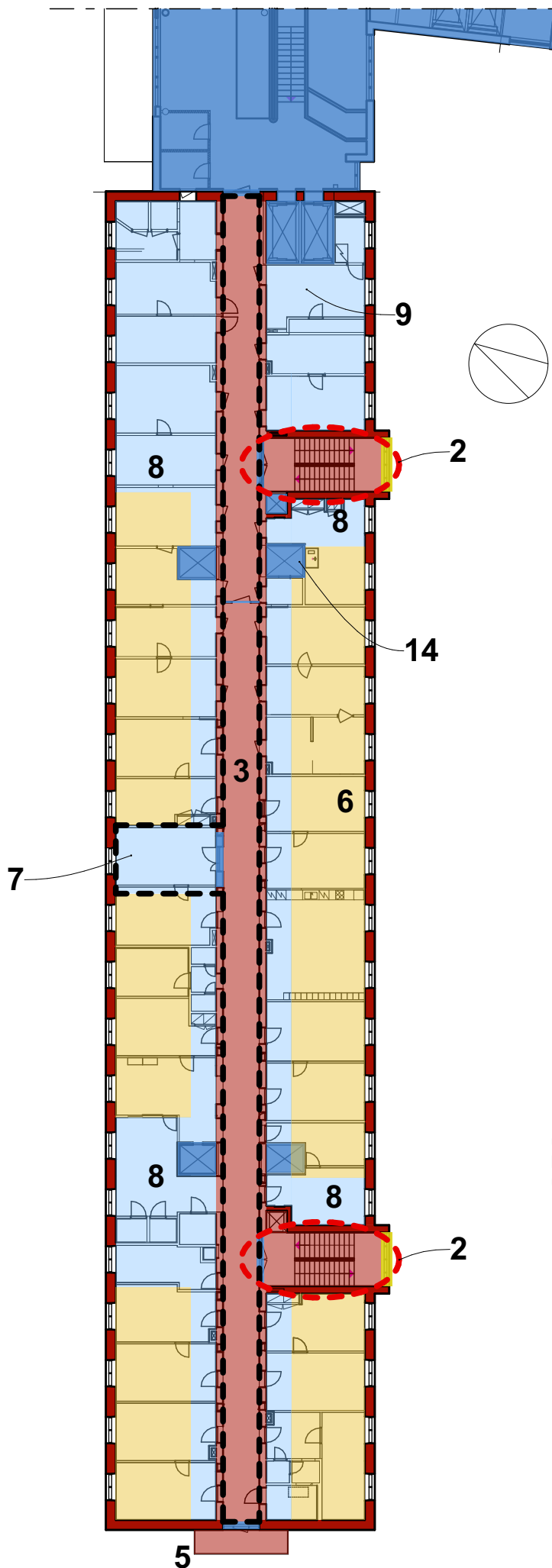
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
1. kerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

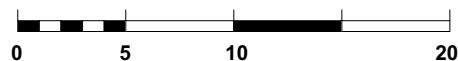

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

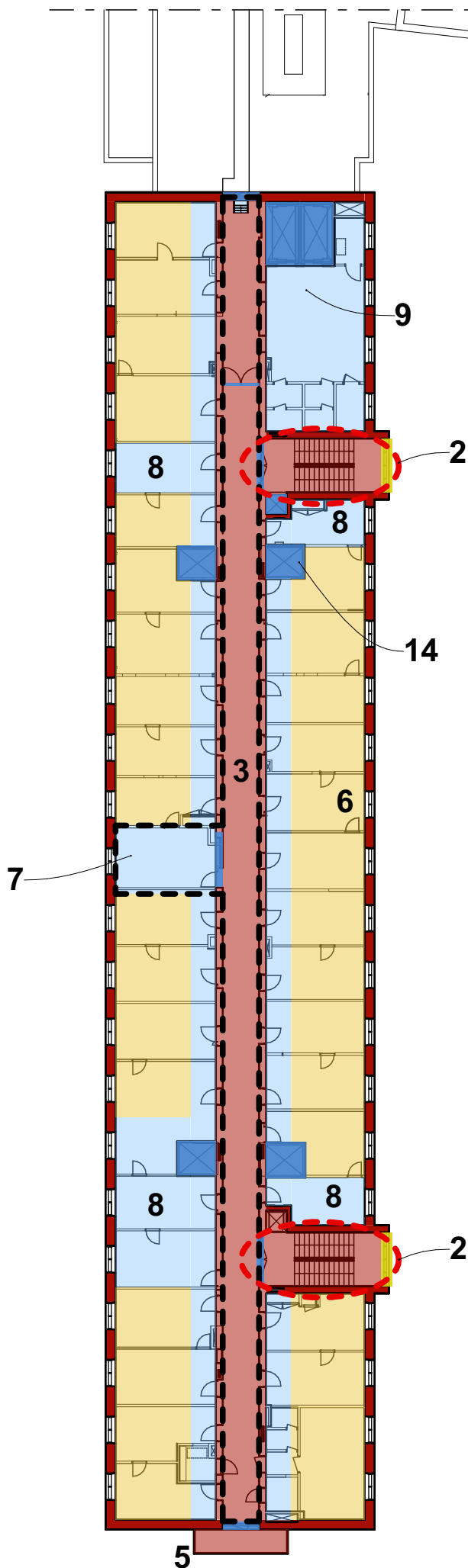
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
2. kerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

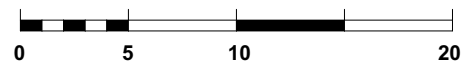

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakkotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

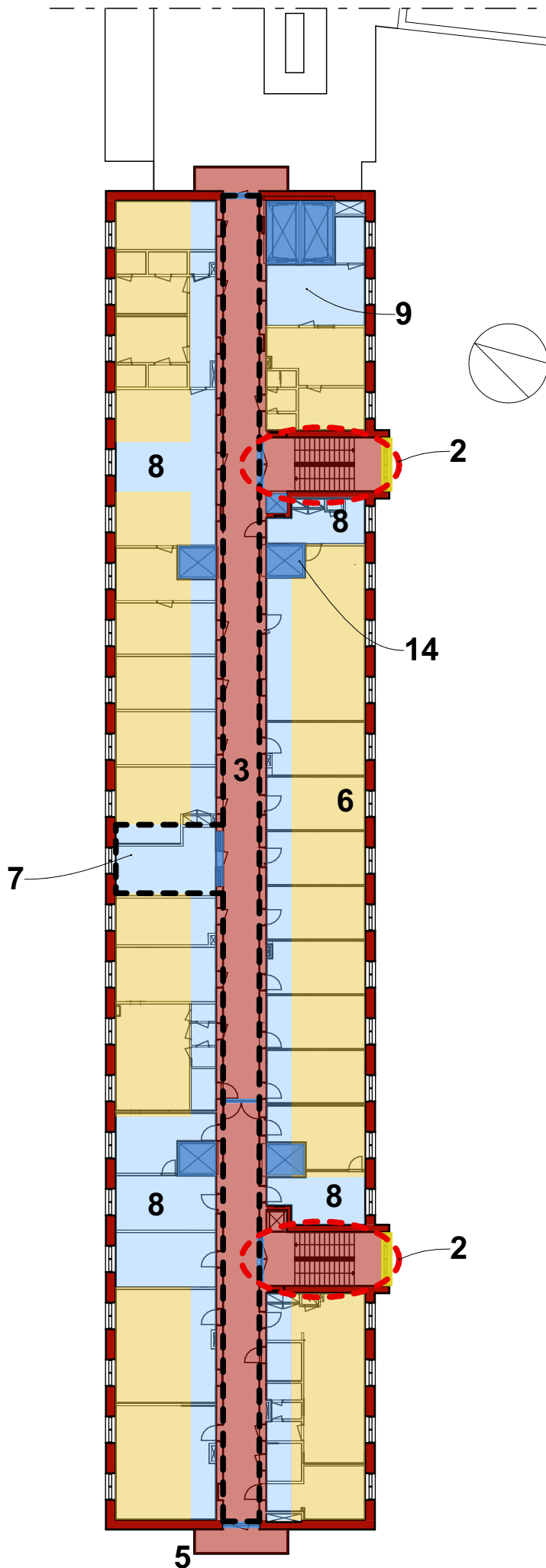
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan raja

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
3. kerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

NUMEROIDEN SELITYKSET (tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

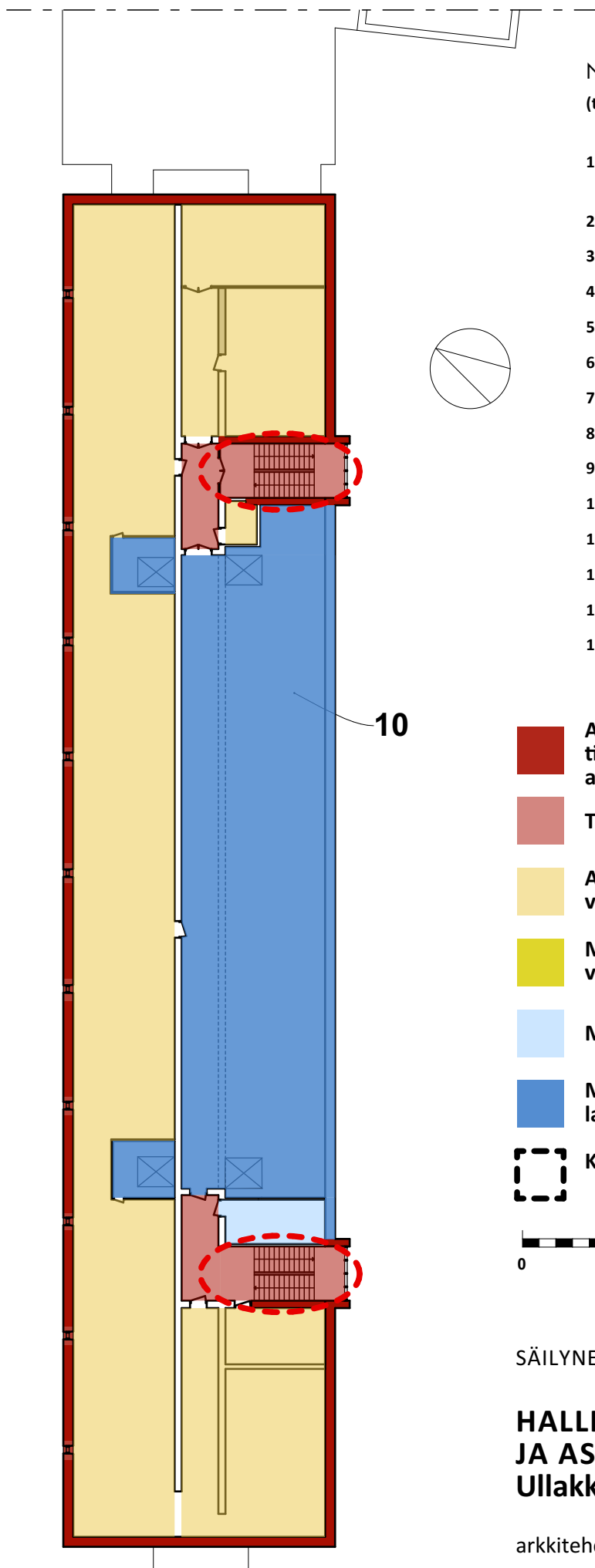
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
4. kerros (ja 5.krs) 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

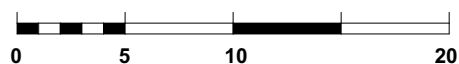

NUMEROIDEN SELITYKSET

(tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakkotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

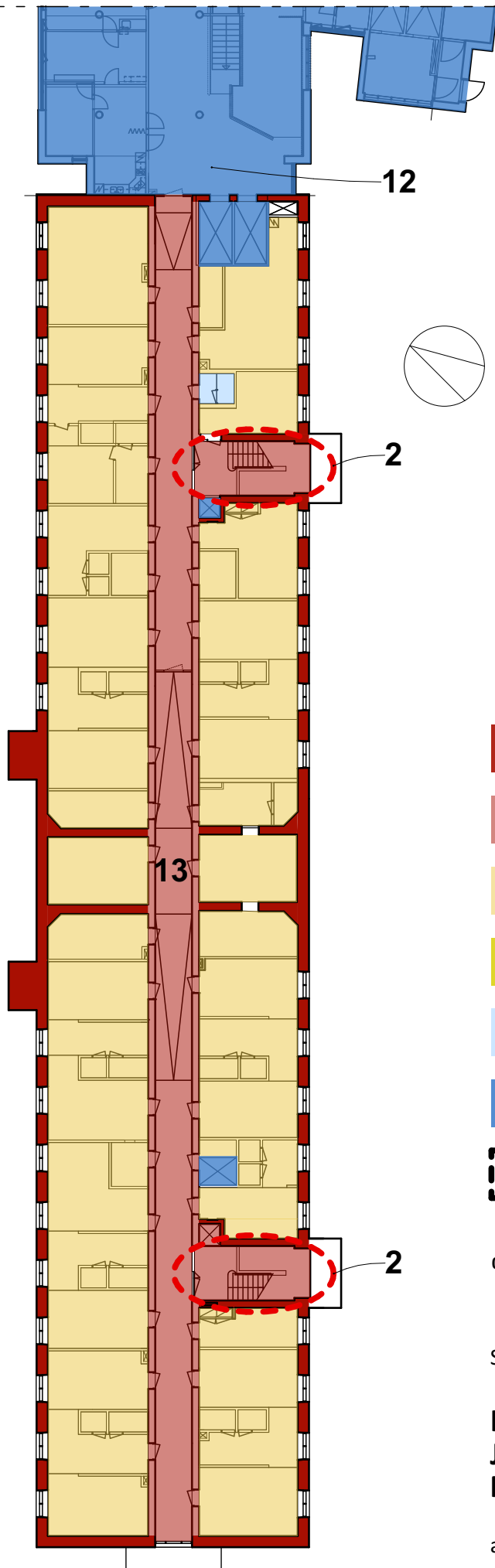
- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan raja

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
Ullakkokerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

NUMEROIDEN SELITYKSET (tarkemmat selitykset edellä)

- 1 Porttikäytävän muutos sisätilaksi ja pääsisäänkäyntien poisto
- 2 Porrashuoneet
- 3 Keskikäytävä
- 4 Viidennen kerroksen keskikäytävä
- 5 Päätyparvekkeet
- 6 Huonetilat yleensä
- 7 Alkuperäiset seurusteluhuoneet
- 8 Alkuperäiset yhteistilat
- 9 Uudet hissiaulat
- 10 Kattoterassi ullakotilaksi
- 11 Pyöristetyt lasinurkat (1. krs)
- 12 Uusi sisäänkäyntirakennus
- 13 Pohjakerroksen korkotaso
- 14 Uudet IV-kuilut kerroksissa

- Alkuperäinen säilynyt huonetila / tilaosa, jossa on myös säilyneitä alkuperäisiä rakennusosia
- Tilajaoiltaan alkuperäinen huonetila
- Alkuperäiseen tilajakoon nähden vähäisiä tilamuutoksia
- Merkittävästi muutettu, vaikkakin vanhaa mukaillen uusittu rakennusosa
- Merkittävä tilamuutos
- Merkittävä muutos, uusi rakenne tai laajennusosa
- Käytäväaulan rajaus

SÄILYNEISYYS- JA ANALYYSIKAAVIOT

**HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS RAK 18**
Pohjakerros 1:350

arkkitehdit mustonen oy 2024

SISÄTILOJEN YKSITYISKOHTIA HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS (RAK 18)

Kuvat jos ei toisin mainita amoy 2024.

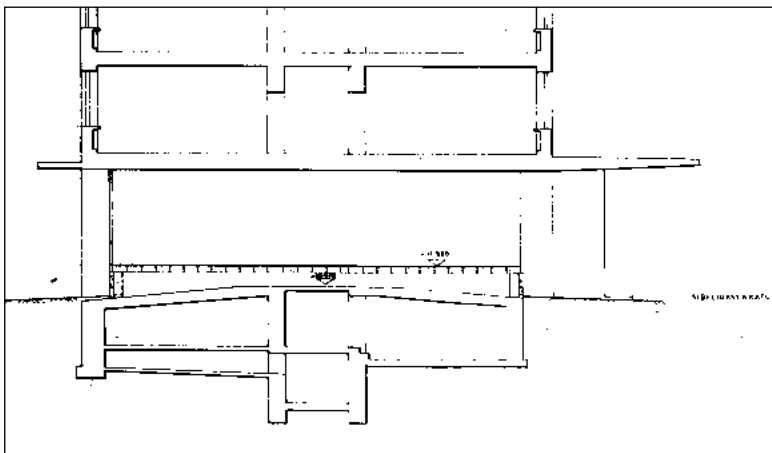
PORTTIKÄYTÄVÄN MUUTOS

- ↑ Näkymä ensimmäisestä kerroksen keskiaulasta, entisen läpikulun kohdalta pihan suuntaan.
- ↗ Näkymä ensimmäisen kerroksen keskiaulasta, entisen läpikulun kohdalta Sibeliuksenkadun suuntaan.
- Näkymä ensimmäisen kerroksen keskikäytävältä entisen läpikulun kohdalta. Lattia on kauttaaltaan korotettu yhteen tasoon.
- ↓ Ote vuoden 1977 pääpiirustuksesta, jossa on esitetty läpikäytävän muutos sisätilaksi. Piir. nro 5 "Leikkaus A-A, Rak. n:o 25", allekirj. Ossi Leppämäki. HRVA

- ↓ Kellarikäytävällä entinen läpikulku näkyy käytävän keskellä madalluksena, viistojen osuukien päällä ovat olleet porttikäytävän puoleiset sisäänkäyntiportaat ensimmäiseen kerrokseen.

PORRASHUONEET

↖ ← Etelään avautuvassa valoisissa porrashuoneissa on korkeat lasiseinät. Lasiseinät on uusittu, mutta ikkunajako mukailee alkuperäistä.

↑ Hissit on uusittu todennäköisesti vuonna 1967, jolloin ullakon konehuoneita myös laajennettiin. Porrashuoneen keskikäytävälle vievät lasiseinät on muutettu myöhemmin.

↓ Porrashuoneissa on hyvin säilyneitä yksityiskohtia.

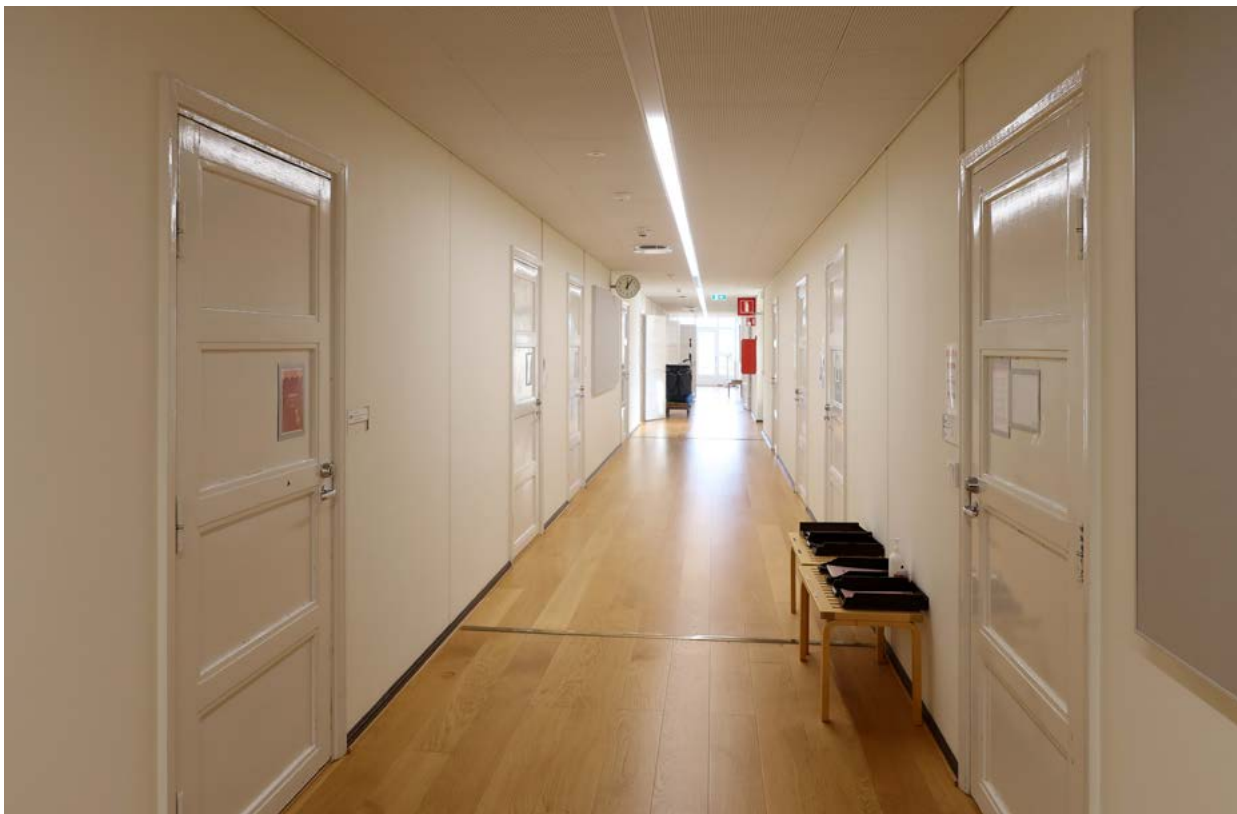

KESKIKÄYTÄVÄ

Keskikäytäväratkaisu on pääosin säilynyt. Alemmissa kerroksissa uusi sisäänkäyntirakennus peittää näkymiä itään, länteen ne ovat säilyneet avoimina. Paikoin käytävää jakavat väliseinät katkaisevat tilan. Kerroksittain vaihtelevat lisäksi mm. ovet ja niiden avautumissuunta sekä lattiamateriaalit ja alakattoratkaisu.

VIIDENNEN KERROKSEN KÄYTÄVÄ

Viidennen kerroksen käytävällä alkuperäinen ilme hahmotuu parhaiten, puiset peiliovet ja käytävän väljyys ovat säilyneet. Päädyn kokoiset, parvekkeelle johtavat lasiseinät tuovat valoa sisään käytävän molemmissa päissä. Lasiseinät on uusittu vanhaa ilmettä mukaillen.

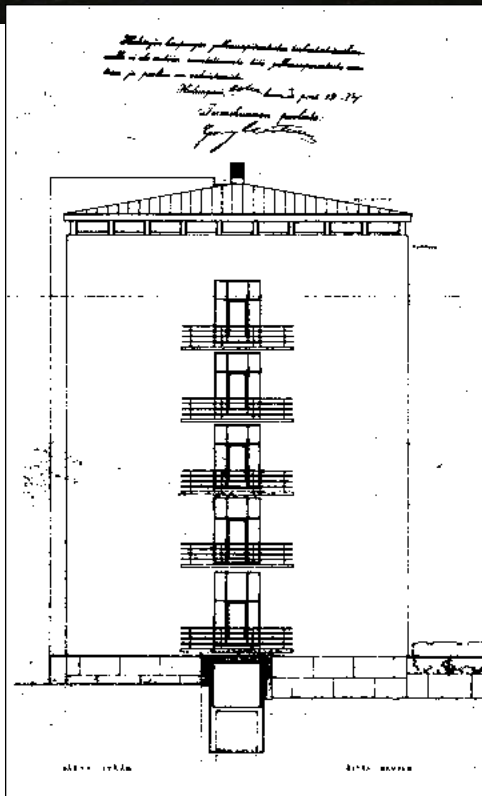

PARVEKKEET LÄNSIPÄÄTY

Länsipäädyn parvekkeet ovat säilyneet alkuperäisinä. Vanhojen putkikaiteiden sisäpuolelle on kiinnitetty pleksit kiipeilyn estämiseksi. Parvekkeelle johtavat lasiseinät ovineen on uusittu vanhaa jakoa mukaillen.

PARVEKKEET ITÄPÄÄTY

↑ Näkymä 1980-luvun sisäänkäyntirakennuksen katolta, jonka rakentamisen yhteydessä itäpäädyn alempien kerrosten parvekkeet purettiin.

← Ote vuoden 1934 pääpiirustuksesta. Piir. nro 5 "Pääty itään", allekirj. Gunnar Taucher. HRVA

↓ Kulku uuden sisäänkäyntirakennuksen katolle.

PYÖRISTETYT LASINURKAT JA SULJETUT SISÄÄNKÄYNNIT (1. KRS)

Sibeliuksenkadun puoli

- ↗ Pyöristetty nurkkaikkuna, alkuperäinen teräslasirakenne puusine lasituslistoineen ja heloineen. Sisäpuolinen lasitus on uusi.
- ← Kuvassa vasemmalla suljettu alkuperäissisäänkäynti, oikealla alkuperäinen pyöristetty nurkkaikkuna.
- ← 1980-luvulla suljettu sisäänkäynti, jonka paikalle tehty lasiseinä mukaillee vanhaa lasijakoa. Sisäpuolinen lasitus on uudempi.
- ↓ 1980-luvun lasiseinärakenne jäljittelee alkuperäistä lasirakennetta, mutta puiset lasituslistat ovat kulmikkaammat.

Sisäpihan puoli

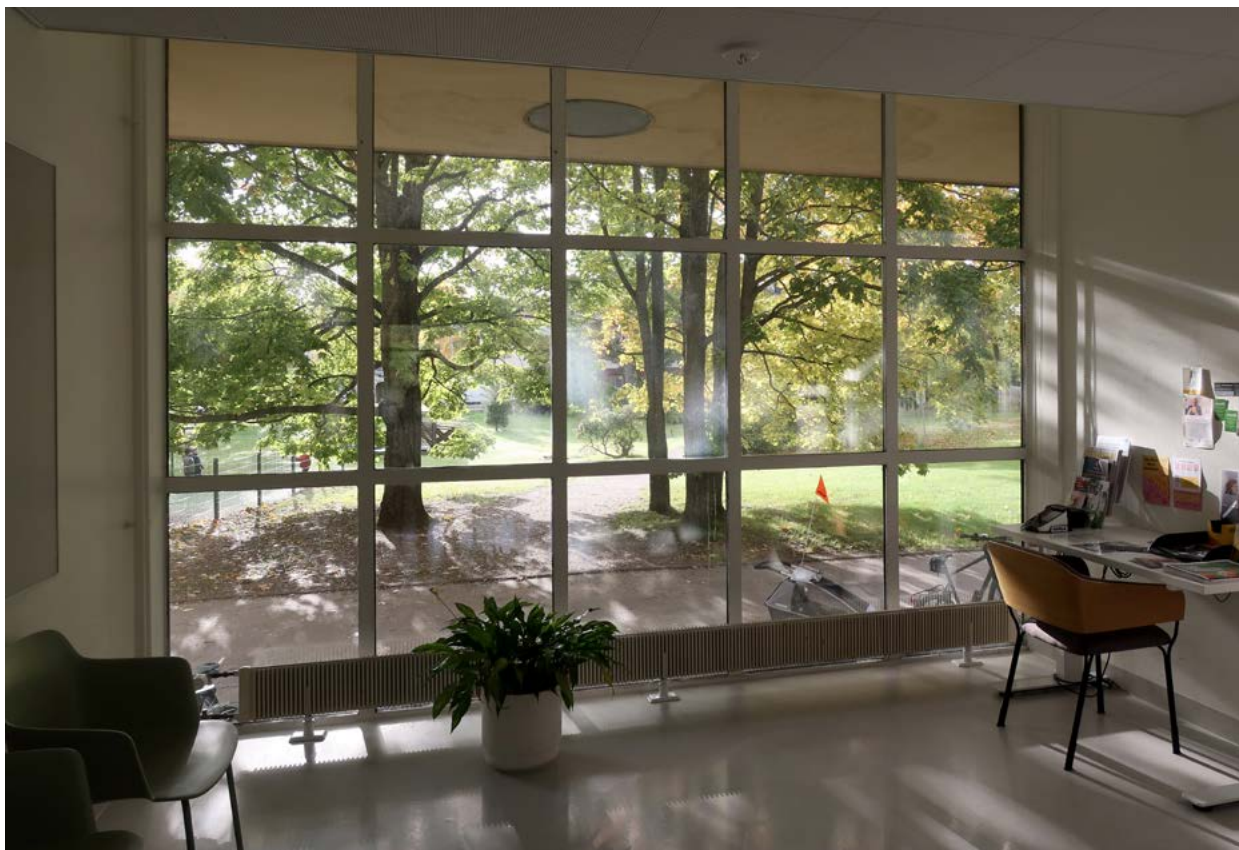

↑ Pyöristetty ikkuna etelään, sisäpihan puolelle.

↓ Entiseen porttikäytävän aukkoon sisäpihan puolelle tehty lasiseinä.

↑ ↑ ↑ Pyöristetyn ikkunan yläreuna ja alareuna.

6 ARVOT JA ANALYYSI

↑ Sisätautiosasto sekä Hallinto- ja asuinrakennus alkuperäisessä asussaan 1950-luvulla. Kuva Veljekset Karhumäki. HKM

SISÄTAUTIOSASTO & HALLINTO- JA ASUINRAKENNUS SEKÄ NIIDEN ARVOT

Kivelän sairaalan Sisätautiosasto ja Hallinto- ja asuinrakennus valmistuivat 1930-luvulla alueen pohjoispäähän Välskärinkadun ja Sibeliuksenkadun kulmaukseen. Rakennukset ovat rakennushistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaita. Rakennuksen suunnitellut Gunnar Taucher (1886–1941) toimi vuosina 1924–1941 Helsingin kaupungin kaupunginarkkitehtina ja hänen johdolla laadittiin piirustukset lukuisiin pääkaupungin julkisiin rakennuksiin, myös Kivelän alueella. Köyhäintalotoiminnan väistyttyä 1930-luvun uudet sairaalarakennukset aloittivat puhtaasti sairaalatoimintaan keskittyvän vaiheen Kivelän alueella. Rakennusten ulkoarkkitehtuuri on melko hillittyä ja siinä on nähtävissä paljon aikakaudelle ja Gunnar Taucherin muille rakennuksille tyypillisiä piirteitä. Rakennusten julkisivut ovat säilyttäneet alkuperäisen luonteensa, vaikkakin muutamat suurimittakaavaiset muutokset ovat köyhdyttäneet ulkoarkkitehtuuria. Rakennuksen sisätilojen keskikäytäväratkaisuun perustuva toiminnallinen tilajako on antanut joustavan lähtökohdan rakennuksen myöhemmille muutosvaiheille.

RAKENNUSTEN ARKKITEHTUURI

Sisätautiosasto (v. 1932) ja Hallinto- ja asuinrakennus (v. 1935) edustavat ajan sairaalaihanteita ja liittyvät vaiheeseen, jolloin paviljonkisairaaloista siirryttiin korkeampiin, useita toimintoja yhteen kokoaviin blokkisairaaloihin. Rakennusten arkkitehtuuri on aikakaudelle ja Gunnar Taucherin rakennuksille tyypillisesti melko riisuttua ja harvoin harkittuihin aiheisiin perustuvaa. Rakennusajankohta ajoittuu siirtymävaiheeseen klassismista kohti funktionalismia. Tämä näkyy myös ra-

kennusten suunnitteluprosessissa, jossa luonnossuunnitelmien klassistiset aiheet suurelta osin karsiutuivat ennen toteutusta.

Molempien rakennusten sisätilojen toiminnallinen ratkaisu perustuu keskikäytävään ja sen varrella molemmin puolin sijaitseviin huonetilavyöhykkeisiin. Ulkoisesti melko samanlaisilta vaikuttavien rakennusten pohjaratkaisut eroavat kuitenkin toisistaan porrashuoneiden ja pääsisäänkäyntien sijainnin suhteen sekä

- ↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen sisäpihan julkisivu. Entinen kattoterassi erottuu jälkinä rappauspinnoissa. amoy 2024
- ← Hallinto- ja asuinrakennuksen alkupe-
räistä rouheaa roiskerappausta ja ha-
kattua graniittisokkelia. amoy 2024
- Sisätautiosaston sisäpihan puoleista
julkisivua. amoy 2024

keskikäytävän sijoittumisessa rakennusrunkoon. Syyt liittyvät eroavaisuuksiin rakennusten ja tilojen alkupe-
räisissä toiminnoissa ja käyttötarkoituksissa.

Arkkitehti Gunnar Taucher

1930-luvun sairaalarakennukset suunnitellut Gun-
nar Taucher (1886–1941) toimi Helsingin kaupungin-
arkkitehtina vuosina 1924–1941. Taucher vastasi Kive-
län sairaala-alueen suunnittelusta ja arkkitehtuurista
1920-luvun lopulta kuolemaansa saakka 1940-luvun al-
kuun. Taucherin johdolla suunniteltuja rakennuksia Ki-
velän alueella ovat 1930-luvun sairaalarakennusten li-
säksi 1920-luvun lopun Keittiörakennus sekä 1940-lu-
vun alun Ruumishuone- ja kappelirakennus. Sisätauti-
osastoa ja Hallinto- ja asuinrakennusta voidaan pitää
Taucherin päätöinä Kivelän sairaala-alueella.

MUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

Julkisivut

Melko suurista muutoksista huolimatta rakennusten
julkisivut ovat säilyttäneet melko hyvin ulkoisen luon-

teensa ja niiden karkeat roiskerappauspinnat ovat suu-
relta osin alkuperäiset. Rakennusten alun perin vapaa
sijoittelu on kuitenkin muuttunut sairaala-alueen laa-
jennusten myötä. Etenkin Sisätautiosasto on ympäröi-
ty erilaisilla sen julkisivujen eteen tehdyillä uusilla ra-
kennuksilla ja laajennuksilla pihan puoleista länsijulki-
sivua lukuun ottamatta.

Molempien rakennusten ikkunat on uusittu kattavas-
ti 1970-luvulla. Myös lasiseinärakenteet on muutamaa
poikkeusta lukuun ottamatta uusittu useammassa vai-
heessa. Uusien lasiseinien detaljoinnissa on huomioi-
tu vaihtelevasti vanhaa arkkitehtuuria. Näiden muu-
tosten vaikutus julkisivumittakaavassa on suhteellisen
pieni, mutta muutamat suurimittakaavaiset muutok-
set sen sijaan ovat köyhdyttäneet merkittävästi raken-
nusten ulkoarkkitehtuuria. Merkittäviä julkisivumuu-
toksia ovat:

- Sisätautiosaston ylimmän kerroksen ulkotilana olleen
makuuhallin muutos sisätilaksi (v. 1959).
- Hallinto- ja asuinrakennuksen kattoterassin muutos
sisätilaksi (v. 1967).

↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen rikkaasti detalloitu keskiosa, jossa sijaitsivat alkuperäinen porttikäytävä ja pääsisäänkäynnit on nykyisin jäänyt täysin unohtuiksi. amoy 2024

- Hallinto- ja asuinrakennuksen porttikäytävän muutos sisätilaksi (v. 1977) ja sen yhteydessä sijainneiden pääsisäänkäyntien poistaminen (v. 1982).

- Sisätautiosaston pihanpuoleisen pääsisäänkäynnin poistaminen (v. 1982).

- Rakennusten päätyparvekkeiden poistuminen rakennusten väliseen kulmaan rakennetun sisäänkäyntirakennuksen myötä (v. 1982).¹ Samassa yhteydessä kaivennettiin Sisätautipaviljongin eteläpäädyn lasiseiniä.

- Rakennusten välisen näkymälinjan sekä niiden erillisen luonteen häviäminen sisäänkäyntilaajennuksessa (v. 1982).

Sisätilat

Rakennusten sisätiloissa on tehty paljon muutoksia, alkuperäisiä rakennusosia on uusittu ja huonetiloja järjestetty uudelleen, alkuperäinen keskikäytäväjärjestelmä on kuitenkin säilynyt molemmissa rakennuksissa. Keskikäytävälle avautuvilla huonetilavyöhykkeillä väliseinämuutoksia on tehty runsaasti ja osittain tämä voidaan nähdä alkuperäisen toiminnallisen idean mukaisena. Hallinto- ja asuinrakennuksen kerroksissa 2-5 on ollut alun perin asuinhuoneiden tiheä väliseinärytmi.

¹ Sisätautiosaston osalta laajennus peittää koko pohjoispäädyn ja Hallinto- ja asuinrakennuksen osalta kaksi alinta kerrosta.

Alkuvaiheessa keskikäytävän huonetilavyöhykkeellä sijaitsi myös yhteistiloja, jotka aukesivat suurin aukoin käytävälle, tuoden käytäviin valoa ja rytmitystä sekä yhteyden ulos. Nämä tilat on pääosin muutettu pieniaukkoisiksi huonetiloiksi. Sisätautiosaston keskikäytävällä luonnonvalo ja yhteys maisemaan on vähentynyt myös rakennuksen päädyissä tehdyissä muutoksissa. Kaikkien näiden muutosten vaikutuksesta keskikäytävien ilme on alkuperäistä suljetumpi.

Alkuperäiset rakennusosat

Säilyneitä tärkeitä alkuperäisrakenteita ja rakennusosia ovat mm:

- Porrashuoneiden mosaiikkibetonipinnat, kaiteet ja käsijohteet.

- Hallinto- ja asuinrakennuksenkerroksen viidennen kerroksen keskikäytävän alkuperäiset sisäovet.

- Hallinto- ja asuinrakennuksen ensimmäisen kerroksen keskiosalla porttikäytävään liittyneiden pyöreiden kulumien teräs-lasirakenteet.

- Päätyjen parvekkeet kaiteineen.

- Ullakolla on säilynyt alkuperäisiä rakenteita ja myös ainakin osa ullakkoikkunoista on alkuperäisiä.

↑ Hallinto- ja asuinrakennuksen viidennen kerroksen keskikäytävällä säilyneitä alkuperäisiä välivoivia. amoy 2024

- ↙ Portaikoissa on säilynyt paljon alkuperäisiä rakennusosia. Uusitun lasiseinän jako on vanhan mukainen. amoy 2024
- ↓ Hallinto- ja asuinrakennuksen keskiosan alkuperäisiä teräs-lasirakenteita. amoy 2024
- ↘ Hallinto- ja asuinrakennuksen länsipäädyn alkuperäisiä parvekkeita. amoy 2024

ARVOT JA SUOSITUKSET

Julkisivut

Rakennusten julkisivuarkkitehtuurissa on tapahtunut suhteellisen paljon muutoksia ja vaarana on, että alkuperäinen ilme pikkuhiljaa häviää. Tulevien muutosten tulisikin olla palauttavia sekä suurimittakaavaisesti, että myös yksityiskohtien osalta. Sinänsä esim. uusittujen ikkunoiden ja lasiseinien detaljointia on tulevaisuudessa korjausvaiheissa melko helppo palauttaa lähemmäksi alkuperäistä.

Rakennusten suurimittakaavaisten julkisivuvaiheiden osittainenkin palauttaminen rikastuttaisi rakennuksia ja toisi ne lähemmäksi Taucherin alkuperäistä arkkitehtuuria. Riippumatta Hallinto- ja asuinrakennuksen porttikäytävän palauttamisesta, ottamalla siihen liittyvät Sibeliuksenkadun sisäänkäynnit uudelleen käyttöön, saataisiin alkuperäinen runsaasti detaljoitu pääsisäänkäynti pyöristettyine lippoineen, lasiseinineen ja Eino Kaurian mosaiikkitoineen uudestaan esille.

Korjausten yhteydessä huomio tulee kiinnittää myös rakennusten kattomaailman säilymiseen. Taucherin arkkitehtuurille tyypilliset loivat aumakatot harjamuureineen ovat hyvin herkkiä muutosten suhteen. Ilmanvaihdon tms. tarpeet tulisi ratkaista ilman vesikatoilla tehtäviä muutoksia.

Sisätilat

Sisätilojen alkuperäisen ilmeen ja toiminnallisen idean säilymisessä keskikäytävän ja porrashuoneiden rooli on merkittävä. Keskikäytäviä elävöittäisi niiden varrella olleiden yhteistilojen palauttaminen. Tässä voidaan hyödyntää seinämuurien umpeen laitettuja leveysaukkoja. Ennen suuria muutosvaiheita molempien rakennusten alkuperäisvaiheesta periytyvät seinärakenteet tulee tarkemmin selvittää, jotta ne voidaan huomioida tulevassa suunnittelussa. Alkuperäisten yksityiskohtien säilyminen on tärkeää. Lisäksi niitä, kuten Hallinto- ja asuinrakennuksen säilyneitä sisäovia ja entisen pääsisäänkäynnin säilyneitä lasiseiniä, voidaan käyttää mallina tulevissa kunnostuksissa.

1980-L SISÄÄNKÄYNTILAAJENNUS

1930-luvun rakennuksia yhdistävä 1980-luvun sisäänkäyntilaaajennus (Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela v. 1982) ei ole kuulunut selvitysalueeseen. Laajennuksen liittymät 1930-luvun rakennuksiin eivät kaikilta osin ole arkkitehtonisesti optimaaliset. Laajennus peitti suurimmaksi osaksi rakennusten parvekepäädyt ja keskikäytävien toisen pään ikkunaseinän. Laajennuksen myötä hävisi vanhojen rakennusten itsenäinen luonne, kun rakennusten entiset pääsisäänkäynnit poistettiin, eikä siirtymistä laajennusosasta vanhan rakennuksen puolelle nykyään edes huomaa.

7 LÄHTEET

AIEMMAT SELVITYKSET

- Arkkitehtitoimisto Freese, 2019. Laakson sairaala: hallintorakennus, itäinen ja läntinen paviljonki sekä autotalli – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupunki
- Arkkitehtitoimisto Freese & Taegen Arkkitehdit Oy, 2015. Laakson ja Auroran sairaala-alueet – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupunki
- Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy, 2014. TYKS U-sairaala – rakennushistoriaselvitys. Turku: Turun kaupunki.
- JKMM Arkkitehdit, 2012. Kivelän sairaalan tallirakennus (Gunnar Taucher 1928) – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.
- Lehtimäki, Terhi & Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen, 2014. Terveystä kaikille – keskussairaalat 1940-luvulta 1980-luvulle. Helsinki: Museovirasto.
- Loci maisema-arkkitehdit Oy, 2012. Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus.

PAINETUT LÄHTEET

- Heikkilä-Kauppinen, Marja 2017. Huolenpitoa ja hyvinvointia kansalle. Teoksessa Rakennetun Suomen tarina. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto, s. 130–163.
- Heiniö, Paavo; Rosén, Ragnar; Soininen, Gunnar & al, 1968. Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Henttonen, Maarit, 2001. Suomen sairaaloista. Teoksessa Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatvuori & Lauri Putkonen. Helsinki: Ympäristöministeriö, Museovirasto & Rakennustieto Oy, 162–168.
- Henttonen, Maarit, 2009. Kansakunnan parhaaksi. Suomalaiset naisten- ja lastensairaalat 1920–1940-luvulla arkkitehtonisena, lääketieteellisenä ja yhteiskunnallisena suunnittelukohteena. Helsinki: Suom. Kirjallisuuden Seura.
- Henttonen, Maarit, 2020. Sairaalasuunnittelija. Teoksessa Uno Ullberg – Viipurin arkkitehti. Toim. Netta Böök & Kari Immonen. Helsinki: Suomen arkkitehtuurimuseo & Uno Ullberg -seura ry.
- Ilonen, Juha, 2021. Julkisivustakatsojat. Ihmis- ja eläinhahmot Helsingin arkkitehtuurissa. Espoo: AtlasArt.
- Jaakkola, Jouko 1994. Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 71–162.
- Makkonen, Leena, 1998. Maritta ja Ragnar Ypyä – suomalaisen modernismin kolme vuosikymmentä. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.
- Mäkinen, Anne, 2016. Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupunginarkkitehtina 1924–1940. Helsinki: Helsingin kaupungin museo.
- Pesonen, Niilo, 1964. Suomen sairaaloita. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Urponen, Kyösti 1994. Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

VERKKOLÄHTEET

Nikula, Riitta 2006. Taucher, Gunnar (1886–1941). Kansallisbiografia-verkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3505>, julkaistu 9.10.2006, viitattu 26.11.2024

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

AMA	Arkkitehtuurimuseon arkisto
amoy	arkkitehdit mustonen oy
HKA	Helsingin kaupunginarkisto
HKM	Helsingin kaupunginmuseo
KA	Kansallisarkisto
MVA	Museoviraston arkisto
HRVA	Helsingin rakennusvalvonnan arkisto
KYMPA	Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkisto

